

Kristológia II.

Soteriológia – vykúpeľské dielo Ježiša Krista

Úvod

Pán Boh stvoril človeka pre seba, pre večné šťastie. Človek spáchaním hriechu na toto pravé šťastie – Boha zanevrel. Ale Boh sa nad človekom zmiloval a dal mu druhú šancu opäť „byť šťastným“, a to vďaka vykúpeniu, ktoré vykonal Ježiš Kristus. Soteriológia (gr. sotéria - záchrana) je náuka o Ježišovom vykúpeľskom diele.

Kresťanská viera je viera v Ježiša Krista ako Boha, viera, že on „je tu“ pre spásu sveta (Tomáš Akvinský, +1274; por. *Theologická summa* III., 61, 3). Prísľub Božieho odpustenia a zbožštenie ľudí je konečný a nenahraditeľný (Karl Rahner, +1984).

Vykúpiť znamená znovu získať niečo stratené zaplatením príslušnej ceny. V náboženskom zmysle vykúpiť znamená zachrániť ľudstvo z biedy hriechu. Vykúpenie v náboženskom zmysle má dve stránky:

1. Negatívna stránka – oslobodenie od hriechu.
2. Pozitívna stránka – znovuzískanie milosti.

Prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi môže byť jedine Kristus. On v sebe hypostaticky, teda v jednej božskej osobe, spojil božstvo s človečenstvom, aby tak urobil skutočný most spájajúci Boha s človekom. Všetci ostatní, ktorí medzi Bohom a ľuďmi sprostredkovali a budú sprostredkovať Kristove milosti až do konca čias, sú iba druhoradými prostredníkmi z milosti Ježiša Krista, hlavného prostredníka. Títo ľudia pracovali buď na príprave zmierenia ľudstva s Bohom alebo Kristove zásluhy v procese posväcovania sveta rozdeľujú.

Človek môže charakterizovať svoj vzťah ku Kristovi ako vzťah k absolútnemu (eschatickému) nositeľovi spásy, večného šťastia. Spásou sa rozumie Božie sebazjavenie ako najvnútornejšia sila a cieľ ľudskej existencie (Karl Rahner, +1984).

V otázke spásy sa Cirkev držala vždy podstatných vecí.

1. Človek potrebuje spásu.
2. Človek spásu nezíska sám.
3. Spásu sveta zaslúžil Pán Ježiš.
4. Ježiš ponúka spásu svetu cez svoju Cirkev.

Boh – Spasiteľ, židokresťanská idea

Zo zjavenia (*Starý i Nový zákon*) vyplýva a človek to aj zakúša, že ľudské dejiny sú len jedny a že v nich vládne solidarita – vzájomné ovplyvňovanie sa (Karl Rahner, +1984). Tento princíp solidarity tvorí základ spasiteľskej idey. Žiadne iné náboženstvo sveta (alebo filozofia či kultúra) nepozná takúto koncepciu Boha a spásy ako židokresťanstvo (Česlav Stanislav Bartník, +2020).

Ježiš Kristus, vtelený Syn Boží, nie je žiaden „pre seba“ – on prišiel, aby bol „pre druhých“. Byť pre druhých je jeho podstatou (božskou a božsko-ľudskou, por. *Mk* 14, 22n; *Lk* 22, 19n; *Mt* 20, 28) i podstatou jeho kráľovstva (por. *Jn* 6, 51n; *2 Kor* 5, 14-21; *Hebr* 4, 15). Ježiš Kristus – Boh je príklad a sila pravého altruistu.

Najsvätejšia Trojica a vykúpenie

Vykúpenie je dielom celej Najsvätejšej Trojice, ktorá „prichádza“ (vtelenie, zoslanie Duha), aby sa opäť zmocnila stvorenia (Jean Daniélou, +1974). Trojičný plán vykúpenia má svoj stred v Kristovi, por. *Ef* 1, 3-4: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás

v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným požehnaním. Ved' v ňom si nás ešte pred stvo- rením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske.“

Trojičný plán vykúpenia v odhaľuje tajomstvo Trojice: - obdobie Otca; - obdobie Syna; - obdobie Ducha Svätého. Tomáš Akvinský (+1274) zdôrazňoval, že len vďaka náuke o Trojici mož- no správne pochopiť dôvod spásy sveta (por. *Theologická summa* I., 32, 1).

Rozvoj soteriológie

V patristickom období vo všeobecnosti prevládal dynamický pohľad na vykúpenie. Otázka spásy bola často formulovaná pojmami „boja“ medzi dobrom a zlom. Vykúpenie sa chápalo ako Bohom aktivovaný proces, v ktorom by sa ľudská prirodzenosť mala otvoriť spáse. Tento pohľad sa však časom zmenil.

V stredovekej teológii – okolo r. 1000 – vystúpila do popredia istá „statika“. Vykúpenie sa javilo ako obnova svetového poriadku rozvráteného hriechom a spása sa chápala ako odpustenie hriechov. Pritom sa zaužívali výrazy právnického charakteru (Anzelm, +1109). Pozitívum však bo- lo v tom, že sa poukázalo na potrebnú zainteresovanosť človeka na svojej spáse. Klasická systema- tická teológia rozdelila vykúpenie dvojako (Pavol Kandra, +2004; Česlav Stanislav Bartnik, +2020):

1. Objektívne vykúpenie alebo tzv. aktívne vykúpenie – dielo Vykupiteľa.
2. Subjektívne vykúpenie alebo tzv. pasívne vykúpenie – privlastnenie si Kristovho vykúpenia človekom (resp. ľuďmi).

Človek má prijať to, čo Kristus získal a dal. Ak to človek prijme, tak bude spasený. Vykú- pení sú totiž všetci, ale nie všetci budú spasení.

Po Druhom vatikánskom koncile (1962-65) došlo k novej formulácii vieroučných právd. V súvislosti s výročím Chalcedónskeho koncilu (r. 1951) začal Karl Rahner (+1984) hovoriť o no- vom vysvetlení (interpretácii) dogiem. Dôraz začal klásť na soteriologické zameranie kristológie. Záujem o Krista mal byť vyvolaný tým, že sa poukáže, čo veľké a jedinečné urobil pre svet. Správ- ne pochopené Ježišovo spasiteľné dielo nevyhnutne sústreďí pozornosť na jeho osobu (Karl Rahner, +1984; Eduard Schillebeeckx, +2009).

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v enc. *Redemptor hominis* z r. 1979 napísal, že s blížiacim sa koncom druhého tisícročia treba zamerať nášho ducha, náš rozum, vôľu a srdce na Krista, Vykupiteľa človeka, na Krista, Vykupiteľa sveta (RH 7).

Súčasná Cirkev aj proti všetkému nepochopeniu sveta, zotráva pri podstate soteriológie a opäť sa vracia k prvotnému dynamickému pohľadu na vykúpenie. Prvým aktérom vykúpe- nia „je“ a „môže byť“ jedine Boh. Vedľa božského vykúpenia niet žiadneho iného spoluvykúpenia, iba ak v rámci trinitárneho poslania. Jedine tu, z dôvodu trojičnej ekonómie, možno rozlišovať me- dzi jednotlivými poslaniami božských osôb, a potom označiť Ducha Svätého ako Prostredníka Kris- tovej milosti, ako Spoluvykupiteľa.

Soteriologická terminológia

Katolícka soteriológia používa tri kľúčové termíny na opísanie nábožensko – duchovnej zá- chrany (gr. sotéria) človeka a sveta: **vykúpenie** (redemptio), **ospravedlnenie** (iustificatio) a **spase- nie** (salvatio).

Vykúpenie

Vykúpenie (lat. redemptio) je zbavenie viny, oslobodenie spod obvinenia (exkulpácia). Vo všeobecnosti vykúpiť znamená znovu získať niečo stratené zaplatením príslušnej ceny. Vykúpiť v náboženskom zmysle znamená zachrániť svet z biedy hriechu. Vykúpenie je jedinečné dielo bohoč- loveka Ježiša Krista: „Boli ste vykúpení nie porušiteľným striebrom alebo zlatom, ale drahou krvou Krista, bezúhonného a nepoškvrneného Baránka“ (1 Pt 1, 18-19).

Vykúpenie, ktoré získal Kristus svojou smrťou a zmŕtvychvstaním, musí človek prijať – t.j. zosubjektívniť (por. *Lk* 13, 3; *Sk* 3, 19). Prijatie vykúpenia sa dosahuje cez ospravedlnenie, cez živé spojenie s Kristom pomocou krstu, pomocou pokánia a dokonalej ľútosti. Tak veriaci spoluúčinkuje na vlastnej spásе – a potom aj na spásе blížnych. Spoluúčinkovanie má cenu zo zásluh Ježiša Krista (*Jn* 15, 5). Každý učeník Krista (svätý) je „spotrebiteľom“ i „distribútorom“ Božích milostí (*Jn* 7, 37-38).

Subjektívne vykúpenie má dve neoddeliteľné stránky: negatívnu – oslobodenie od hriechu (*Ef* 2, 5-6); pozitívnu – znovuzískanie milosti (*2 Pt* 1, 4). Univerzalita Kristovho vykupiteľského diela sa vzťahuje na objektívne vykúpenie (*Tim* 2, 6). Subjektívne vykúpenie je závislé na splnení určitých podmienok zo strany jednotlivca. Ide najmä o tri podmienky: (po 1.) viera (*Mk* 16, 16); (po 2.) poslušnosť Ježišovi Kristovi (*Hebr* 5, 9); (po 3.) stála snaha, vytrvalosť (*2 Pt* 1, 10).

Ospravedlnenie (ospravodlivenie)

Ospravedlnenie (lat. iustificatio) je proces očistenia a posvätenia, ktorý urobí človeka vnútornе spravodlivým. Ospravedlnenie je počiatkom spásy jednotlivca, akoby jeho prvou fázou. Boh, iniciátor spásy (por. *Theologická summa* II-1., 113, 7, 8; III., 64, 3), udeľuje človeku svoju spravodlivosť skrze Krista v Duchu Svätom (*2 Kor* 5, 19; *Jn* 3, 5) prostredníctvom krstu, pokánia a dokonalej ľútosti. Prijatie ospravedlnenia u dospelého je podmienené jeho spoluprácou s pomáhajúcou milosťou (*1 Kor* 15, 10). Slobodná spolupráca vzbudzuje vieru, ktorá je nevyhnutná k posväteniu (*Ef* 1, 13-14). Ospravedlnenie je nielen odpustenie hriechov, ale aj posvätenie a vnútorné obnovenie človeka (*Rim* 7, 22; *Ef* 3, 16) podľa pôvodného Božieho plánu svätosti. Je to vytvorenie spravodlivosti (stvorenej svätosti) v ľudskej duši (*Ef* 1, 3-4). Ospravedlnenie však neodstraňuje všetky následky dedičného hriechu (por. *Ef* 2, 3; *Jak* 1, 14).

Z Božieho rozhodnutia sa ospravedlnenie realizuje v cirkevnom spoločenstve (*Lk* 10, 16; *Mk* 16, 16). Konštit. *Gaudium et spes* (12) učí: „Človek je totiž vo svojej najhlbšej podstate spoločenským tvorom a bez stykov s inými nemôže žiť ani rozvíjať svoje vlohy.“ O očistení človeka od hriechu a o jeho posvätení podrobnejšie pojednáva graciológia.

Na Slovensku sa v súčasnosti používajú dva výrazy – „ospravedlnenie“ a „ospravodlivenie“. „Ospravedlnenie“ je výraz starší a „ospravodlivenie“ je výraz novší. Zástancovia novšieho výrazu argumentujú tým, že slovo „ospravedlnenie“ je menej, ako „ospravodlivenie“. Ospravodlivenie je viac, lebo je hlbšie, má istú pridanú hodnotu. Keď teda chceme nový výraz (ospravodlivenie) brať do úvahy, ukazuje sa, že nie celkom rešpektuje „katolícke odpustky“. Podľa dogmatizovanej náuky o odpustkoch (por. Tridentský koncil, r. 1563, *DH* 1835) po každom zmierení kajúcnika s Bohom, kajúcnikovi (už posvätenému) ostáva časť časných trestov. Preto treba uznať, že starý a dlhodobo na Slovensku požívaný výraz (ospravedlnenie; teda ten slabší, „bez pridanej hodnoty“) je vhodnejší, lebo: kajúcnik je posvätený, ale nie celkom. Celkom „posvätený“ (celkom spravodlivý) býva človek len po svätom krste; a to je možné len raz za celý život (dogma: Tridentský koncil, r. 1546, *DH* 1515).

Spasenie

Spasenie (lat. salvatio), ako najširší soteriologický termín, zahŕňa vykúpenie, ospravedlnenie i finálnu nadprirodzenú existenciu (Česlav Stanislav Bartník, +2020).

Spása pochádza z iniciatívy Božej lásky (*1 Jn* 4, 10). Boh v Ježišovi (Ježiš v hebr. znamená „Boh spasí“) zjednocuje ako v hlave celé dejiny spásy v prospech ľudí (*Mt* 1, 21; *1 Tim* 2, 5; por. *Theologická summa* III., 61, 3).

V spásе človeka, čiže v osobnom privlastnení si Kristovho vykúpenia, sa obdivuhodne prejavuje aj Božie milosrdenstvo (schopnosť stať sa Božím dieťaťom, *Jn* 1, 12) aj Božia spravodlivosť (človek musí s Bohom slobodne spolupracovať, *Zjv* 3, 20). Spásu možno získať dvojako: - len zásluhou Krista (tí, ktorí neužívajú rozum); - aj vlastnou zásluhou pripojenou k zásluhe Krista (por. *Theologická summa* II-2., 124, 1, 1).

Avšak preto, že život viery dostáva človek prostredníctvom Cirkvi (*Lk* 10, 16; *Mk* 16, 16), Cirkev je matkou a vychovateľkou viery: „Veríme v Cirkev akoby v matku znovuzrodenia, a nie v Cirkev, akoby bola pôvodkyňou spásy“ (por. *KKC* 169). Všetka spása pochádza od Krista Hlavy prostredníctvom Cirkvi, ktorá je jeho telom, a v tomto zmysle platí, že „mimo Cirkvi niet spásy“. Toto tvrdenie sa nevzťahuje na tých, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú Krista a jeho Cirkev (*KKC* 847; *Lumen gentium* 16).

O večnom živote, o dosiahnutí spásy, podrobnejšie pojednáva eschatológia.

Dve dimenzie spásy

Božia spása má dve úzko prepojené dimenzie: - večnú (nebeskú, „spása duše“); - dočasnú (pozemskú, „spása tela“). Obe dimenzie spásy spôsobujú transformáciu celého človeka počnúc jeho pozemským bytím až do večnosti (Franjo Kuharič, +2002).

V tradičnom judaizme neexistoval žiaden rozdiel medzi spásou pozemskou a nebeskou – pravá spása sa musela prejavíť aj v pozemskom živote človeka.

V helenizme prevládlo presvedčenie, že spása existuje len vo sfére nebeskej, duchovnej a nedotýka sa pozemského života človeka.

Kresťanstvo začalo učiť o spásu ako o „zbožštení“ človeka už tu na zemi, por. „Boh sa stal človekom, aby sa človek stal Bohom“ (Irenej, +202).

Scholastickí teológovia učili dvojako. Jedni zdôrazňovali, že Boh sa vtelil pre spásu človeka; čiže „vtelenie je liekom“ proti hriechu (Tomáš Akvinský, +1274; Bonaventúra, +1274; Kajetán, +1547). Druhá (menšia) časť učencov tvrdila, že Boh by sa vtelil, aj keby človek nezahrešil, čiže vtelenie nie je len liekom proti hriechu, ale má aj (bytosťne) doplniť stvorenie (Izák z Ninive, +7. stor.; Rupert, +718; Albert Veľký, +1280; Ján Duns Scot, +1308).

Pokonciloví teológovia (Česlav Stanislav Bartník, Krištof Gózdž, Miroslav Kowalczyk) preferujú personalistické stanovisko. Učia, že medzi pozemskou spásou (telo) a nebeskou spásou (duša) „je“ a zároveň aj „nie je“ súvislosť (dvojohňová elipsa). Ku spojeniu oboch dimenzií spásy dochádza v tajomstve osobného „ja“ človeka. Na zemi neexistuje jedna dimenzia bez druhej, hoci každá dimenzia je autonómna, por. *Gaudium et spes* 36, 41, 56, 76. Kresťanská spása nie je izolovaná od pozemských skutočností, ona ich zdokonaľuje k lepšiemu bytiu (ad melius esse).

Soteriologické teórie (pohľady spásnych akcentov)

Zjavenie jednoznačne učí, že Ježiš Kristus vykúpil svet. Božia spása v Kristovi však otvára široký priestor pre početné soteriologické teórie (je ich najmenej dvadsať; Česlav Stanislav Bartník, +2020), a to z hľadiska spásneho akcentu (dôrazu). Najznámejšie teórie sú:

1. Teória posvätenia; Boží Syn je „vydaný“, „posvätený“, za hriechy sveta.
2. Teória (tajomstva) kríža; Boží Syn z lásky – k Otcovi a k ľuďom – zomiera na kríži.
3. Teória liturgická (kultová); Boží Syn prináša pravú (kultovú) obeť.
4. Teória paschálna; Boží Syn je pravý „Baránok“ zachraňujúci svet.
5. Teória diabolského nevoľníctva; Boží Syn premáha diabla a vyslobodzuje ľudí z jeho moci.
6. Teória vtelenia; Boží Syn povyšuje svet; povýšenie všetkého začal vtelením, umocnil svojím zmŕtvychvstaním a zavŕši všeobecným zmŕtvychvstaním.
7. Teória oslobodenia; Boží Syn spásou oslobodzuje celého človeka (dušu i telo; morálna i sociálna oblasť) z moci hriechu a smrti.
8. Teória osobnej omegalizácie; Boží Syn umožňuje človeku osobnostne „dozrieť“ do neho, do Krista, do absolútneho bodu „Omega“; ide o zavŕšenie existencie v Kristovi.

Potrebnosť Kristovho vykúpenia

O potrebe vykúpenia možno hovoriť iba zo strany sveta – stvorenia, nie zo strany Boha. Boh absolútne nič nepotrebuje od stvorenia (ani samo stvorenie). Človek však aj po hriechu neprestal byť „stvorený na Boží obraz“ (*Gn* 1, 26-27) a „schopný otvoriť sa“ Božej sláve (por. *Rim* 3, 23-25).

Sväté písmo

Ez 18, 20: „Ten zomrie, kto zhreší. Syn neponesie vinu otca a otec neponesie vinu syna. Spravodlivosť spravodlivého bude na ňom a bezbožnosť bezbožného bude na ňom.“ Exegéza: Tu ide osobnú zodpovednosť, človeka ako morálnej bytosti.

Rim 3, 23-24: „Veď všetci zhrešili a chýba im Božia sláva. Ale sú ospravedlnení zadarmo jeho milosťou, vykúpením v Kristovi Ježišovi.“ Por. *Rim* 5, 19. Exegéza: Všetci potrebujú milosť Ježiša Krista, aby boli oslávení.

Jn 6, 44: „Nik nemôže prísť ku mne, ak ho nepritiahne Otec, ktorý ma poslal. A ja ho vzkriesim v posledný deň.“ Por. *Jn* 6, 65; 14, 6; *Lk* 16, 26; 18, 19; *Ef* 2, 8n.

Mk 2, 7: „Kto môže okrem Boha odpúšťať hriechy?“

I Kor 15, 3: „Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písma.“

Boží plán spásy skrze Spravodlivého Služobníka bol vopred zvestovaný v *Písme* ako všeobecné vykúpenie, ktoré vyslobodzuje ľudí z otroctva hriechu (por. *KKC* 601).

Pojem „vykúpenie“ označuje privilegovaný prostriedok záchrany, nie „kúpu“ od niekoho. Metafora „kúpi“ končí tým, že vykúpení sú osobitným vlastníctvom Boha. Nikde v zjavení nie je reč o nejakej osobe, ktorá by prijímala cenu tejto kúpy.

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Rimanom*, ktorý je jeho najkrajší, napísal v Smyrne): „Od Sýrie až po Rím, na zemi i na mori, v noci i vo dne bojujem so zverou, pripútaný k Desiatim leopardom, ako sa nazýva vojenský oddiel. Čím viac sa im robí dobre, tým sú horší. No ich príkoria ma zošľachťujú, ale to ma neospravedľňuje“ (*List Rimanom* V., 1).

Barnabášov list VII, 2: „Keď teda Boží Syn, Pán a budúci sudca živých i mŕtvych trpel, a jeho utrpenie nám dalo život, verme, že Boží Syn nemohol trpieť kvôli niekomu inému, iba kvôli nám.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol; por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Ani služba Bohu nič Bohu neprináša a Boh ani nepotrebuje službu človeka, ale on tým, čo idú za ním a slúžia mu, dáva život, neporušiteľnosť a večnú slávu. Tým, čo mu slúžia, preukazuje dobrodenie za to, že mu slúžia, a tým, čo idú za ním, za to, že idú za ním, ale neprijíma od nich nijaké dobrodenie, veď je bohatý, dokonalý a nič mu nechýba“ (*Adversus haereses* IV., 14, 1). „(Boh) nepotrebuje nikoho, ale tým, čo jeho potrebujú, ponúkol svoje spoločenstvo“ (*Adversus haereses* IV., 14, 2).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; na výkladoch žalmov *Enarrationes...* pracoval od r. 396 do r. 420; kniha *De civitate...* je z obdobia po r. 413): „Mohli sa predať, nemohli sa však znova vykúpiť“ (*Enarrationes in Psalmos* 96). „Mimo tejto cesty (spása v Kristovi), ktorá nikdy nechýbala ľudským pokoleniam (Božie vykúpenie bolo predpovedané, uskutočnené a je hlásané)..., nikto nebol oslobodený, nikto nie je oslobodený a nikto nebude oslobodený“ (*De civitate Dei* 10, 32, 2).

Maxim Vyznávač (+662; carihradský teológ; Maxim za 82 rokov života zanechal okolo 90 spisov): „Ježiš nielenže nás zázračne uzdravil z chorôb, vzal na seba našu bezmocnosť v utrpení a smrťou na kríži zaplatil náš dlh, akoby bol sám vinný, hoci bol bez akejkoľvek viny, a oslobodil nás od mnohých a hrozných priestupkov... Preto hovoril: Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov, aby sa kajali. A: Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí“ (*Epistula* 11).

Augustín vystupoval proti pelagianizmu (Kartáginská synoda, r. 418), ktorý učil o samospasiteľnosti človeka. V 19. a 20. stor. racionalizmus dehonestoval náboženské „vykúpenie“ poukazom, že by stačilo „viacej mydla a viac škôl“. V druhej polovici 20. stor. – v duchu marxizmu – sa

vykúpenie spájalo s teológiou oslobodenia (Leonardo Boff). Koncom 20. stor. hnutie New age obnovuje pelagianizmus (neopelagianizmus).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že ospravedlnenie hriešneho človeka je väčšie Božie dielo ako stvoriť svet, lebo ospravedlnenie dáva účasť na božstve, por. *Theologická summa* II-1., 113, 9; (stvorené je väčšie dielo len v spôsobe konania – „z ničoho niečo“).

Smrteľný hriech je radikálna možnosť ľudskej slobody, podobne ako láska. Smrteľný (ťažký) hriech má za následok stratu Božej lásky a zbavuje posväcujúcej milosti, por. *KKC* 1854-1855. Ak nie je napravený ľútosťou a Božím odpustením, spôsobuje vylúčenie z Božieho kráľovstva a večnú smrť v pekle, pretože ľudská sloboda má moc robiť definitívne rozhodnutia, por. *KKC* 1861. Vnútorňý dôvod absolútnej potreby vykúpenia hriešnych ľudí spočíva:

1. V nekonečnosti viny (konečný čin hriešnika je nekonečnou vinou, pre nekonečnú dôstojnosť urážaného Boha).
2. V absolútnej nadprirodzenosti stavu svätosti (prirodzené nedokáže urobiť nič nadprirodzené).

Prvotným hriechom v raji bola „postavená“ trojnásobná hradba, ktorá oddeľovala ľudí od Boha. K „hradbe“ prirodzenosti sa pridali aj hriech aj smrť. Vykupiteľ všetky tri hradby odstránil; hradbu prirodzenosti zdolal vtelením, hradbu hriechu vykúpením na kríži, hradbu smrti zmŕtvychvstaním (Raniero Cantalamessa).

Magistérium

Dogma: „Človek sám seba nemôže pred Bohom ospravedlniť.“

Por. *Jn* 6, 44; *Ef* 2, 8n; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1551.

Boh je hlavnou príčinou ospravedlnenia človeka; zásluhou príčinou je vykupiteľské dielo Krista a nástrojovou príčinou sú sviatosti Cirkvi, por. *Theologická summa* III., 64, 3. Nikto nemôže byť spasený bez Krista, por. *Theologická summa* III., 61, 3.

Kresťania neveria v samospasiteľnosť človeka. Človek sám nemôže vykúpiť hriech, lebo hriech nie je len previnenie proti zákonitostiam tohto sveta (hriech nie je len zlé a neekologické správanie). Hriech je slobodné „nie“ voči Božej láske. Preto všetci ľudia potrebujú Spasiteľa. „Pýcha uvádza človeka do klamstva a mení zem na peklo“ (Josef Zvěřina, +1990).

Katolíci chápu ospravedlnenie (ospravodlivenie) ako vnútornú pozitívnu zmenu a nielen ako vonkajšiu zmenu, zakrytie nepravosti, por. *Theologická summa* II-1., 1, 5, 6.

Božia starostlivosť a veľkodušnosť

Boh sa neustále stará o to (tzv. Božia prozreteľnosť), aby ľudia všetkých čias vedeli, ako dôjsť k spásu (por. *Theologická summa* II-2., 174, 6) a aby k nej mali aj príležitosť (por. *Theologická summa* II-1., 87, 2, 1).

Bludy proti potrebnosti vykúpenia

1. Pelagianizmus (4.-5. stor.). Bretónsky mních Pelágus (+ c. 420), žijúci v Ríme, bol podľa novoobjavených spisov *Expositiones XIII. epistularum Pauli* ortodoxnejší, ako ho poznali dejiny. Ukázalo sa, že jeho žiaci, najmä Celestín (+ c. 431) a Julián z Eklanu (+ c. 454), učili nesprávne o samospasiteľnosti človeka. Vraj človek je vo svojom jadre dobrý a nepokazený (tzv. kresťanský optimizmus) a Kristus je len vzorom mravného života (vonkajšia milosť). Pelagianisti vytýkali Augustínovi (+430), že jeho učenie o pekle a o dedičnom hriechu je pesimistické. Pelagianizmus bol odsúdený na africkej synode v Kartágu r. 418, *DH* 222n.
2. Sociáni (najmä 20. stor.). Meno je z lat. societas - spoločnosť, združenie, spoločenstvo. Tzv. „moderní“ kresťania, najmä z Talianska, Švajčiarska, Nemecka a Holandska, pokladali Krista len za dobrého učiteľa, vzor a príklad pre ľudskú spoločnosť.
3. Liberáli (od 19. stor.). Meno je z lat. liber - slobodný. Pre týchto kresťanov, najmä protestantských, je Kristus tlmočníkom Božej lásky; zároveň sa ukázal ako hrdina, ktorý za svoje

ideály podstúpil smrť. Zníženie osoby a diela Krista len na „príkladne konajúceho človeka“ sa v podstate odchyľuje od kristologickej reality.

Skutočnosť Kristovho vykúpenia

Sväté písmo

V *Starom zákone* je viacero predobrazov vykúpenia, napr.: vyslobodenie Izraelitov z Egypta (*Ex* 14); záchrana prvorođených skrze veľkonočného baránka (*Ex* 12); záchrana Židov v Perzskej ríši (*Est* 6-9).

Iz 41, 14: „Ja ti pomáham, hovorí Pán, tvoj vykupiteľ je Svätý Izraela (Jahve).“ Por. *Iz* 53, 7. 10.

Exegéza: Boh zjavuje, že sa dobre postará o svoj, pokorovaný a utláčaný, ľud.

Jn 10, 17-18: „Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život, a zasa si ho vezmem. Nik mi ho neberie, ja ho dávam sám od seba. Mám moc dať ho a mám moc zasa si ho vziať. Taký príkaz som dostal od môjho Otca.“ Exegéza. Kristovo vtelenie je reálne zamerané na „vydanie sa“, na obeť.

Mt 20, 28: „Syn človeka prišiel slúžiť a položiť svoj život ako výkupné za mnohých.“

I Pt 1, 18-19: „Boli ste vykúpení nie porušiteľným striebrom alebo zlatom, ale predrahou krvou Ježiša Krista, bezúhonného a nepoškvrneného baránka.“

I Tim 2, 5-6: „Lebo je jeden Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“

Tradícia

Liturgické modlitby mali v 2.-3. stor. (Vincent Malý, +2008) v závere: „skrze Krista nášho Pána“; alebo „skrze nášho Pána Ježiša Krista, tvojho Syna...“ Takto bol pestovaný charakter Kristovho prostredníctva: Kristov vzťah k ľuďom – Pán; Kristov vzťah k Otcovi – Syn.

Znak „ryby“ jestvoval ako starokresťanský symbol od 2. stor. (Anton Bagin, +1992). Gr. slovo ICHTHYS má päť začiatkových písmen z piatich slov základného vierovyznania: Ježiš – Kristus – Boží – Syn – Spasiteľ.

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Smyrňanom* napísal v Troade): „Budte pevne presvedčení, že náš Pán je – naozaj z Dávidovho rodu podľa tela (por. *Rim* 1, 3); Božím Synom podľa vôle a moci Božej (por. *Jn* 1, 13); opravdivo narodený z Panny... On bol skutočne v tele pribitý na kríž za vlády Poncia Piláta..., skutočne trpel a takisto skutočne vstal zmŕtvych“ (por. *List Smyrňanom* I.-II.).

Quadratus (+ po r. 125; apoštolský žiak, najstarší apologeta; asi r. 125 napísal obranný kresťanský spis cisárovi Hadriánovi): „Boh, ktorý poslal svojho Syna ako vykupiteľa, pošle ho opäť ako sudcu“ (por. *List Diognetovi* VII, 4-6).

Aristides z Atén (+c.140; aténsky filozof napísal *Apologiu* cisárovi Hadriánovi /117-138/ alebo cisárovi Antoniovovi Piovi /138-161/ v prvom roku jeho vlády): „Ježiš Kristus v Duchu Svätom zostúpil z neba, aby spasil ľudí a narodený zo svätej panny bez semena a bez jej porušenia si vzal telo..., aby ľudí oslobodil z bludu polyteizmu“ (*Apologia* 15).

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Boh sa stal človekom, aby sa človek stal Bohom“ (*Adversus haereses* III., 18, 1, 7). Kristus je teda „hlavou“ spaseného ľudstva, Božieho ľudu.

Atanáž I. Alexandrijský, nazývaný aj Atanáž Veľký (+373; alexandrijský patriarcha; učiteľ Cirkvi; list korintskému biskupovi Epiktétovi napísal asi roku 371): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obeť a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistula ad Epictetum* 5-9).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) vysvetľoval základ každého vykúpenia: ten má dve nutné zložky – (1.) úkon platby a (2.) výkupnú cenu. Naše spasné vykúpenie patrí Kristovi ako bohočloveku,

lebo: (1.) on sa obetoval a (2.) vydal „svoju krv“. Bezprostredný Vykupiteľ je teda len Kristus; Bohu – Trojici patrí vykúpenie ako prvej a vzdialenej príčine (por. *Theologická summa* III., 48, 5).

Kristovo bohočlovečenstvo je základom vykupiteľského prostredníctva.

1. Kristus, ako človek, konal skutky prostredníka.
2. Kristus, ako Boh, tieto skutky aj prijal.

Všetci ostatní (anjeli a ľudia), ktorí medzi Bohom a svetom sprostredkujú zmier, sú iba prostredníkmi z milosti a na základe zásluh hlavného prostredníka – Krista. Títo ostatní buď zmierenie Boha s ľudstvom pripravovali (patriarchovia, proroci, starozákonní svätci...), alebo Kristove zásluhy rozdeľujú (novozákonní svätí, kňazi...).

Cirkev prosí Boha Otca o zoslanie Ducha Svätého, aby urobil zo života veriacich (trojnásobnú) živú obeť Bohu: - ich duchovným pretvorením na obraz Krista; - ich starosťou o jednotu Cirkvi; - ich účasťou na jej poslaní svedectvom a službou lásky (por. *KKC* 1109).

Magistérium

Dogma: „Ľudské pokolenie je vykúpené skrze Ježiša Krista.“

Por. *I Pt* 1, 18-19; Nicejský koncil, r. 325, *DH* 125; Efezský koncil, r. 431, *DH* 261; Trientský koncil, r. 1546, *DH* 1513.

Synoda v Quiersy (r. 853, *DH* 624) túto pravdu vyjadrila slovami: „Nie je, nebol a ani nebude nijaký človek, za ktorého by nebol (Kristus) trpel.“ *Katechizmus Katolíckej cirkvi* (571) z r. 1992 a vyhlásenie *Dominus Iesus* (11) z r. 2000 zdôrazňujú, že iný vykupiteľ okrem Ježiša Krista nebol, nie je, ani nebude. Samostatný – nejaký všeobecnejší – spásonosný poriadok Ducha Svätého neexistuje (*Dominus Iesus* 12).

Vykúpenie ľudského pokolenia pozostáva v tom, že Ježiš Kristus – jediný prostredník, ako druhý Adam – svojím zadosťučinením a zásluhami znovu získal pre ľudí stratenú milosť – Boží život.

Ježiš je Kristus

Prví kresťania hneď v apoštolskej dobe stotožnili očakávaného starozákonného mesiáša s Ježišom z Nazareta, por. *Jn* 1, 41. 45n. Hebr. mašijah (mesiáš), gr. christos (kristus) znamená „pomazaný“. V *Starom zákone* to bol najvýznamnejší titul kráľa, proroka a kňaza. V *Novom zákone* sa titul „Kristus“ vyskytuje najčastejšie zo všetkých titulov, viac ako päťsto krát.

Dva dôvody viedli Ježišových nasledovníkov k menu „Kristus“ (Česlav Stanislav Bartnik, +2020). Ježiš naplnil, ba vysoko prekročil všetky mesiášske predpovede. Hebr. titul Mesiáš ho na jednej strane spájal so židovskými očakávaniami (akosi poukazoval na jeho človečenstvo) a gr. titul Kristus, na strane druhej, poukazoval na prekročenie starých predpovedí (akosi poukazoval na jeho božstvo). Okrem toho v helenistickom svete bol hebr. titul „Mesiáš“ slabý a málo zrozumiteľný na vyjadrenie nových Ježišových dimenzií (duchovný, morálny, vyvýšený nad všetko, spásny, paruziálny...).

Boh a zlo (utrpenie)

Na otázku, prečo jestvuje zlo, keď Boh je dobrý, sa nedá rýchlo odpovedať. Kresťanská viera len „ako celok“ dokáže dať čiastočnú odpoveď na túto otázku (por. *KKC* 309, 314, 324).

Boh slobodne stvoril svet (dogma; por. Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002 – 3025). Filozofia delí slobodu na vonkajšiu a vnútornú. Vonkajšia sloboda (alebo nesloboda), sa na Boha nemôže vzťahovať, lebo je absolútne Bytie. Dotýkať sa ho môže (aj to primerane) iba uvažovanie o vnútornej slobode, ktorá má tri dimenzie: - sloboda výkonu (konať alebo nekonať); - sloboda výberu (dobré alebo lepšie); - sloboda protikladu (dobré alebo zlé).

U Boha nemôže byť sloboda protikladu, lebo Boh nehreší (ani hrešiť nemôže). Preto vnútorná Božia sloboda má, z pohľadu filozofie, len dva rozmery – slobodu výkonu a slobodu výberu – a ony obe boli zaangažované pri stvorení sveta. Boh stvoril svet v stave napredovania. Svet sa musí vyvíjať k dokonalosti (por. *KKC* 310). Znamená to, že svet mohol byť aj – do určitej miery – lepší.

Tomáš Akvinský (+1274) duchaplnne rozlíšil, že Boh mohol stvoriť svet lepši (stupeň dobra), ale nie lepšie (spôsob), por. *Theologická summa* I., 25, 2, 10. Zlo vo všeobecnosti je nedostatok povinného dobra (absencia dokonalosti), teda samo o sebe nejestvuje, nie je bytie.

Od čias Augustína (por. *De libero arbitrio* 1, 1, 1) sa zlo delí na fyzické a morálne. Fyzické zlo je tam, kde je bytosť zbavená tej dokonalosti, ktorú vo fyzickom poriadku má mať (napr. kde chýba zdravie, je choroba). Toto zlo je prirodzene podmienené. Hmotný predmet nikdy nič nebolí, preto je potrebné odmietat' sklon premietat' ľudské pocity do prírody a nazývať zlom niečo, čo v skutočnosti je prirodzené. Každá bytosť – všetko, čo je – je dobré a zlým sa nazýva len preto, že nemá nejakú dokonalosť. Boh kvôli nejakému vyššiemu dobru, teda nepriamo, chce fyzické zlo. Odporovalo by Božej добрôte, keby fyzické zlo chcel priamo.

Morálne zlo alebo hriech je urážka Boha. Hriech je vlastné a opravdivé zlo, oveľa horšie ako fyzické zlo. Morálne zlo je vždy spôsobené slobodným rozhodnutím tvora proti Bohu, ktorý je tvorca všetkého dobra. Morálne zlo nie je len nedostatok dobra, ale je aj jeho výslovné popretie. Boh nemôže chcieť morálne zlo ani priamo ani nepriamo, odporovalo by to jeho svätosti. Boh morálne zlo iba pripustí. Pripustí ho preto, lebo ľudia (i anjeli) majú slobodnú vôľu (por. *KKC* 311). Hriech začal existovať, až keď sa v stvorení objavilo vedomie (u anjelov a ľudí).

Vtedy, keď sa Boh zjavil ako Spasiteľ, dal najavo, že on víťazí (a raz celkom zvíťazí) nad každým zlom. A tak, v soteriologickej perspektíve zlo už nie je nešťastím. V iných náboženstvách (a filozofiách) si trpiaci môže myslieť, že jeho boh na neho zabudol a opustil ho. No v kresťanstve, v pohľade novozákonnej záchrany sveta, si trpiaci uvedomuje (je si istý), že Boh, ktorý trpel v Kristovi, mu je nablízku (Dietrich Bonhoeffer, +1945; Vittorio Messori).

Prítomnosť zla vo svete však ostáva tajomstvom. Kresťan, keď si volí život s Kristom a poslúcha vanutie Ducha Svätého, sa zrieka zla. Veľkosť Božej dobroty sa mocne prejavuje aj v tajomstve zla, keďže všetko môže poslúžiť na dobré tým, ktorí ho milujú (por. *Rim* 8, 28).

Ekonomia spásy a dejiny spásy

Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu používajú oba termíny. Časť teológov je tej mienky, že ide o dve veci (Vincent Granat, +1979). Podľa nich ekonomia spásy je Boží plán spásy (*Ef* 3, 9) a dejiny spásy predstavujú uskutočňovanie Božieho plánu v čase (Gustave Thils, +2000). Druhí teológovia, opierajúc sa o početnejšie svedectvá *Písma* a otcov, tvrdia, že ide o totožné veci (Oscar Cullmann, +1999).

Jediné dejiny spásy obsahujú všetky cesty (epochy, spôsoby, bytia, prúdy...) záchrany celého stvorenia v Kristovi (Česlav Stanislav Bartnik, +2020), por. *Sk* 4, 12: „V nikom inom niet spásy, lebo niet pod nebom iného mena, daného ľudom, v ktorom by sme mali byť spasení.“

Vlastnosti dejín spásy

Dejiny spásy nie sú „dejinami“ v profánnom zmysle slova. Dejiny spásy sú „paradejinné“ (dejinám-podobné) a majú tieto hlavné vlastnosti:

1. Transcendentné, tajomné; vykúpenie presahuje skúsenostné, vedecko-technické poznanie.
2. Božsko-ľudské (teandričné); jedinečné spojenie dvoch prirodzeností vo Vykupiteľovi.
3. Trojičné; vykúpenie je dielom celej Trojice a spasení sú zapojení do života Trojice.
4. Pneumatické; vykúpenie i spása sa realizuje v Duchu Svätom.
5. Eschatologické; spása (Božie kráľovstvo) sa naplní až na konci čias.
6. Ekleziálne; v časopriestore je Kristova Cirkev riadnou cestou k spáse – k Bohu.

Vykonanie vykúpenia – zadosťučinenie a zásluha – dva úkony

Ježiš Kristus vykúpil svet dvojediným úkonom: zástupným zadosťučinením a zásluhami (Pavol Kandra, +2004). Zadosťučinenie a zásluha sa vecne od seba neodlišujú, lebo tým istým dobrým skutkom možno aj zadosťučiniť aj zasluhovať.

V Ježišovi vykúpenie sveta začalo, vyvrcholilo, ale ešte neskončilo, lebo potrvá až do parúzie. Tak si to on želal, lebo si z ľudí obdivuhodným spôsobom urobil bunky svojho tela, por. *Rim* 12, 5: „My mnohí sme jedno telo v Kristovi a jednotlivo sme si navzájom údmi.“ Ježiš v slobodnom prijatí utrpenia, k čomu ho viedla len láska, spojil všetko utrpenie svojich bratov a sestier (všetkých čias pred ním aj po ňom), ktorí bojujú za dobro v sebe a vo svete. Boh z veľkodušnosti zapojil aj ľudí do diela vykúpenia sveta, por. *Rim* 6, 13: „Oddajte sa Bohu ako živí, čo vstali z mŕtvych, a svoje údy dajte Bohu za nástroj spravodlivosti.“ Por. aj *I Kor* 6, 15n; 12, 12n; *Kol* 1, 24.

Zástupné zadost'učinenie

Sám Spasiteľ – namiesto hriešnikov – zo spravodlivosti urobil Bohu zadost' za hriechy (Boh je Spravodlivosť, por. *Tob* 3, 2; *Ž* 4, 2). Urobiť zadost' je uspokojenie nejakej požiadavky. Ak zadost'učinenie nedáva samotný vinník, ale niekto iný, ide o zástupné zadost'učinenie.

Sväté písmo

Písmo nehovorí o zástupnom zadost'učinení slovne ale vecne.

Ž 72, 1-2: „Bože, zver svoju právomoc kráľovi, kráľovmu synovi svoju spravodlivosť, aby spravodlivo vládol nad tvojím ľudom a podľa práva nad tvojimi chudobnými.“ Exegéza: *Žalm* hovorí o Mesiášovi. Por. *Iz* 53, 5.

Jn 10, 15: „Aj svoj život položím za ovce.“ Por. *Jn* 3, 16; *Hebr* 9, 11-14. Exegéza: Ježiš opisuje seba v kontexte ľudstva. Ľudia sú ako ovce, ktoré nevedia ako žiť, kam ísť, ako sa obrátiť pred číhajúcim zlom... On, dobrý pastier, je celý čas so stádom a pozná ho, pretože spí pod holým nebom, je špinavý, presiaknutý pachom zvierat. Ježiš za tie ovce položí aj život. Aby prežili, vyleje svoju krv... Alegorickým spôsobom zúrodni vyschnuté pastviny, aby vyrástol na nich pokrm pre jeho stádo.

Lk 5, 31-32: „Odpovedal im Ježiš: Lekára nepotrebujú zdraví, ale chorí. Neprišiel som volať spravodlivých, ale hriešnikov, aby sa kajali.“ Por. *Jn* 10, 17-18.

Ef 2, 4-9: „Boh, bohatý na milosrdenstvo, pre svoju nesmiernu lásku, ktorou nás miluje, hoci sme boli pre hriechy mŕtvi, oživil nás s Kristom – milosťou ste spasení – a s ním nás vzkriesil a daroval nám miesto v nebi v Kristovi Ježišovi, aby ukázal v budúcich vekoch nesmierne bohatstvo svojej milosti dobrotou voči nám v Kristovi Ježišovi. Lebo spasení ste milosťou skrze vieru; a to nie je z vás, je to Boží dar: nie zo skutkov, aby sa nik nevystatoval.“

I Pt 2, 24: „Sám vyniesol naše hriechy na svojom tele na drevo, aby sme zomreli hriechu a žili pre spravodlivosť.“ Exegéza: Kristov kríž je drevom, vďaka ktorému Ježiš – solidárny so všetkými a navždy – vykonal „prechod“ zo smrti do života. On splňa existenčné túžby človeka.

Tradícia

Myšlienka Ježišovho zástupného zadost'učinenia bola už najstarším otcom dobre známa. Významný teológ, biskup Hilár z Poitiers (+367) a milánsky arcibiskup Ambróz (+397) definitívne zaviedli termín zadost'učinenie do teológie.

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Filadelfijčanom* napísal v Troade): „Majte teda na pamäti iba slávenie Eucharistie; pretože je iba jedno telo nášho Pána Ježiša Krista a iba jeden kalich k spojeniu s jeho krvou, iba jeden oltár“ (*List Filadelfijčanom* IV.).

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Z lásky sa nás ujal Pán; z lásky, ktorú mal k nám, dal Pán Ježiš podľa Božej vôle svoju krv a svoje telo za naše telá a svoju dušu za naše duše“ (*List Korint'anom* 49, 6).

Barnabášov list VII, 3: „(Syn Boží) sa preto sám rozhodol za naše hriechy obetovať nádobu ducha, aby tak splnil predobraz, ktorý bol daný v Izákovi položenému na oltár.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol; por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.

Origenes (+253; alexandrijský teológ; dišputa s Herakleidom sa uskutočnila v r. 245): „Kristus bol pravý človek a mal všetky bytostné prvky ľudskosti; keby totiž ako Boh nebol prijal celého človeka, nebol by spasil celého človeka“ (*Disputatio cum Heracleida* 7, 5).

Fulgentius Ruspenský (+c.530; biskup v Ruspe, Tunisko; po r. 508 napísal 13 listov): „Na konci modlitby hovoríme: Skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána... A toto Katolícka cirkev nevyhlasuje bez dôvodu, ale pre to tajomstvo, že prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi sa stal človek Ježiš Kristus, kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (*Epistula* 14, 36).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus oveľa viac zadosťučinil Bohu, ako vyžadovali všetky hriechy sveta; jeho zadosťučinenie bolo nadbytočné: - pre veľkosť jeho lásky, - pre hodnotu života Bohočloveka, - pre veľkosť jeho utrpenia, por. *Theologická summa* III., 48, 2; 48, 4.

Ježiš sa pri zástupnom zadosťučinení nestal hriešnikom hodným trestu. Hriech sveta (všetkých čias) prijal v tom zmysle, že dobrovoľne prijal zaň trest.

Aby niekto mohol dať zadosťučinenie za iného, treba povolenie urazeného. Kristus Boží mal súhlas Boha Otca (por. *Jn* 3, 16). Tomáš Akvinský (+1274) vysvetlil, že Boh vôbec nevydal Ježiša Krista proti jeho vôli, ale mu vnukol vôľu, aby z lásky k nám trpel. Kristus urobil zadosťučinenie; ako človek trpel a ako Boh spolu s Otcem a Duchom Svätým toto zadosťučinenie prijal.

Avšak: **Vykúpenie a spásu neprináša utrpenie, ale láska.** Utrpenie je nepríjemné a zlé aj potom, keď sa pred dvetisíc rokmi stalo nástrojom vykúpenia. Ježišova jedinečnosť tkvie v tom, že zázračne neunikol všetkému tomu zlu, čo mu ľudstvo (ako celok všetkých čias) pripravilo, ale prijal to zlo do svojho milosrdného srdca a pretvoril ho životodarnou láskou. Ježiš v tom, čo na neho Božím pripustením dopadlo, spojil všetko utrpenie svojich bratov všetkých čias, ktorí bojujú o dobro v sebe a vo svete. Ježiš slobodnou a nekonečnou láskou urobil z utrpenia „surovinu“ vykúpenia (Michael Quoist, +1997).

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus svojim utrpením a smrťou zadosťučinil Bohu za hriechy ľudí.“

Por. *Hebr* 9, 11n; *1 Pt* 2, 24; Efezský koncil, r. 431, *DH* 261; Tridentský koncil, r. 1545-1563, *DH* 1528-1529; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *Collectio lacensis* 7, 566 (zbierka materiálov, aj nepublikovaných).

Ježiš svojou poslušnosťou až na smrť splnil zastupiteľskú úlohu trpiaceho Služobníka, ktorý dáva svoj život na obeť na uzmiernenie, nesie hriechy mnohých a ospravedlňuje ich tým, že berie na seba ich nepravosti (por. *Iz* 53, 10-12). Ježiš odčinil naše viny a zadosťučinil Otcovi za naše hriechy, por. *KKC* 615.

Utrpenie nevinného

Utrpenie nevinných ľudí, najmä detí, „je skalou ateizmu“. Zdá sa, že obžalovaným je v tomto prípade Pán Boh. Utrpenie, čo len jedného nevinného, je niečo také čisté a tajomné, že sa nedá obsiahnuť nejakým „vysvetlením“. Preto sa javí ako problém, „ktorý nikdy nepominie“ (Philip Yancey).

Kresťanskí filozofi ponúkajú isté riešenie, ktorým je pohľad „nad“; napr. krátkodobé zlo môže byť užitočné z dlhodobého hľadiska; prirodzené zlo môže viesť k nadprirodzenému úžitku... Ateizmus sa týmto filozofom ukazuje ako „lacná“ odpoveď na otázku existencie zla; kde by sa podľa nich vzala miera pre „dobro a dobré“, keby nebolo Boha?

Avšak najlepšia kresťanská reakcia na problém nevinného utrpenia je zhrnutá do jediného mena: Ježiš Kristus! V skutočnosti iba Boh, keď trpí, trpí ako **Nevinný** v absolútnom zmysle. Ježiš neprišiel, aby podal odborné vysvetlenie utrpenia, on ho zobral na seba – a tým ho premenil! Zo znamenia kliatby urobil nástroj vykúpenia a najvyšší stupeň veľkosti na tomto svete.

Utrpenie teda: - netreba vysvetľovať; - netreba zvyšovať (zlými skutkami, zanedbaniami); - treba zmierňovať a uľavovať (Raniero Cantalamessa).

Zásluha

Sväté písmo

Jn 1, 12: „Ale tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“ Por. *Jn 4, 13n*. Exegéza: *Sväté písmo* nás učí, že na zvládnutie životných úloh, na správne plnenie Božích výziev, sa používa postoj opísaný slovom „prijatie“. Pán Boh (Absolútny Pán) je ten, ktorý dáva: dáva stvorenie, vykúpenie, povolanie, všetko..., lebo napokon dáva aj sám seba! Správne a primerané je, že keď jeden dáva (Stvoriteľ) a druhý (stvorený človek) prijíma. Boh je stále dávajúci a človek je (má byť) stále prijímajúci. Ak sa človek naučí prijímať Boha (vtelené Slovo) a všetko, čo mu Boh denne dáva – bude požehnaný a večne šťastný. Celé *Sväté písmo* je plné Božieho zjavenia a dávania – v rôznych podobách a formách.

Rim 5, 15: „Ale s darom to nie je tak ako s previnením. Lebo ak previnením jedného zomreli mnohí, tým väčšmi sa milosťou jedného človeka, Ježiša Krista, v mnohých rozhojnila Božia milosť a dar.“ Por. *Rim 5, 20-21; 1 Kor 1, 4; Ef 4, 7-8*.

1 Pt 1, 3-4: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás vo svojom veľkom milosrdenstve vzkriesením Ježiša Krista z mŕtvych znovuzrodil pre živú nádej, pre neporušiteľné, nepoškvrnené a nevädnuce dedičstvo.“

Jn 1, 16-17: „Z jeho plnosti sme my všetci dostali milosť za milosťou. Lebo ak zákon bol daný skrze Mojžiša, milosť a pravda prišli skrze Ježiša Krista.“ Exegéza: **Ide o plnosť novosti**. Zmluva Boha s Jakubom bola v plnosti obnovená a daná v Synovi, ktorý je novou svätynou (por. *Jn 2, 13-22*), bránou medzi nebom a zemou, komuniou medzi obidvoma. Syn človeka ako Slovo, ktoré sa stalo telom, je prírbytkom Boha medzi ľuďmi a každého človeka v Bohu. Skrze neho, ako opravdivý Jakubov rebrík, bolo definitívne otvorené nebo: Boh komunikuje s človekom a človek s Bohom. **Ide o plnosť pravdy** – človek Ježiš (Slovo) je celkom oprávnený zvestovať, kto a aký je Boh Otec. On ho vykladá, vysvetľuje, opisuje, interpretuje, lebo je Synom a exegétom Otca.

Lk 2, 52: „Ježiš sa vzťahoval v múdrosti, vo veku a v obľube u Boha i u ľudí.“ Exegéza: Pred Bohom získaval zásluhy; pred ľuďmi zjavoval svoj majestáť.

Tradícia

Didaché 10, 2: „Vzdávame ti vďaka, svätý Otče,... za poznanie a vieru i nesmrteľnosť, ktorú si nám zjavil skrze Ježiša, tvojho služobníka.“ Spis *Didaché* je židovsko-kresťanský text, určený na prvotnú katechézu, zredigovaný medzi rokmi 50-70 v 1. stor.; má 16 kapitol.

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Skrze svojho milovaného Syna Ježiša Krista... nás pozval z temnoty do svetla, z nevedomosti k poznaniu jeho slávneho mena“ (*List Korinťanom 36, 2*).

Atanáž (+373; alexandrijský patriarcha; učiteľ Cirkvi; list korintskému biskupovi Epiktétovi napísal asi roku 371): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obeť a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistula ad Epictetum 5-9*).

Gregor Naziánsky (+390; tiež známy ako Gregor Teológ; konštantínopolský arcibiskup a teológ s najdokonalejším rétorickým štýlom patristického veku; učiteľ Cirkvi; zachovalo sa 45 jeho rečí – prednášok): „Krstom sa pochovajme s Kristom, aby sme s ním vstali z mŕtvych; zostúpme s ním, aby sme spolu s ním boli aj povýšení; vystúpme s ním, aby sme spolu s ním boli aj oslávení“ (*Oratio 40, 9*).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kázne sú z obdobia r. 396-416): „Či nám mohla svitnúť väčšia milosť, ako nám dal Boh, keď svojho jednorodeného Syna urobil Synom človeka a človeka zas urobil Božím synom?“ (*Sermo 185*).

Rozumová úvaha

Zásluha je ovocím čnosti spravodlivosti (KKC 2006). Morálna bytosť si svojimi skutkami zasluhuje buď pozitívnu odmenu (za dobrý skutok), ktorá sa v užšom zmysle slova volá aj zásluha, alebo negatívnu odmenu (za zlý skutok), čiže trest.

Záslušnosť Kristových skutkov pred Bohom poznať zo zjavenia (por. *Hebr 9, 11-14*) a možno ju odvodiť aj špekulatívne, lebo boli splnené všetky podmienky vlastnej a pravej zásluhy (de condigno - zo spravodlivosti).

1. Skutok musí byť slobodný (*Sir 31, 10; Mt 19, 17; 1 Kor 9, 17*).
2. Musí byť mravne dobrý (*Ef 6, 8*).
3. Musí byť z nadprirodzeného úmyslu, teda kvôli Bohu (*Mk 9, 40*); najzaslužnejší skutok je z aktuálnej lásky k Bohu (*1 Kor 13, 2-3*).
4. Človek musí prirodzene žiť, teda byť „v stave skúšky“ (*Kaz 9, 10; Jn 9, 4; 2 Kor 5, 10*).
5. Človek musí nadprirodzene žiť, byť v stave posväcujúcej milosti (*Jn 15, 4; Sk 13, 43*).
6. Boh zaň prisľúbil odmenu (napr. *Mt 5, 3n – blaženosť; Mt 19, 29 – odmena; Tít 1, 2 – život*).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus utrpením zaslúžil ľuďom vstup do Božieho kráľovstva, lebo ich oslobodil aj od dedičného aj od osobných hriechov, por. *Theologická summa* III., 49, 5.

Magistérium

Dogma: „Kristus svojím utrpením a smrťou zaslúžil od Boha odmenu.“

Por. *Hebr 9, 11n; Jn 1, 12*; Tridentský koncil, r. 1545-1563, *DH 1528*.

Kristovo vykupiteľské dielo je zároveň zadosťučiniace a záslužné, nakoľko na jednej strane odstránilo dlžobný vzťah medzi Bohom a človekom a na druhej strane odôvodnilo nárok na odmenu zo strany Boha.

Zásluhy Ježiša Krista ako pravého Boha a pravého človeka – veľkňaza budúcich darov (*Hebr 9, 11*) – nielen v stupni ale aj v podstate prevyšujú všetky iné zásluhy (anjelov či ľudí) a majú nekonečnú hodnotu (*Hebr 2, 10*).

Novosť života v Kristovi

Vďaka Ježišovej zásluhe sa kresťan stáva Otcovým milovaným synom a začína žiť novým životom (por. *Rim 6, 4*). Toto sa v čase realizuje vo sviatosti krstu: Kresťan vstupuje do tajomstva pokorného zníženia sa a kajúcnosti, keď zostupuje s Ježišom do vody, aby spolu s ním vystúpil, a znovu sa narodil z vody a z Ducha. Tak krst sviatostne pripodobňuje kresťana Ježišovi, ktorý vo svojom krste anticipuje svoju smrť a svoje zmŕtvychvstanie (por. *KKC 537*).

Ovocie spásy – svätosť človeka

Novosť života v Kristovi, darované adoptívne Božie synovstvo nazývame svätosťou. Ide o vnútornú kvalitu, ktorá je láskavým stretnutím sa s Bohom Otcom. Toto objatie sa uskutočňuje skrze Ježiša Krista v Duchu Svätom. Vďaka Ježišovej zásluhe sa kresťania stávajú Otcovým milovaným deťmi (por. *Jn 1, 12; Jn 15, 14; Rim 8, 15-17*).

Sväté písmo

Ef 1, 3, 5: „Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi.“ Por. *Rim 8, 15; Gal 4, 5-7*. Exegéza: Stať sa Božím dieťaťom je zmyslom ľudskej existencie; tak to naplánoval Boh.

1 Kor 6, 11: „Obmyli ste sa, boli ste posvätení, boli ste ospravedlnení v mene Pána Ježiša Krista a v Duchu nášho Boha.“ Por. *1 Kor 1, 4; 2 Kor 3, 17-18; Ef 4, 7-8*.

Jn 4, 14: „Kto sa napije z vody, ktorú mu ja dám, nebude žízniť naveky. A voda, ktorú mu dám, stane sa v ňom prameňom vody prúdajúcej do večného života.“ Exegéza: Milosť preniká všetky

sily rozumu i ľudskej vôle – v tomto zmysle môže človek pred Bohom zasluhovať. Milosť totiž umožňuje duši žiť s Bohom aj konat' mocou jeho lásky (Česlav Stanislav Bartnik, +2020). *Jn* 1, 12: „Tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“ Por. *Jn* 15, 14; *Rim* 8, 15-17. *2 Kor* 5, 17: „Kto je teda v Kristovi, je novým stvorením. Staré sa pominulo a nastalo nové.“ Por. *Gal* 6, 15. Exegéza: Milosť má nadprirodzený charakter a vnútorne zmení človeka; môže byť udeľovaná iba Bohom, skrze božské osoby, lebo iba ony môžu kohosi prijať do svojho vnútorného božského života (por. *1 Kor* 2, 7-9; *KKC* 1998).

Zjavenie hovorí o posvätení človeka v mnohých obrazoch.

1. Novosť, nová pieseň (podstatne vyššia oslava Boha). Por. *Jer* 31, 31-40; *Ez* 36, 26; *Joel* 3, 1; *Gal* 6, 15; *Ef* 2, 10. *2 Kor* 5, 17: „Kto je teda v Kristovi, je novým stvorením. Staré sa pominulo a nastalo nové.“ *Zjv* 14, 3; *Dt* 31, 19-22; *Jdt* 16, 13. *Zjv* 5, 9-10: „Spievali novú pieseň: Hoden si vziať knihu a otvoriť jej pečate, lebo si bol zabitý a svojou krvou si Bohu vykúpil ľuďi z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa a urobil si ich kráľovstvom a kňazmi nášmu Bohu; a budú kraľovať na zemi.“
2. Život, život v Kristovi. Por. *1 Jn* 1, 2; *Jn* 3, 5: „Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva.“ *Rim* 11, 16n; *Jn* 15, 5: „Ja som vinič, vy ste ratolesti. Kto ostáva vo mne a ja v ňom, prináša veľa ovocia; lebo bezo mňa nemôžete nič urobiť.“
3. Prebývanie v Bohu. Por. *Jn* 14, 23; *Tít* 3, 4-7; *Gal* 4, 6: „Boh poslal do našich sŕdc Ducha svojho Syna.“
4. Boží chrám. Por. *1 Kor* 3, 16; *1 Kor* 6, 19: „Vaše telo je chrámom Ducha Svätého.“
5. Pečať Ducha Svätého. Por. *Ez* 9, 4; *Zjv* 9, 4; *Ef* 1, 13: „Označení pečaťou Ducha Svätého.“
6. Božie semeno v človeku. Por. *Mt* 13, 38; *Gal* 4, 28; *Rim* 9, 8: „Nie telesné deti sú Božími deťmi, ale deti prisľúbenia sa považujú za potomstvo.“ *Lk* 12, 32: „Neboj sa, maličké stádo, lebo vášmu Otcovi sa zapáčilo dať vám kráľovstvo.“
7. Účasť na Božej prirodzenosti. Por. *Ez* 11, 19-20; *2 Pt* 1, 4: „Daroval nám vzácne a veľmi veľké prisľúbenia, aby ste sa skrze ne stali účastní na Božej prirodzenosti.“

Tradícia

Viacerí východní otcovia, napr. Atanáž (+373), Gregor Naziánsky (+390) a Gregor Nysský (+394) rozvíjali náuku o zbožštení človeka.

Barnabášov list VI, 11: „Keď nám odpustil hriechy, obnovil nás a dal nám inú podobu – akoby sme mali detskú dušu, akoby nás bol znovu stvoril.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol; por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Keď Pán dával učeníkom moc znovuzrodiť ľuďi pre Boha, povedal im: Chod'te, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Adversus haereses* III, 17, 1). „On sa stal človekom, aby sme my mohli byť zbožštení“ (*Adversus haereses* IV, 2, 59). „Pre svoju nekonečnú lásku stal sa tým, čím sme my, aby nám umožnil stať sa tým, čím je on“ (*Adversus haereses* V, 2, 1). „Syn a Duch sú ako dve ruky Otca, ktorými nás Otec utvára a dáva rásť. Slovo dáva svetu existenciu, Duch Svätý poriadok a krásu“ (*Adversus haereses* IV, 20, 2).

Atanáž (+373; alexandrijský patriarcha; učiteľ Cirkvi; list korintskému biskupovi Epiktétovi napísal asi roku 371; *Oratio de incarnatione Verbi* napísal po roku 315): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obeť a celkom ju zničilo. Potom nás odialo svojou prirodzenosťou“ (*Epistula ad Epictetum* 5-9). „Logos sa stal človekom, aby sme sa my mohli stať Bohom (zbožštiť sa)“ (*Oratio de incarnatione Verbi* 54, 3).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Priprav teda nádobu svojej duše, aby si sa stal dieťaťom Božím – dieťaťom Boha, spoludedičom Krista (*Catecheses illuminandorum* 3, 15).

Ján Zlatoústý (+407; biskup, vynikajúci kazateľ; učiteľ Cirkvi; v r. 392 napísal 32 homílií o *Liste Rimanom*): „On ťa našiel mŕtveho, strateného, zajatého, nepriateľa a urobil ťa priateľom, synom, spravodlivým, slobodným, spoludedičom“ (*Homilia in Epistulam ad Romanos* 14, 6).

Rozumová úvaha

Nový život v Kristovi, spravodlivosť (svätosť) človeka možno chápať dvojako; ako spravodlivosť v Bohu (*iustitia Dei*) – a ako spravodlivosť v ľuďoch (*iustitia nostra*). Katolíci uznávajú obe – aj spravodlivosť v človeku, ktorú spôsobuje Boh, a nazvali ju vnútornou. Posvätenie človeka totiž zasahuje nielen jeho morálnu dimenziu (zmýšľanie a konanie...), ale aj jeho bytostnú dimenziu – svätý je „novým stvorením“, por. 2 *Kor* 5, 17.

Novosť človeka – zbožštenie, je viac ako len morálka, ide o zmenu vykonanú Duchom Svätým; tak učili otcovia: „Skrze Ducha máme účasť na Bohu... Udelením Ducha dostávame účasť na Božej prirodzenosti... Len preto tí, v ktorých prebýva Duch, sú zbožštení“ (*Epistula ad Serapionem* 1, 24; Atanáž, +373).

Ospravedlnenie človeka „ako jeden proces“ pozostáva z dvoch úkonov – z odpustenia hriechov a posvätenia. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že odpustenie viny nie je mysliteľné bez vliatia milosti, *Theologická summa* II-I., 113, 2. Nástrojom posvätenia človeka je tzv. posväcujúca milosť; je to životodarná miazga pre duchovný život, por. *KKC* 1999. Tomáš vysvetlil, že posväcujúca milosť je nadprirodzená vlastnosť (por. *Theologická summa* II-1., 110, 2); posväcujúca milosť zdokonaľuje podstatu duše; láska zdokonaľuje vôľové schopnosti duše (por. *Theologická summa* II-1., 68, 1; 110, 3-4).

Milosť je antropogenetická Božia láska (*philanthropia*). Táto láska je bytostná i morálna súčasne; bytostný (ontický) rozmer milosti je „božskosť v človeku“ (*theiosis* alebo dokonca *theosis*) a morálny rozmer je morálne zdokonalenie človeka (Česlav Stanislav Bartník, +2020).

Posvätenie človeka, jeho svätosť, je stretnutie s Bohom Otcom, ktoré sa uskutočňuje skrze Ježiša Krista v Duchu Svätom. Človek sa dostáva do stavu svätosti dynamickou prítomnosťou Boha – Ducha Svätého vo svojej duši. Každé obrátenie sa k Bohu, a to tak v úkone, ako aj v trvajúcom stave oddania sa, je *de facto* účasť na spojení Krista – Syna s Bohom – Otcom. Na svätých sa ukazuje, že zjednotenie duše s Pánom je silnejšie a milšie („túžim zomrieť a byť s Kristom“, *Flp* 1, 23), ako zjednotenie duše a tela (Raniero Cantalamessa).

Magistérium

Dogma: „Ospravedlnenie človeka nie je len odpustenie hriechov, ale aj posvätenie a obnovenie vnútorného človeka.“

Por. *Jn* 1, 12; *Rim* 8, 15-17; *Jn* 15, 14; *Rim* 3, 22; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1528; *KKC* 1987.

Nástrojom vnútornej novosti, ospravedlnenia človeka je posväcujúca milosť, por. *Jn* 15, 5; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1544; *KKC* 2000. Posväcujúca milosť (*gratia habitualis*) je reálne odlišná od Boha. Posväcujúca milosť nie je Duch Svätý, ako učil Peter Lombardský, +1164; ani nie je viera; ani nie je láska; ani nie je podstatou (samostatne existujúcou vecou); posväcujúca milosť je opravdivá vlastnosť – akosť, ktorá zdokonaľuje dušu v jej podstate (Juraj Šimalčík, +1961).

V 16. stor. bola otvorená otázka, do akej miery vyvolá posvätenie zmenu v človekovi. Niektorí tvrdili, že k zmene dôjde len navonok (tzv. náter na hrdzavom plote). Katolíci učia o zásadnej vnútornej zmene v človekovi, aj v oblasti bytia (Božie dieťa) aj konania (záslužné skutky).

Tridentský koncil učil, že každý smrteľný hriech spôsobuje stratu posväcujúcej milosti, ale nie milosti viery; viera sa stráca predovšetkým hriechom nevery (por. *DH* 1544).

Dogma: „Ospravedlnený je Božím dieťaťom a má nárok na dedičstvo v nebi.“

Por. *1 Pt* 1, 1n; *Rim* 8, 15-16; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1552, 1524; *KKC* 1997.

Svätý, ako „adoptovaný syn/dcéra“, môže v spojení s jednorodeným Synom nazývať Boha „Otec“. Povolanie človeka k svätosti sa realizuje v dvoch rozmeroch – povolaním k panenstvu a povolaním k manželstvu (por. Pius XII., enc. *Sacra virginitas*, r. 1954; Kongregácia pre katolícku výchovu, *Smernice na formáciu seminaristov...*, č. 31, r. 1993).

Materiálna dogma: „Duch Svätý prebýva v duši svätého človeka.“

Por. *Rim* 8, 11; *Jak* 4, 5; *Lumen gentium* 9; *KKC* 782.

Skutočnosť, že človek má okrem duchovnej duše aj svätosť (posväcujúcu milosť – milosť Ducha Svätého), sa dá vyjadriť aj výrazom „zbožštenie“, „zduchovené telo“ alebo „zbožštené telo“ (Ján Pavol II., +2005). Svätosť spôsobuje, že človek je živým Božím obrazom prostredníctvom sebadarovania. Svätosť sa prejavuje aj v tele a cez telo (Ján Pavol II., +2005).

Krása novosti a svätosti života v Kristovi

Svätci a mystici, ktorí dostali schopnosť „vycítiť“ prítomnosť Boha v človekovi, spoločne dosvedčujú, že ospravedlnenie udeľuje duši človeka nadprirodzenú krásu a vôňu (vdďaka Kristovej nádhere). Dejiny spásy učia o trojakom narodení – prebývaní Božieho Syna:

- 1) Z Otca pred vekmi (por. *Hebr* 1, 2-3; *Jn* 1, 1)
- 2) Z Panny Márie v plnosti času (por. *Mt* 1, 16; *Gal* 4, 4).
- 3) V duši kresťana prostredníctvom viery a krstu (*1 Pt* 1, 1-4; *Jn* 3, 5).

Vlastnosti novosti a svätosti človeka

Stav svätosti na zemi žijúceho človeka má tri základné vlastnosti.

1. **Neistota** je dogmou: „Bez zvláštneho Božieho zjavenia nikto nemôže mať istotu či sa nachádza v posväcujúcej milosti.“ Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1563 a 1566.

Por. *1 Kor* 4, 4: „Nie som si ničoho vedomý, ale to ma neospravedľňuje.“ *Flp* 2, 12: „S bázňou a chvením pracujte na svojej spáse.“

Milosť (svätosť) je nadprirodzená realita spoznávaná prostredníctvom intelektuálneho pásma viery. Priamo empiricky (vedecky) ju nemožno poznávať, merať, dokazovať. Nepriamo ju však možno spoznávať „z ovocia“, por. *Mt* 7, 20; *KKC* 2005. Hriechy nikdy neboli odpustené tomu, kto sa vystatuje svojou dôverou. Falošná istota je odsúdeniahodná. Pravá istota je skromná a odstupňovaná.

Prvý stupeň: **Istota viery**. Najvyššiu istotu má nadprirodzená viera (kvôli Bohu, ktorý je Istota). Por. *KKC* 157: „Viera je istá, istejšia než akékoľvek ľudské poznanie, lebo sa zakladá na samom slove Boha, ktorý nemôže klamať. Isteže, zjavené pravdy sa môžu zdať ľudskému rozumu a ľudskej skúsenosti nejasné, ale istota, ktorá pochádza z Božieho svetla, je väčšia ako tá, ktorá pochádza zo svetla prirodzeného rozumu.“ Por. aj *Cirkev žije z Eucharistie* 15.

Druhý stupeň: **Matematická (alebo vedecká) istota**. Druhé miesto majú zrejme pravdy prirodzeného poriadku, napr. matematika.

Tretí stupeň: **Morálna istota**. Táto istota patrí k medziludským vzťahom a vytvára ich. Morálnu istotu má aj jedinec o svojej individuálnej spáse.

2. **Nerovnakosť** je dogmou: „Miera prijatej posväcujúcej milosti nie je u všetkých ospravedlnených rovnaká.“ Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1561.

Por. *1 Kor* 12, 11: „Toto všetko pôsobí jeden a ten istý Duch, ktorý rozdeľuje každému ako chce.“ *Mt* 25, 14-30; *Ef* 4, 7;

Podstata svätosti je v každom svätom človeku rovnaká, nerovnakosť je len v jej miere. Zo všetkých tvorov najvyššiu mieru svätosti dosiahla Matka Božia Panna Mária.

Pritom platí – je dogmou: „Prijatú milosť možno dobrými skutkami rozmnožovať.“ Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1574. *Zjv* 22, 11: „Spravodlivý nech ďalej koná spravodlivo a svätý nech sa ďalej posväcuje.“ Por. *Jn* 15, 1-2; *Ef* 4, 5;

3. **Stratiteľnosť** je dogmou: „Posväcujúca milosť je stratiteľná. Stráca sa každým ťažkým hriechom.“ Tridentný koncil, r. 1547, *DH* 1573 a 1577.

Por. *1 Kor* 6, 9-10: „Nemýľte sa: ani smilníci ani modloslužobníci ani cudzoložníci ani chlipníci ani súložníci mužov, ani zlodeji ani chamtivci ani opilci ani utŕhači ani lupiči nebudú deťmi Božieho kráľovstva.“ *Rim* 16, 18; *Kol* 3, 5-6.

Strata božských čností: - Viera sa stráca iba ťažkým hriechom proti viere. - Nádej sa stráca iba ťažkým hriechom proti nádeji. - Láska sa stráca každým ťažkým hriechom.

Extrémne chápanie novosti a svätosti človeka

V náuke o ospravedlnení jednotlivca sa objavujú dva extrémny:

Panteistický pohľad – „človek sa zbožštením vyrovná Bohu; akoby sa premenil na božstvo“. Zbožštením človeka sa neodstraňuje rozdiel medzi človekom a Bohom. Človek má naďalej charakter tvora; dostal sa však do vyššieho stavu, čo starí otcovia zobrazovali ako rozpálené železo.

Etický pohľad – „človek a Boh tvoria jednomyselné spoločenstvo“. Posvätenie nie je len morálne spolupôsobenie s Bohom. Posvätenie je aj spoločenstvo metafyzického rázu, ktoré spočíva v zjednotení. Táto premena pozostáva v podobnosti s Bohom, ktorú Boh vytvoril v človekovi. Posväcujúca milosť tak zjednotí tvora s Bohom, že zaujme všetky prirodzené schopnosti jeho duše.

Výsledkom Božej lásky a vykúpenia je spoločenstvo dvoch lások v jednej láske Ducha Svätého. Toto spoločenstvo začína na zemi a definitívne sa naplní až v nebi (Česlav Stanislav Bartník, +2020).

Ovocie spásy – kresťanská sloboda

Novosť, svätosť, čiže ospravedlnenie človeka, vovádza jedinca do kráľovskej kresťanskej slobody. Irenej (+202) píše: „(Pavol) hovorí: „Ja som nešťastný človek; kto ma vyslobodí z tohto tela smrti?“ (*Rim* 7, 24). A hneď uvádza vysloboditeľa: milosť Ježiša Krista, nášho Pána (por. *Rim* 7, 25).“ (*Adversus haereses* III., 20, 3)

Kristus Pán svojou poslušnosťou až na smrť dal svojim učeníkom dar kráľovskej slobody, aby sebazapieraním a svätým životom premáhali v sebe samých moc hriechu (por. *KKC* 908; aj 1250, 1828), čo znamená najmä:

1) Oslobodenie od hriechu a zlého (*Rim* 6, 18n; *Jn* 8, 31n; *Mk* 3, 15).

„Oslobodení od hriechu stali ste sa služobníkmi spravodlivosti.“ (*Rim* 6, 18)

Klement Rímsky (+101): „Sme šťastní, milovaní, ak plníme Pánove prikázania v svornosti a z lásky, aby sa nám pre lásku odpustili hriechy. Ved' je napísané: Blažení tí, ktorým sa odpustili nepravosti a sú oslobodení od hriechov. Blažený človek, ktorému Pán hriech nepripočíta a v ktorého ústach niet podvodu (*Ž* 32, 1-2). Táto blaženosť sa hlása o tých, ktorých Boh vyvolil skrze nášho Pána Ježiša Krista; jemu nech je sláva na veky vekov. Amen.“ (*List Korintanom* 50)

Gregor Naziánsky (+390; konštantínopolský arcibiskup a teológ; učiteľ Cirkvi; zachovalo sa 45 jeho rečí – prednášok): „Bolo treba, aby si Boh vzal ľudskú prirodzenosť, a tak posvätil človeka. Tak sa Boh rozhodol poraziť tyrana, oslobodiť nás a priviesť k sebe prostredníctvom Syna. Kristus koná všetko na slávu Otca, ktorému sa vo všetkom zjavne podriaďuje.“ (*Oratio* 45, 26. 28)

2) Oslobodenie od strachu a samoty (*Gal* 3, 28; 5, 1; *Mt* 17, 7).

„Bratia, nie sme deťmi otrokyně!“ (*Gal* 4, 31)

Lev Veľký (+461): „Nik nie je vylúčený z účasti na tomto rozochvení, všetci máme rovnaký dôvod spoločne sa radovať: ved' náš Pán, víťaz nad hriechom a smrťou, prišiel vyslobodiť všetkých, lebo nik nebol bez viny. Nech jasá svätý, lebo sa blíži k palme víťazstva; nech sa teší hriešnik, lebo

sa mu ponúka odpustenie; nech si vydýchne pohan, lebo je pozvaný k životu.“ (*Sermo 1 in Nativitate Domini 1*)

Cyprían (+258): „Milovaní bratia, treba vydržať a vytrvať, aby sme aj prišli k pravde a slobode, keď sme už dostali nádej poznať pravdu a slobodu. To, že sme kresťania, je vecou viery a nádeje. Ale aby mohla nádej a viera priniesť ovocie, na to je potrebná trpezlivosť.“ (*De bono patientiae 13*)

3) **Oslobodenie od smrti** (*Jn 6, 39; Hebr 2, 14-15*).

„Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť naveky. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta.“ (*Jn 6, 51*)

Augustín (+430): „Bol by si býval naveky mŕtvy, keby sa on nebol narodil v čase. Nikdy by si sa nebol oslobodil od slabostí hriešneho tela, keby si on nebol vzal telo podobné hriešnemu (por. Rim 8, 3). Postihlo by ťa večné nešťastie, keby sa on nebol podujal na toto milosrdenstvo. Nikdy by si nebol získal nový život, keby on nebol prijal tvoju smrť. Bol by si padol, keby ti on nebol prišiel na pomoc. Bol by si zahynul, keby nebol on prišiel.“ (*Sermo 185*)

Anzelm z Canterbury (+1109): „Skrze plnosť tvojej milosti sa teší z oslobodenia všetko, čo bolo v podsvetí, a raduje sa z obnovenia všetko, čo je na zemi. Veď skrze slávneho Syna tvojho slávneho panenstva jasajú všetci spravodliví, čo zomreli pred jeho oživujúcou smrťou, lebo on rozláme ich okovy, a anjeli sa tešia z obnovy svojho polozboreného mesta.“ (*Oratio 52*)

4) **Oslobodenie od jarma zákona** (*Jak 1, 25; Kol 1, 12n; 2 Kor 3, 17*).

„Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom; a nájdete odpočinok pre svoju dušu. Moje jarmo je príjemné a moje bremeno ľahké.“ (*Mt 11, 29-30*)

Augustín (+430): „Jediný Boží Syn stal sa synom človeka a mnohých synov človeka robí Božími synmi; viditeľnou podobou sluhu živí sluhov a robí ich slobodnými, aby mohli hľadiť na Božiu podobu.“ (*Sermo 194, 3*)

Quodvultdeus Kartáginský (+453): „Ale on (veľký Kráľ), prameň milosti, taký malý a pritom veľký, leží v jasliach a otriasa tvojím trónom. Prostredníctvom teba, hoci o tom nevieš, uskutočňuje svoje plány a vyslobodzuje duše z diablovej poroby. Deti nepriateľov prijíma za adoptovaných synov.“ (*Sermo 2 de Symbolo*)

Podstata a veľkosť kresťanskej slobody

Katechizmus katolíckej cirkvi učí o podstate slobody. Sloboda je v rozume a vo vôli zakorenená **schopnosť konať alebo nekonať**, urobiť to alebo ono, a tak vykonať sám od seba vedomé a dobrovoľné činy. Slobodnou vôľou disponuje každý (rozumný) človek sám so sebou. **Sloboda je v človekovi obdivuhodná sila**, ktorá mu umožňuje rásť a dozrievať v pravde a v dobre. Sloboda dosahuje svoju dokonalosť, keď je zameraná na Boha, ktorý je našou blaženosťou (por. *KKC 1731*).

Pravá sloboda je v človekovi vynikajúcim znakom Božieho obrazu, por. konštit. *Gaudium et spes 17*. Sloboda je pokladaná za najväčší dar, ktorý dal Boh – Stvoriteľ človekovi.

Sloboda a milosť

Kristova milosť nie je súperom ľudskej slobody, keď je sloboda v súlade so zmyslom pre pravdu a dobro, ktoré Boh vložil do ľudskeho srdca. Naopak, čím je človek vnímavejší na podnety milosti (po 1.): tým viac rastie jeho vnútorná sloboda a istota v skúškach. (po 2.); tým viac mocnie jeho odolnosť pred nátlakmi a donucovaniami vonkajšieho sveta. O tom svedčí kresťanská skúsenosť najmä s modlitbou.

Duch Svätý pôsobením milosti vychováva svojich k duchovnej slobode, aby z nich urobil slobodných spolupracovníkov na svojom diele v Cirkvi a vo svete (por. *KKC 1742*).

Augustín (+430): „Zaiste aj my konáme, ale konáme spolu s ním, keď koná, lebo jeho milosrdenstvo nás predchádza. Predchádza nás, aby sme boli uzdravení, a sprevádza nás, aby sme aj po uzdravení boli oživovaní. Predchádza nás, aby sme boli povolání, a sprevádza nás, aby sme boli

oslávení. Predchádza nás, aby sme žili nábožne, a sprevádza nás, aby sme navždy žili s ním, lebo bez neho nemôžeme urobiť nič.“ (*De natura et gratia* 31, 35).

Eschatologická sloboda

Človek má dvojakú slobodu: - slobodu voľby (tzv. prirodzená, ľudská); - eschatologickú slobodu (tzv. nadprirodzená, božská).

Sloboda voľby sa volá aj metafyzicko-psychologická sloboda a obsahuje trojakú slobodu: - výkonu, - výberu, - protikladu. Sloboda voľby sa nestráca ani prvotným hriechom ani ťažkým osobným hriechom. Eschatologická sloboda je sloboda Božích detí, je nadprirodzená. Má ju len ten jednotlivец, ktorý žije v posväcujúcej milosti.

Sväté písmo

Písmo zdôrazňuje dva základné faktory pre konkrétne uskutočnenie spásy jednotlivca – pre eschatologickú slobodu: aj Božiu milosť aj faktor slobodnej ľudskej vôle.

Zdôrazňovaná Božia milosť

Nár 5, 21: „Obráť nás k sebe, Pane, a obrátíme sa.“

Rim 9, 14-18: „Boh sa zmilúva, nad kým chce, a zatvrdzuje koho chce.“ Exegéza: Pavol poukazuje na zvrchovanú Božiu slobodu; nie na nejakú jeho zlobu. Tzv. „zatvrdzovanie“ súvisí s božským „predpoznal“, por. *Rim* 8, 28n.

Ef 1, 3-6: „Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi požehnal všetkým nebeským duchovným požehnaním. Veď v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske; on nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi.“

Zdôrazňovaná sloboda človeka

Dt 30, 19: „Za svedkov proti vám volám nebo i zem. Predložil som vám život i smrť. Požehnanie i kliatbu. Vyvoľ si život, aby si ostal nažive ty i tvoje deti.“

Zach 1, 3: „Obráťte sa ku mne a ja sa obrátim k vám.“

Mt 23, 37: „Jeruzalem, Jeruzalem koľkokrát som chcel zhromaždiť tvoje deti, a nechceli ste.“

Vyzdvihnuté oba faktory – milosť aj sloboda človeka

Gal 5, 1. 13: „Túto slobodu nám vydobyl Kristus. Stojte teda pevne a nedávajte sa znova zapriať do jarma otroctva. Lebo vy ste povolání pre slobodu, bratia, len nedávajte slobodu za príležitosť telu, ale navzájom si slúžte v láske!“

2 Kor 3, 17-18: „Pán je Duch; a kde je Pánov Duch, tam je sloboda. A my všetci s odhalenou tvárou hľadáme ako v zrkadle na Pánovu slávu a Pánov Duch nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz.“

1 Kor 15, 10: „Z Božej milosti som tým, čím som. A jeho milosť nebola vo mne márna. Veď som pracoval viac ako oni všetci; vlastne ani nie ja, ale Božia milosť so mnou.“

Tradícia

Quadratus (+ po r. 125; apoštolský žiak, najstarší apologéta; asi r. 125 napísal obranný kresťanský spis – *List Diognetovi* – cisárovi Hadriánovi): „(Boh) z dobroty a lásky ako Kráľ poslal Syna Kráľa; poslal ho ako Boha i ako človeka k ľuďom. Poslal ho, aby zachraňoval, presvedčoval, nenútil násilím. Boh totiž nepoužíva násilie. Poslal ho, pretože volá a neprenasleduje; miluje a nesúdi“ (*List Diognetovi* VII, 4-5).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z viacerých katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Kristus bol naozaj ukrižovaný, naozaj pochovaný a naozaj vstal z mŕtvych. A toto všetko sme my dostali z milosti, aby sme sa napodobovaním stali účastníkmi na jeho utrpeniach a naozaj dosiahli spásu“ (*Catecheses illuminandorum* 2, 4-6).

Ambróz (+397; milánsky biskup; učiteľ Cirkvi; z jeho početných listov sa zachovalo 91): „Nech sú teda tvoje reči plynné, nech sú čisté a jasné. Tak budú tvoje mravné napomenutia lahodne znieť v ušiach ľudí, milotou svojich slov si získaš ľud a on pôjde dobrovoľne ta, kam ho povedieš“ (*Epistula* 2, 4-5).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kázne sú z obdobia r. 396-416; v r. 412 začína boj proti pelagiánom, počas ktorého napísal spis *De Spiritu et littera*): „Ten, ktorý ťa stvoril bez teba, neospravedlní ťa bez teba“ (*Sermo* 169, 11, 13). „Kristova krv je spásou pre toho, čo chce. Tomu, čo nechce, je trestom“ (*Sermo* 344, 4). „Vo všetkom nás predchádza tvoje zmilovanie. Súhlasiť, alebo nesúhlasiť s Božím volaním je záležitosťou vlastnej vôle“ (*De Spiritu et littera* 34, 60). Augustín v spise *De gratia et libero arbitrio*, z r. 426-427, veľmi múdro zastával aj Božiu milosť nutnú k spáse (proti pelagiánom) aj ľudskú slobodu (proti tým, čo zastávali osudovosť – fatalizmus).

Ján Zlatoústý (+407; biskup, vynikajúci kazateľ; učiteľ Cirkvi; v r. 390 predniesol 90 homílií o Matúšovom evanjeliu): „Keď chýba naša spolupráca, ani Boh nemôže pomôcť“ (*In Matthaenum homilia* 50). Autor vyznáva, že Boh všetko môže, ale pri spáse jednotlivca celkom rešpektuje ľudskú slobodu.

Rozumová úvaha

Sloboda vôle (tzv. prirodzená sloboda) patrí k prirodzenosti človeka. Ani hriech, ani milosť ľudskú slobodu neodstráni. Inak by odmena a trest nemali zmysel. Milosť len umocňuje prirodzenosť – dvíha ju. Eschatologická sloboda je sloboda nadprirodzená, duchovná, božská. Hriechom sa stráca eschatologická sloboda, ale nie sloboda voľby (tzv. prirodzená), hoci tá sa oslabí.

Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Veriť je úkon rozumu, ktorý súhlasí s Božou pravdou na príkaz vôle, ktorú pohl Boh milosťou“ (*Theologická summa* II-2., 2, 9).

Spása človeka je obdivuhodným dielom dvoch suverénnych subjektov: je predovšetkým dielom milosrdného Boha a potom aj dielom človeka. „Sloboda nie je na to, aby človek robil, čo sa mu páči. Iné používanie slobody sa síce neprotiví povahe slobody ako takej, ale sa protiví zmyslu jej prirodzenosti“ (Michael Schmaus, +1993).

Magistérium

Tridentský koncil (1545-1563) potvrdil učenie starovekých synod v Arlés o. r. 475 a Orange v r. 530. Presne rozlíšil slobodu voľby a eschatologickú slobodu. Ocom Tridentskému koncilu záležalo na dvoch veciach:

1. Obhájiť ľudskú dôstojnosť vyplývajúcu s ľudskej prirodzenosti, ktorá zostáva aj hriešnikovi.
2. Vyzdvihnúť absolútnu potrebu Božej iniciatívy pre spásu.

Dogma: „Sloboda sa prvým hriechom oslabilá a naklonila k zlému, ale nebola zničená.“

Por. *Rim* 6, 19-20; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1521 a 1555; *KKC* 407.

Miera zodpovednosti, tzv. pričítateľnosť nejakého činu, sa môžu za istých okolností znížiť; ba aj zrušiť, napr. nevedomosťou, násilím, strachom a inými psychickými alebo sociálnymi faktormi, por. *KKC* 1746.

Dogma: „Ľudská vôľa zostáva pod vplyvom milosti slobodná; môže jej odporovať.“

Por. *Nár* 5, 21; *Zach* 1, 3; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1525 a 1554; *KKC* 1705, 1742.

Právo na slobodu, na jej používanie je neoddeliteľnou požiadavkou dôstojnosti človeka najmä v náboženskej a morálnej oblasti. Ale toto používanie slobody nezahŕňa v sebe predpokladané právo hovoriť a robiť čokoľvek, por. *KKC* 1747.

Dogma: „Existuje milosť, ktorá je skutočne dostatočná, a predsa zostáva neúčinnou.“

Por. *Prís* 1, 24n; *Rim* 7, 22-23; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1554, 1525; *KKC* 2022.

Milosť, s ktorou človek spolupôsobí sa volá účinná. Milosť, s ktorou človek odmieta spolupracovať sa nazýva dostatočná. Problémy vznikajú vtedy, ak sa k pojmu účinná milosť pridá okolnosť, že ona neomylnne tiahne človeka za sebou (Štefan Dubravec, +1984).

Individuálny a konkrétny vzťah človeka k Ježišovi Kristovi

Absolútny Boh, ktorý sa k ľuďom znížil v Ježišovi Kristovi, sa v ňom stal „najskutočnejší“ a „najkonkrétnejší“. Spása človeka je jedinečná, lebo každý prijíma Boha ako slobodný jedinec. Každý má ku Kristovi jedinečný vzťah a tento vzťah má aj svoje individuálne dejiny v konkrétnej existencii.

Existencia individuálneho a konkrétneho vzťahu ku Kristovi (dôverná láska) nie je čírou fantáziou ani odvážnou náboženskou náladou ani analgetikom k utišeniu bolesti z iného vzťahu (Karl Rahner, +1984). Teologické vysvetlenie je dvojaké: zhora a zdola.

Zhora: nadčasové zavŕšenie ľudskej prirodzenosti Krista v zmŕtvychvstaní (bezprostredne vidí Boha), sa nedotýka len jeho samého – v ňom sa dotýka celého ľudstva; a tak len on (por. *Hebr* 13, 8) zostáva navždy a pre každého trvalým sprostredkovaním Boha.

Zdola: osobná láska k Ježišovi je najreálnejšie uskutočnenie lásky a trvalé žitie Božej prítomnosti. Keď človek nájde Boha, nestratí sa vo všeobecnosti, ale práve vtedy „sa stane“ celkom jedinečným, lebo získal jedinečný vzťah k Bohu. V ňom je Boh, jeho Boh – a nielen všeobecná spása. Veď spása nie je vec, ale osobná skutočnosť – láskyplné odovzdanie sa človeka sebazjavujúcemu sa Bohu (Karl Rahner, +1984).

Zapojenie ľudí do spásy ľudí

Boh si podľa slobodného a tajuplného rozhodnutia k splneniu svojich spásnych plánov prizýva aj človeka, por. *Jn* 7, 37-38; *1 Tim* 2, 1-3; *1 Kor* 3, 8-9. Boh robí dejiny spásy s ľuďmi. Vidieť to u starozákonných prorokov aj u verných Kristových nasledovníkov, hlavne u Panny Márie.

Objektívne vykúpenie musia jednotliví ľudia (ako rozumné a slobodné bytosti) prijať – zo-subjektívniť. Ak človek vykúpenie prijme, posväť nielen seba, ale aj druhých (svet). Pavol v *Liste Kolosanom* (1, 24) napísal: „Vo svojich utrpeniach na vlastnom tele dopĺňam, čo ešte chýba Kristovmu utrpeniu, k dobru jeho tela, Cirkvi.“

Boh daruje človeku spásu, nie však ako jednotlivcovi, ale ako členovi Božieho ľudu. Preto sa jednotlivci – podľa osobitného povolania – dostávajú do vzájomne pôsobiaceho vzťahu ľudskej solidarity „byť pre druhého“. Človek, ako bunka celku, nie je pasívnou nádobou Božieho pôsobenia, ale vystupuje aktívne v uskutočňovaní Božieho plánu.

Veriaci spoluúčinkujú na vlastnej spásy a potom na spásy blízkych. Toto spoluúčinkovanie má silu (hodnotu) zo zásluh Ježiša Krista, por. *Jn* 15, 5; obraz viniča. Každý (svätý) učeník Krista je „spotrebiteľom“ a zároveň aj „distribútorom“ Božích milostí. Človek bol vykúpený v solidarite (ako spoločenstvo) a v solidarite (v spoločenstve) bude aj spasený.

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v enc. *Redemptoris Mater* (38), z r. 1987, učil, že aj keď nikdy nijaké stvorenie nemožno prirovnať k vtelenému Vykupiteľovi, jediné sprostredkovanie Vykupiteľa nevyklučuje, ale skôr vyvoláva mnohorakú súčinnosť stvorenia, prameniáciu z jediného zdroja.

Úloha ľudí v posväcovaní sveta

Boh chce všetko zavŕšiť v Kristovi (por. *Kol* 1, 16. 29; *Hebr* 12, 2), teda aj hmotný svet. Tak, ako ľudia majú úlohu prijať posvätenie pre seba a posväcovať aj blízkych, tak majú aj úlohu posväcovať svet (neživý a živý). Svet posväcujú najprv svojím „svätým žitím“. Potom – v ešte väčšej miere – ho posväcujú vysluhovaním svätenín a napokon – najviac – ho (nepriamo) posväcujú vysluhovaním sviatostí. Z nich je na prvom mieste Eucharistia, v ktorej sa matéria nielen posväť, ale aj prepoštatní.

Okrem vyššie spomenutého duchovného vplyvu na svet, kresťan posväcuje svet aj profánou vedou, krásnym umením, hospodárstvom a spravodlivým delením dobier. Vďaka vykúpeniu možno hovoriť aj o spásnom význame každodennej práce (Miroslaw Kowalczyk).

Vnútoraná dokonalosť – kvalita – Kristovho vykúpenia

Článok o kvalite vykúpenia hovorí o nekonečnej cene (plnohodnotnosti) Kristovho diela a o pedagogickej hodnote vykonaného vykúpenia.

Sväté písmo

Kristovo vykúpenie vyrovná každý hriech

1 Jn 2, 2: „(Ježiš Kristus) je zmiernou obetou za naše hriechy; a nielen za naše, ale aj za hriechy celého sveta.“

Rim 5, 20: „Kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť.“ Por. *Ef 1, 7-8*; *1 Pt 1, 19* – „drahá krv Krista“, viac ako zlato a striebro; *1 Kor 6, 20* – „draho ste boli vykúpení“.

Zjv 21, 5-6: „Ten, čo sedel na tróne, povedal: Hľa, všetko robím nové. A hovoril: Píš: Tieto slová sú verné a pravdivé. A povedal mi: Stalo sa! Ja som Alfa a Omega, Počiatok i Koniec.“ Por. *1 Tim 2, 6*; *Ez 36, 16n*.

Kristovo vykúpenie dokáže povýšiť celý svet k Bohu

Jn 1, 12: „Tým, ktorí ho prijali, dal moc stať sa Božími deťmi.“ Por. *Rim 8, 16*.

2 Pt 3, 13: „Podľa jeho (Pánovho) prísľubu očakávame nové nebo a novú zem, na ktorých prebýva spravodlivosť.“ Por. *1 Pt 1, 4*; *2 Pt 1, 3-4*; *Zjv 21, 1*; *21, 4*; *Rim 8, 19-22*.

Sk 4, 12 (Peter pred veľradou): „A v nikom inom niet spásy, lebo niet pod nebom iného mena, daného ľuďom, v ktorom by sme mali byť spasení.“

Tradícia

Starovekí otcovia zdôrazňovali nadbytok, moc, ba až prehojnosť Kristovho vykúpenia.

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Keď Pán dával učeníkom moc znovuzrodiť ľudí pre Boha, povedal im: Choďte, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého“ (*Adversus haereses III.*, 17, 1). „On sa stal človekom, aby sme my mohli byť zbožšteni“ (*Adversus haereses IV.*, 2, 59).

Cyrl Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Nespravodlivosť hriešnikov nebola taká veľká, ako spravodlivosť toho, ktorý za nás zomrel. Nezhrešili sme toľko, koľko vynikal spravodlivosťou ten, ktorý za nás dal svoj život“ (*Catecheses illuminandorum 13, 33*).

Ján Zlatoústý (+407; biskup, vynikajúci kazateľ; učiteľ Cirkvi; v r. 392 napísal 32 homílií o *Liste Rimanom*): „Kristus oveľa viac splatil, než sme dlhovali, tak viacej, ako nesmierne more prevyšuje malú kvapôčku“ (*Homilia in Epistulam ad Romanos 19, 2*).

Cyrl Alexandrijský (+444; patriarcha, ctiteľ Božej Matky, učiteľ Cirkvi; *Komentár k Listu Rimanom* napísal po roku 429; komentáre k menším prorokom napísal pred rokom 417): „Preto Pavol neklame, keď hovorí, že Kristus bol služobníkom obriezky, aby potvrdil sľuby dané otcom (por. *Rim 15, 8*). Pre toto ho Boh Otec vydal a tiež aj preto, aby pohania dosiahli milosrdenstvo, aby ho aj oni oslavovali ako stvoriteľa a tvorcu, záchrancu a vykupiteľa všetkého. A tak sa nad všetkým rozprestrela nebeská láskavosť, prijatí sú aj pohania a tajomstvo múdrosti v Kristovi sa neodchýlilo od cieľa svojej dobrotivosti: lebo namiesto tých, čo boli odťatí, zachránil sa z Božieho milosrdenstva celý svet“ (*Komentár k Listu Rimanom*, cap. 15, 7). „Chrám bol jeden, iba v Jeruzaleme a v ňom prinášal obety iba jeden, izraelský národ. Keď sa nám však Jednorodný stal podobným, „Boh, Pán, je naším svetlom“ (Ž 118, 27), ako hovorí Písmo, postupne sa celý svet naplnil svätými domami a nespočítateľnými ctiteľmi, ktorí si duchovnými obetami a kadidlami uctievali Boha vesmíru. A zdá sa mi, že toto je to, čo akoby v zastúpení Boha povedal Malachiáš (por. *Mal 1, 14. 11*): Lebo ja som veľký kráľ, hovorí Pán, a moje meno je slávne medzi národmi; na každom mieste prinášajú môjmu menu kadidlo a čistú obetu“ (*Komentár k prorokovi Aggeovi*, cap. 14).

Augustín: (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kázne sú z obdobia r. 396-416): „On na kríži urobil veľký obchod, tam za nás zaplatil mešec výkupného: keď mu vojak kopijou otvoril bok, vyteklo z neho výkupné za celý svet“ (*Sermo* 329, *In natali martyrum* 1-2).

Rozumová úvaha

Dôvodom plnej hodnoty Kristovho vykúpenia je hypostatická únia (osobné spojenie božskej a ľudskej prirodzenosti vo vtelenom Kristovi). Keby nestačilo to, čo urobil Kristus, pravý Boh a pravý človek, kto by bol potom schopný vykúpiť svet?

Hriech je síce nekonečná urážka Boha, ale keďže pochádza od stvorenej osoby, táto nekonečná urážka je skôr vonkajšia, nakoľko sa dotýka Božej velebnosti. Kristus vykúpil svet úkonmi ľudskej prirodzenosti, ktoré však majú sami v sebe nekonečnú vnútornú hodnotu, nakoľko sú úkonmi druhej božskej osoby.

Tomáš Akvinský (+1274) učil: Kristus oveľa viac zadosťučinil Bohu, ako vyžadovali všetky hriechy sveta; jeho zadosťučinenie bolo nadbytočné, por. *Theologická summa* III., 48, 2; Kristus raz obnoví celý svet (por. *Theologická summa* IV., 73, 2), lebo svet bol stvorený ako priestor pre ľudí, a preto si „obnova (vzkriesenie) ľudí“ vyžiada aj obnovu sveta, por. *Theologická summa* IV., 74, 1.

Pán Ježiš je začiatok a koniec celého vesmíru, por. *Zjv* 1, 8; 21, 6. Kristov vykupiteľský vplyv sa neobmedzuje len na vnútro človeka a na oblasť milosti. Jeho vplyv preniká všetko. Okrem posvätenia ducha Ježiš Kristus posväcuje a zachraňuje aj viditeľný svet. Skrže Krista všetko kráča k zavŕšeniu (Pierre Teilhard de Chardin, +1955). Obrazom nového sveta (por. *Zjv* 21), v ktorom bude prebývať večná blaženosť z dokonalej harmónie medzi Stvoriteľom a stvorením (por. *KKC* 1044), je Nový Jeruzalem (por. *Zjv* 3, 12; 21, 2. 10; *Gal* 4, 25-26; *Hebr* 12, 22).

Magistérium

Istá náuka: „Kristovo vykúpenie je plnohodnotné, tvorí nevyčerpatel'ný prameň milostí.“

Por. *Rim* 5, 20; *Hebr* 10, 14; pápež Klement VI. (1342-1352), bula *Unigenitus Dei Filius* z r. 1343, *DH* 1025; por. *KKC* 592, 1368.

KKC 64: „Proroci ohlasujú dokonalé vykúpenie Božieho ľudu, očistenie od všetkých jeho neverností (por. *Ez* 36, 16n) a spásu, ktorá bude zahŕňať všetky národy.“

Pápež Klement VI. (1342-1352) zdôraznil, že malá kvapka Kristovej krvi stačí k vykúpeniu celého ľudského pokolenia, por. aj konštit. *Gaudium et spes* 10 a vyhlásenie *Dominus Iesus* 13.

Dogma: „Posväcujúca milosť posväcuje dušu a robí ospravedlneného priateľom Božím.“

Por. *I Sam* 10, 6; *Jn* 1, 12; Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1582, 1528; *KKC* 1023.

Hriešnik sa stal svätým nie v tom zmysle, že prestal byť pôvodcom svojho hriechu; nie v tom zmysle, že už nie je pokúšaný a viac nezhréši; ale tak, že jeho vnútorné bytie odzrkadľuje Božiu svätosť. Svätosť Boha a človeka nie je totožná, ale podobná. Ospravedlnenie dáva účasť na Božej prirodzenosti – dogma, por. Tridentský koncil, r. 1547, *DH* 1524, 1552.

Materiálna dogma: „Zavŕšenie spásy ľudí prinesie pokoj celému vesmíru.“

Por. *Kol* 1, 18-20; *Jn* 19, 30; *KKC* 624, 1042, 2855; konštit. *Lumen gentium* 9.

Dejiny stvorenia nachádzajú svoje transcendentné zavŕšenie v Kristovi (nové nebo a nová zem). Ide o biblické „zjednocovanie ako v hlave“, por. *Ef* 1, 10; ide o dynamický pohyb k zavŕšeniu Božieho plánu, keď bude „Boh všetko vo všetkom“, por. *I Kor* 15, 28; *KKC* 130, 2759-2760.

Nové nebo a nová zem – večnosť

Pán Ježiš je začiatok a koniec celého vesmíru, por. *Zjv* 21, 5-6. Materiálny vesmír sa tvoril miliardy rokov, keď sa objavil vo svete duch – v človekovi. Neskôr do tohto sveta viditeľne vkročil Boh – v Ježišovi. Keď ľudia žijú podľa evanjelia, vtedy majú možnosť opravdivo rozvíjať svoj život a privádzať ho k zrelosti. Bez Ježiša nemožno ovládnuť samého seba a svoj sklon k hriechu. Kristov vplyv sa neobmedzuje len na vnútro človeka a na oblasť milosti. Jeho vplyv preniká všetko. Okrem posvätenia ducha posväcuje a zachraňuje aj viditeľný svet. Skrže Krista všetko kráča k zavŕšeniu (Pierre Teilhard de Chardin, +1955).

Vtelením vkročil Boh do sveta a premieňa ho, obnovuje ho neopakovateľným a jedinečným spôsobom. Napr. aj eucharistické prepodstatnenie (pri premenení chleba a vína na telo a krv Krista) už vkladá do stvorenia princíp radikálnej zmeny vnesený do vnútra bytia. Bytie je povolané k takej zmene, aby Boh bol „všetko vo všetkom“, por. *1 Kor 15, 28*; exhort. *Sacramentum caritatis 11*.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristovým druhým príchodom bude obnovený celý svet, por. *Theologická summa IV., 73, 2*. Odôvodnil to tak, že svet bol stvorený ako priestor pre ľudí, a preto si „obnova (vzkriesenie) ľudí“ vyžiada aj obnovu sveta, por. *Theologická summa IV., 74, 1*.

Nové nebo a nová zem je synonymom večnosti. „Večnosť“ však nie je nekonečne dlhý rad časových úsekov, ale je to spôsob v čase uskutočnenej duchovnosti a slobody (Karl Rahner, +1984), ktorá špeciálnym spôsobom začala Božím vtelením.

Teologálne čnosti

Tzv. božské (teologálne) čnosti sú ovocím Kristovho vykúpenia. Je pravdou viery, že spolu s posväcujúcou milosťou Boh vlieva do duše človeka – vieru, nádej a lásku, por. Tridentický koncil, r. 1547, *DH 1561*.

Čnosť je vo všeobecnosti dobrý zvyk; je to trvalá a stála dispozícia konať dobro (*KKC 1803*). Čnosti sa delia na ľudské (morálne) a na božské (teologálne). Ľudské čnosti vzrastajú výchovou a dobrovoľnými činmi, čiže ľudským úsilím (por. *KKC 1804*). Štyri z nich sú základné (kardinálne) – opatrnosť, spravodlivosť, miernosť a odvaha. Hoci sa ľudské čnosti neviažu na svätosť v duši jedinca, predsa Božia milosť ich očisťuje a povznáša (por. *KKC 1811*).

Teologálne čnosti (viera, nádej a láska) sú čnosťami v prenesenom zmysle, lebo sa nenadobúdajú cvičením, ony sú vliate. Sú darovanou dispozíciou nadprirodzene konať. Božské čnosti sú základom, dušou a charakteristikou morálneho konania kresťana.

Teologálne čnosti robia človeka schopným konať ako Božie dieťa a zaslúžiť si večný život (por. *KKC 1813*). Božské čnosti majú za svoj materiálny i formálny predmet Boha: - veriť v Boha pre Boha, pre jeho autoritu; - dúfať v Boha pre Boha, pre jeho charakter; - milovať Boha pre Boha, lebo je Láska.

Tak ako prirodzený život dáva človeku schopnosti aj nadprirodzený život dáva človeku isté schopnosti. S božskými čnosťami súvisí pedagogická dokonalosť Kristovho vykúpenia.

Dokonalosť vykúpenia z pedagogického pohľadu

Pedagogická dokonalosť Kristovho diela je širokospektrálna, dotýka sa aj jeho kvality aj kvantity. Nikto nikdy nevyučoval tak dokonale, ako Ježiš. Veľkosť Ježišovej záchrany spočíva aj „v nádeji“, v ktorej je svet vykúpený. Kristovo vykúpenie podnecuje mysliace bytosti k činnosti; očisťuje budúce očakávania ľudí tým, že ich zamieriava na nebeské kráľovstvo; ochraňuje skúšaných pred malomyselnosťou; podopiera utrápených vo chvíľach opustenosti; rozširuje ľudské srdce v očakávaní večnej blaženosti. Nadšenie vzbudené nádejou chráni človeka pred egoizmom a vedie ho k radosti z kresťanskej lásky, por. *KKC 1818*. Pavol Apoštol to vyjadril slovami – „bežím a uháňam za tým, čo je predo mnou!“ (por. *Flp 3, 12-13*).

Benedikt XVI. (pápež v r. 2005-2013; +2022) v enc. *Spe salvi*, z r. 2007, opäť pripomenul, že vykúpenie bolo svetu dané tak, že ľudom bola darovaná odôvodená nádej, por. *Rim 8, 24*; *Spe salvi 1*.

Spása v nádeji

Rim 8, 22-27: „Vieme, že celé stvorenie spoločne vzdychá a zvíja sa v pôrodných bolestiach až doteraz. A nielen ono, ale aj my sami, čo máme prvotiny Ducha, aj my vo svojom vnútri vzdycháme a očakávame adoptívne synovstvo, vykúpenie svojho tela. Lebo v nádeji sme spasení. Ale nádej, ktorú možno vidieť, nie je nádej. Lebo kto dúfa v niečo, čo vidí? Ale ak dúfame v niečo, čo nevidíme, trepzlivo to očakávame.“

Nádej je formou viery a lásky. Nádej je charakteristická tým, že sa zameriava (Emil Krapka, +2017): - na dobro, por. *Jób* 5, 16; - na budúcnosť, por. *Rim* 8, 24; - na neisté (na isté sa len čaká), por. *Lk* 8, 40; - na možné, por. *Prís* 22, 19.

Teologálna nádej je potom zameraná: - na najvyššie Dobro (Boha); - na blažené spoločenstvo s ním; - na ľudskou slobodou zneistený a ohrozený cieľ; - na možnosť (s pomocou Božou) dosiahnuť náročný cieľ.

Veriaci pritom dôveruje v Kristove prisľúbenia a spolieha sa na pomoc Ducha Svätého, por. *Hebr* 10, 23; *Tít* 3, 6-7; *KKC* 1817. Nádej je teda očakávanie budúceho dobra – šťastia, významu a zmyslu všetkého. Kresťanská nádej preberá a završuje nádej vyvoleného národa – Izraela, por. *KKC* 1819.

Podstatou nádeje je viera

Dospieť k poznaniu pravého Boha, znamená dostať nádej (enc. *Spe salvi* 3). Podstatou nádeje je viera, por. *Spe salvi* 10.

List *Hebrejom* (11, 1) podáva istú definíciu viery: „Viera je základom toho, v čo dúfame, dôkazom toho, čo nevidíme.“ Ústredným slovom tejto definície je „hypostasis“. Otcovia a stredo-veční teológovia prekladali grécke slovo hypostasis do latinčiny ako substantia - podstata. Tomáš Akvinský (+1274) vysvetľoval, že viera je „habitus“, teda trvalá dispozícia duše, vďaka ktorej v človeku začína večný život a rozum je vedený, aby súhlasil s tým, čo nevidí. Táto „podstata“ je pre vieru ako „zárodok“. Teda „v podstate“ je u veriaceho prítomné všetko to, v čo dúfa – najmä pravý (večný) život. A preto, že samotná vec je už prítomná, prítomnosť toho, čo má prísť, rodí istotu, rodí určité vnímanie (*Spe salvi* 7).

Martin Luther (+1546) nechápal výraz hypostasis-substantia-podstata v objektívnom zmysle (ako skutočnosť prítomnú v človeku), ale v subjektívnom zmysle, ako vyjadrenie vnútorného postojá: „Viera je: byť si istý v tom, v čo dúfame, byť presvedčený o tom, čo nevidíme.“ Toto samo osebe nie je mylné, ale to nie je zmysel biblického textu, pretože výraz použitý v gréčtine (elenchos) nemá subjektívnu hodnotu „presvedčenia“, ale objektívny význam „dôkazu“ (*Spe salvi* 7).

Pravá viera teda nie je len nejaké subjektívne zameranie sa na veci, ktoré majú prísť. Viera (ako objektívny základ) veriacemu už dáva niečo z očakávaného; toto „niečo“ je pre veriaceho „dôkazom“ toho, čo ešte nevidí – večný život. Augustín (+430) ho opísal takto: „V podstate chceme jedinou vec – „blažený život“; život, ktorý je jednoducho život, jednoducho „šťastie“ (*Ad Probam* 14-15). Toto šťastie (por. *KKC* 1818), hoci tu ešte obmedzené, mení aj prítomnosť.

Pravá kresťanská viera je teda nádejou, ktorá udržiava a stváraňuje (formuje) život veriaceho a nielen „informuje“ o novom živote, por. *Spe salvi* 10.

Druhy a vlastnosti nádeje

Nádej je širokospektrálne slovo. Hlavné druhy nádeje tvoria tieto páry:

1. Kresťanská (spojená s Kristom, teologálna, pravá) – a nekresťanská (svetská, ľudská) nádej.
2. Odôvodnená – a planá (prehnaná, neopodstatnená, klamlivá) nádej.
3. Pevná (živá, veľká, neochvejná) – a slabá (malá) nádej.
4. Kolektívna (spoločná) – a individualistická nádej.

Nádej, v ktorej je svet vykúpený, je nádej kresťanská, odôvodnená, pevná a kolektívna.

1. Kresťanská nádej

Ten, kto nepozná Boha, i keď má rôzne nádeje, v podstate je bez nádeje, ktorá podopiera celý život; lebo pravou, veľkou nádejou človeka môže byť jedine Boh, por. *Jn* 13, 1; enc. *Spe salvi* 27.

Ak je kresťanská nádej u človeka na prvom mieste (podľa nej žije), potom majú aj iné nádeje správne miesto v jeho živote. Každý potrebuje nádeje (rozličné v rôznych obdobiach svojho života) – menšie či väčšie –, ktoré ho zo dňa na deň „držia“ na ceste. No bez veľkej nádeje, ktorá musí presahovať všetko ostatné, žiadne svetské nádeje nestačia, por. *Spe salvi* 30-31.

„Aj v našich časoch nemálo je takých, čo skladajúc prehnajú nádej do prírodovedeckého a technického pokroku, upadajú do istého druhu modloslužobníctva časných vecí: stávajú sa skôr ich otrokmi než pánmi“ (dekr. *Apostolicam actuositatem* 7).

2. Odôvodnená nádej

Peter apoštol poučil kresťanov, že dôvodom ich nádeje je vtelený Boh – Kristus, *1 Pt* 3, 15.

Svet a jeho pokrok nemôžu „byť dôvodom“ veľkej životnej nádeje, lebo merateľný pokrok je možný len na materiálnom poli. A vedecko-technický pokrok bez etického pokroku býva tým viac zneužívaný, čím je väčší. V oblasti etického vedomia nie je taký rast ako na materiálnom poli, a to z prostého dôvodu, že ľudská sloboda je stále nová a musí sa stále znova rozhodovať. Sloboda predpokladá, že v základných rozhodnutiach každého človeka a každej generácie bude „dobro“ novým začiatkom. Nové generácie môžu budovať na predošlých skúsenostiach, môžu čerpať z morálneho pokladu celého ľudstva, ale – môžu to aj odmietnuť, por. enc. *Spe salvi* 24.

3. Pevná nádej

Prísľub Božej lásky je taký veľký a istý, že je pevným dôvodom kresťanského sebadarovania. Kresťanskej viere prináleža v dejinách ľudstva práve tá zásluha, že v ľuďoch – znova a znova – prebúdza schopnosť dúfať v každom utrpení. Kresťanská viera ukazuje, že pravda, spravodlivosť a láska nie sú len ideály, ale úžasne obsažené skutočnosti. Ukazuje totiž, že Boh, ktorý je osobne Pravda a Láska, chcel trpieť za nás a spolu s nami, por. enc. *Spe salvi* 39.

Božia láska je pre pevnou zárukou, že existuje „skutočný život“, por. *Spe salvi* 31. „Pre zásluhy Ježiša Krista a jeho umučenia nás Boh uchováva v „nádeji“, ktorá „nezahanbuje“ (por. *Rim* 5, 5; *KKC* 1820).

4. Kolektívna nádej

Kresťanská nádej má kolektívny charakter (dimenziu); nie je individualistická. Zjavenie vždy považuje spásu za spoločnú skutočnosť, por. *Hebr* 11, 10. 16; *Ž* 144, 15; *Tim* 1, 5. Spása predpokladá „vystúpenie z vlastného ja“; v otvorenosti človeka sa otvára aj pohľad na zdroj radosti, na samotnú lásku – na Boha, por. enc. *Spe salvi* 14 a 48. Byť „pre všetkých“ je súčasťou veľkej nádeje.

Pritom však platí, že táto kolektívna nádej musí „mať miesto“ aj pre jednotlivca. Lebo nádej, ktorá sa netýka mňa osobne, nie je pravá nádej, por. *Spe salvi* 30. Zreteľne sa to ukázalo pri veľkých „politických nádejach“ a „vedeckých nádejach“ na dokonalý svet. Nádej na dokonalý svet sa konečne zdala veľká a na určitý čas aj zmobilizovala všetky energie človeka – ved' veľký cieľ sa zdal hodný veľkého úsilia. Ale nevydržalo to dlho. Možno to bola nádej pre ľudí budúcnosti, ale – keďže sa to netýkalo konajúceho jednotlivca, neuspelo to.

Nádej a Duch Svätý

Teologálne čnosti Boh vlieva do ľudských srdc skrze Ducha Svätého, por. *Rim* 1, 5. Okrem toho Duch Svätý učí ľudí modliť sa, por. *Rim* 8, 26; *KKC* 2657. A modlitba – liturgická i osobná – živí v ľuďoch nádej, por. *Ž* 40, 2; *Rim* 15, 13; *KKC* 1820. Nádej sa prejavuje (a živí) celkom osobitne modlitbou *Otčenáš...*, por. *KKC* 2772, ktorá je súhrnom všetkého, po čom nádej túži.

Potrebnosť nádeje

Zdôraznenie hlbokoj všeľudskej pravdy, že prítomnosť je znesiteľná len vtedy, ak je budúcnosť istá ako pozitívna skutočnosť (por. enc. *Spe salvi* 2), patrí k jadru spomínanej encykliky. Dnešné ľudstvo (sklamané rôznymi ľudskými nádejami) opäť potrebuje počuť túto životnú pravdu. Človek je naozaj stvorený „pre vyššie veci“, ktoré presahujú tento svet.

Vonkajšia dokonalosť – kvantita – Kristovho vykúpenia

Vonkajšia dokonalosť vykúpenia sa volá aj všeobecnosť vykúpenia. Článok o kvantite vykúpenia odpovedá na otázku, koho (?) a čo všetko (?) Ježiš Kristus vykúpil. Cirkev na základe Božieho zjavenia (por. *Flp* 3, 21: „Kristus má moc podmaniť si všetko!“) učí, že Ježiš vykúpil „všetko“, čo špecificky znamená štvoro:

1. Všetkých ľudí.
2. Všetkých anjelov.
3. Svoju ľudskú prirodzenosť, ktorú si vzal pri vtelení.
4. Kozmos, celý svet a vesmír (por. *Kol* 1, 19-20).

Vykúpenie ľudí

Sväté písmo

V *Starom zákone* sa nachádzajú prvky, ktoré prezrádzajú univerzálnosť spásy a vykúpenie všetkých ľudí.

1. Suverenita Boha voči všetkým ľuďom, národom a krajinám, por. *Jób* 38, 1n; *Jdt* 9, 2n; *Ž* 8, 2; 105, 20; *Múd* 6, 7; *Iz* 10, 23; *2 Mach* 15, 23.
2. Povedomie Izraela byť svedkom jedného a pravého Boha medzi ostatnými národmi, por. *Dt* 4, 35; *Iz* 43, 10; 44, 8; 45, 5; *Mal* 2, 10; *Ž* 34, 4n.
3. Vízia budúcnosti – všetky národy budú tvoriť jeden Boží ľud (predzvesť katolicity Cirkvi), por. *Gn* 18, 18; 26, 4; 34, 22; *Dt* 2, 25; 26, 19; *Joz* 4, 24; *I Kr* 8, 43; *Tob* 4, 19; 14, 6.

Novozákonná univerzálnosť vykúpenia

2 Kor 5, 15: „(Kristus) zomrel za všetkých.“ Por. *Mt* 26, 28; *Jn* 3, 16; *Lk* 19, 10.

I Jn 2, 2: „On je zmiernou obetou za naše hriechy; a nielen za naše, ale aj za hriechy celého sveta.“

Por. *Flp* 2, 9-10: „Boh ho (Ježiša) povýšil nad všetko – v nebi, na zemi i v podsvetí...“

I Tim 2, 4-6: „Boh chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu. Ježiš vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“ Por. *Kol* 1, 19-20; *Sk* 4, 12; *Hebr* 2, 9.

Tradícia

Až do pelagiánskeho bludu (o. r. 400) všetci otcovia svorne tvrdili, že spásna Božia vôľa je všeobecná. Potom boli opatrnejší, aby – nechtiac – nepodporili pelagianistov.

Epistole Barnaba (*Barnabášov list*) VII, 2: „Keď teda Boží Syn, Pán a budúci sudca živých i mŕtvych trpel a jeho utrpenie nám dalo život, verme, že Boží Syn nemohol trpieť kvôli niekomu inému, iba kvôli nám.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol (por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.).

Teofil Antiochijský (+c.185; biskup, apologéta; komentár napísal asi po r. 169): „Ak on (Boh) chce, aby všetci ľudia boli spasení, aj ty si to musíš želať a napodobňovať tak Boha“ (*In I Tim* 2, 4).

Hypolit Rímsky (+235; grécky teológ, protipápež, mučeník; traktát *De Antichristo* napísal v r. 200): „Tým, že chcel a túžil všetkých spasiť, chcel všetkých urobiť Božími synmi a povolal všetkých svätých k dokonalosti jediného človeka...“ (*De Antichristo* 3).

Ján Zlatoústý (+407; biskup, vynikajúci kazateľ; učiteľ Cirkvi; v r. 394 pripravil 18 homílií na *Prvý list Timotejovi*; v r. 493-394 vypracoval komentár na *List Galatánom*): „Nasleduj Boha. Ak on chce, aby boli všetci spasení, potom je opodstatnené, aby sa jeden modlil za všetkých“ (*Homilia in Epistulam primam ad Timotheum* 7, 2). „Každý z nás má byť Kristovi tak povďačný, ako keby len pre neho samého bol prišiel na zem, lebo On by sa nebol zdráhal aj za jediného podniknúť toľkú námahu a každého človeka zahŕňa takou láskou ako aj celý svet, čo znázorňuje podobnosťou o stratenej ovci“ (*Commentarius in Galatas*).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kniha *De civitate...* je z obdobia po r. 413): „Celého človeka, bez hriechu, on prijal, aby celé, z čoho sa človek skladá, od moru hriechu uzdravil“ (*De civitate Dei* 10, 27).

Rozumová úvaha

Univerzalita Kristovho vykupiteľského diela sa vzťahuje na objektívne vykúpenie. Subjektívne vykúpenie je závislé na splnení podmienok zo strany rozumného a slobodného jednotlivca; základné podmienky spásy opisuje zjavenie (*Mk 16, 16* – viera; *Hebr 5, 9* – poslušnosť Ježišovi Kristovi; *2 Pt 1, 10* – vytrvalosť).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus chcel oslobodiť ľudské pokolenie nielen svojou (božskou) mocou, ale aj podľa ľudsky vnímateľnej spravodlivosti. Preto Ježiš nehľadel len na absolútnu moc svojej bolesti vyplývajúcu zo spojenia s božstvom, ale tiež i na to, aby jeho bolesť stačila zadostučiniť aj podľa ľudskej prirodzenosti (por. *Theologická summa* III., 46, 6, 6). Kristus Pán, suma sumárum, svojím utrpením z lásky a poslušnosti voči Otcovi zadostučinil Bohu oveľa viac, ako vyžadovali všetky urážky ľudského pokolenia (por. *Theologická summa* III., 48, 2).

Obrazné biblické postavenie „domu na skale“ znamená postaviť dom „na Bohu“, žiť pre Boha. Boh je totiž Skalou (por. *Iz 26, 4*; *Dt 32, 4*) a Kristus je „uholný kameň“ (por. *Mt 21, 42*; *Ef 2, 20*). Cirkev je „vybudovaná zo živých kameňov“ (z veriacich) a treba do nej „vstúpiť“.

Zaujímavým a hlbokým spôsobom na podmienku zosubjektívnenia objektívneho vykúpenia poukázal pápežský kazateľ Raniero Cantalamessa. Pred biblickou potopou boli zachránení len tí, ktorí vošli do archy. Pred „potopou neveriacej doby“, ktorá hltá všetko, sa zachránia iba tí, ktorí vstúpia do novej Archy, ktorou je Cirkev, por. *1 Pt 3, 20*.

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus zomrel za všetkých ľudí.“

Por. *Mt 26, 28*; *2 Kor 5, 15*; *2, 15-16*; *Flp 3, 21*; *1 Jn 2, 2*; *Sk 4, 12*; konštit. *Gaudium et spes* 10; Tridentský koncil, r. 1545-1563; *DH 1522*; *KKC 613, 615*; Ján Pavol II., enc. z r. 1979 *Redemptor hominis* 8-10; konštit. *Lumen gentium* 16; vyhlásenie *Dominus Iesus* 14.

Kristovo objektívne vykúpenie sa vzťahuje na všetkých. Subjektívne – osobné vykúpenie je závislé na splnení podmienok zo každého jednotlivca.

Dogma: „Kristus neumrel len za predurčených do neba.“

Por. *1 Jn 2, 2*; *Jn 3, 16*; *1 Tim 2, 4-6*; Pápež Inocent X. (1644-1655), vyhlásenie z r. 1653, *DH 2005*; *KKC 613-615, 605*.

Istá náuka: „Nie je, nebol a ani nebude nijaký človek, za ktorého by nebol (Kristus) trpel.“

Por. *2 Kor 5, 15*; *1 Jn 2, 2*; Synoda v Quiersy, r. 853, *DH 624*; *KKC 605*.

Samotné meno „Ježiš“ (ktoré je slovenskou verziou hebrejského mena Jehosua, skrátene Jošua alebo Jošuah) znamená „Boh spasí“ alebo „Boh je moja spása“. Teda samo Božie meno je prítomné v osobe Božieho Syna (por. *Sk 5, 41*), ktorý sa stal človekom, aby všetkých definitívne vykúpil z hriechov. Ježiš je Božie meno a iba ono prináša spásu (por. *Jn 3, 18*; *Sk 2, 21*). Všetci ho môžu vzývať, lebo niet pod nebom iného mena, daného ľudom, v ktorom by sme mali byť spasení (por. *Sk 4, 12*; *KKC 432*).

Hominidi (homoidi) a vykúpenie

Hominidi tvoria čeľaď primátov, do ktorej patrí aj vyspelý človek. Hominid je telesným predchodcom rozumného (oduševnelého) človeka. Keďže každé stvorenie (neživé, živé, nerozumné, rozumné) má od Stvoriteľa svoj cieľ, tak každé stvorenie má aj jemu vlastnú kategóriu (formu) spásy. Forma spásy plne zodpovedá stupňu bytia daného tvora (Ctirad Václav Pospíšil, +2025).

Vykúpenie a spása – stav slobodných bytostí

	Dobří anjeli	Zlí anjeli	Prví ľudia	Ľudstvo	Mária
Dedičný hriech	nie	nie	nie	áno	nie
Osobný hriech	nie	áno	áno	áno	nie
Vykúpenie	áno	áno	áno	áno	áno
Spása	áno	nie	áno	individuálne	áno

Liturgická obyčaj – za mnohých, za všetkých

Používanie dvoch výrazov v liturgii svätej omše – Kristus zomrel „za mnohých“ (gr. *peri pollon*; *polloi* - mnohí) a Kristus zomrel „za všetkých“ (gr. *peri pantón*; *pantes* - všetci) – nie je ovocím teologickej reflexie, ale je výsledkom rôznych liturgických obyčají. Výrazy „mnohí“ a „všetci“ sa v novozákonných knihách viackrát zamieňajú, a preto ich treba chápať podľa semitského teologického zmyslu: Kristus umiera za všetkých, za celý svet.

Vykúpenie anjelov

Sväté písmo

Písmo hovorí o vykúpení anjelov nepriamo, čo súvisí s celkovým zameraním *Svätého písma*. Ž 89, 6-7: „Tvoje zázraky, Pane, oslavujú nebesia a tvoju vernosť spoločenstvo svätých. Lebo kto nad oblakmi je roveň Pánovi? Kto sa z Božích synov podobá Pánovi?“ Por. *Dan* 10, 9-12; Ž 29, 1; *Jób* 1, 6; 38, 7. Exegéza: Anjeli dokonalosťou prevyšujú všetky viditeľné stvorenia; svedčí o tom jas ich slávy.

2 *Pt* 2, 4: „Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu. Por. *Dt* 32, 4; por. „Boh je verný a spravodlivý“, *KKC* 1847; por. „Anjeli v skutočnosti zhrešili“, *KKC* 311.

Flp 2, 9-10: „Boh ho (Ježiša) povýšil nad všetko – v nebi, na zemi i v podsvetí...“ Por. *Flp* 3, 21: „Kristus má moc podmaniť si všetko!“ Exegéza: Anjeli, dobrí aj zlí, sú bežne považovaní za obyvateľov „neba, zeme i podsvetia“.

Ef 1, 10: „(Boh Otec si predsavzal) zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“ Exegéza: Kristus je Alfa a Omega všetkého (Pierre Teilhard de Chardin, +1955).

Kol 1, 16: „Lebo v ňom (Kristovi) bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“ Por. *Jn* 1, 3; *Kol* 1, 19-20. Exegéza: *Sväté písmo* v období (od 3. stor. pr. Kr. – do 1. stor. po Kr.) spomína (štyri) hlavné úrovne duchovných bytostí: - tróny, - panstvá, - kniežatstvá, - mocnosti. Z toho sa vyvinula cirkevná náuka o anjelských hierarchiách a zboroch.

Platné je zjavenie: „Veď sa neujíma anjelov, ale ujíma sa Abrahámovho potomstva. Preto sa vo všetkom musel pripodobniť bratom, aby sa stal milosrdným a verným veľkňazom pred Bohom a odčinil hriechy ľudu“ (*Hebr* 2, 16-17). Exegéza: *List Hebrejom* v týchto veršoch zdôrazňuje prioritu celých dejín spásy: vykúpenie a spása Božieho ľudu! *Písmo* sekundárne hovorí o anjeloch.

Tradícia

Na základe „stvorenia v Kristovi“ a vzhľadom na vznešené biblické výroky o anjeloch väčšina otcov učila, že všetci anjeli boli pri stvorení povýšení do stavu milosti.

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses* III., 21, 9).

Bazil Veľký (+379; biskup Cézarei; otec východného mníšstva; učiteľ Cirkvi; z 18 homílií, ktoré sa pripisujú Bazilovi, je 13 autentických). Bazil učil o pozdvihnutí anjelov k nadprirodzenému životu poukazom na Ezechielovo videnie (*Ez* 28, 12-19), por. *Homilia* 34, 7.

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kniha *De civitate...* je z obdobia po r. 413): „Všetci anjeli bez výnimky boli vybavení habituálnou (posväcujúcou) milosťou na to, aby boli dobrí a stále boli podporovaní aktuálnou (pomáhajúcou) milosťou, aby dobrými mohli zostať“ (*De civitate Dei* 12, 9, 2).

Pseudo Dionýz Areopagita (+c.530; traktát *De coelesti...* patrí k jeho štyrom hlavným dielam): „(Serafíni, najvyššie postavení anjeli) sú naplnení jedinečným a vznešeným zbožštením“ (*De coelesti hierarchia* VI., 2).

Ján Damaský (+750; významný byzantský teológ; dielo *De fide...* je treťou časťou jeho hlavného grécky písaného diela - *Pegé gnoseos* t.j. *Prameň zjavenia*): „Skrze Logos boli všetci anjeli stvorení a zdokonalení Duchom Svätým vo svätosti; stali sa účastnými milosti a osvietenia ako to zodpovedá ich hodnosti a postaveniu“ (*De fide orthodoxa* 2, 3).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že dobrí anjeli si zaslúžili nebo, lebo rozumná bytosť prichádza k poslednému cieľu svojou činnosťou, por. *Theologická summa* I., 62, 4. Aj diabli boli stvorení ako dobrí a svätí. Avšak nezvládli skúšku a sami sa stali zlými: „Zlí anjeli nikdy nevideli Boha“ (por. *Theologická summa* I., 64, 1, 4). Keby ho boli videli, nikdy by nezhršili. Boh stvoril aj diabla a ostatných zlých duchov podľa prirodzenosti dobrých, ale oni sami sa stali zlými, por. *DH* 800; *KKC* 391.

Isté je, že Boh má vyššiu prirodzenosť ako anjeli. Aby anjeli mohli mať účasť na božskej blaženosti, musia byť do tohto vyššieho stavu povýšení Bohom – Vykupiteľom. Scotisti (Ján Duns Scot, +1308; františkánska škola) dôsledne učili, že všetky milosti sú milosti Krista ako Hlavy.

Všetci anjeli boli na počiatku stvorení ako dobrí (podľa svojej prirodzenosti) a tiež ako svätí (Božia milosť). Teologicky išlo aj o milosť Boha – Stvoriteľa, lebo všetci anjeli dostali posväcujúcu milosť hneď pri stvorení a zároveň aj o milosť Boha – Vykupiteľa, lebo posväcujúca milosť nie je vlastná anjelom, je to nadprirodzený Boží dar.

Magistérium

Istá náuka: „Boh určil anjelom nadprirodzený cieľ (bezprostredné videnie Boha) a k dosiahnutiu tohto cieľa im dal posväcujúcu milosť.“

Por. *Kol* 1, 16; *Dan* 4, 10; *KKC* 331, 335; *Cirkev žije z Eucharistie* 19.

Anjeli dostali svätosť s tým zámerom, aby si – spolupracujúc s Božou milosťou – zaslúžili nebeskú blaženosť.

Istá náuka: „Dobří anjeli si zaslúžili videnie Boha (nebeskú blaženosť).“

Por. *Mt* 25, 31; *Kol* 1, 19-20; *KKC* 350-352.

Dobří anjeli obstáli v skúške a naveky blažene vidia Boha. Teologicky ide o definitívne prijatie (naplnenie) milosti Boha – Vykupiteľa, čiže o spásu.

Vôľa anjelov je taká silná a nemeniteľná, že naveky stačilo jedno jediné rozhodnutie anjelov – dobrí anjeli hneď dosiahli nebeskú blaženosť a zlí anjeli hneď upadli do zatratenia a nemôžu sa nijako napraviť (Boh rešpektuje ich zlovoľné rozhodnutie).

Istá náuka: „Zlí anjeli stratili možnosť videnia Boha a už nikdy nebudú spasení.“

Por. *Ez* 28, 14-15; *Carihradská synoda*, r. 543, *DH* 411; *KKC* 391-393.

Zlí anjeli (diabli) ťažko zhrešili a rozišli sa s Bohom; dogma; por. Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800; *Synoda v Brage*, r. 563, *DH* 457. Slobodne odvrhli Kristovo vykúpenie, stratili podarovanú posväcujúcu milosť a už nikdy nebudú spasení.

Všeobecnosť počiatočného posvätenia anjelov

Božia spravodlivosť (por. *Ex* 10, 27; *Dt* 32, 4; *Jn* 17, 25) žiada: - aby všetci anjeli (aj tí, ktorí sa neskôr stali zlými) dostali na začiatku posväcujúcu milosť a nielen nejaká ich časť (*Kol* 1, 16); - aby boli všetci v nadprirodzenom poriadku povolání k videniu Boha.

Anjelský stav (stupeň) nebeskej blaženosti

Stupeň anjelskej blaženosti sa už nezvyšuje. Anjeli už (hneď po skúške) dostali najvyšší stupeň blaženosti, aký mohla ich anjelská prirodzenosť obsiahnuť.

Hoci dobrí anjeli stále konajú nadprirodzené dobro, už za to nezískavajú zásluhy (v teologickom zmysle slova), lebo zasluhovať možno len „v stave cesty“ (por. *Theologická summa* I., 62, 9), a nie v stave blaženého videnia.

Pravdou však je, že anjelom sa zväčšuje miera radosti až dokonca sveta – keď vidia nových spasených (ľudí) –, ale táto radosť nezvyšuje ich absolútny stupeň blaženosti, ktorý už majú.

Vykúpenie ľudskej prirodzenosti Krista

Sväté písmo

Lk 24, 26: „Či nemal Mesiáš toto všetko vytrpieť a tak vojsť do svojej slávy?“ Exegéza: Bolest', utrpenie aj smrť Ježiša, vteleného Božieho Slova, v jeho ľudskej prirodzenosti, je základom vykúpenia celého sveta.

Flp 2, 8-9. 11: „Uponížil sa..., preto ho Boh nad všetko povýšil a dal mu meno, ktoré je nad každé iné meno... Ježiš Kristus je Pán na slávu Boha Otca“ Por. *Ef 1, 19-23*; *Jn 17, 5*.

Hebr 2, 9: „Ten, ktorý bol stvorený len o niečo menší od anjelov, Ježiš, bol ovenčený slávou a cťou, lebo pretrpel smrť.“ Exegéza: Menší od anjelov bol vnímaný len preto, lebo mal hmotné telo.

Jn 20, 17: „Ježiš jej (Márii Magdaléne) povedal: Už ma nedrž, veď som ešte nevystúpil k Otcovi; ale choď k mojim bratom a povedz im: Vystupujem k môjmu Otcovi a vášmu Otcovi, k môjmu Bohu a vášmu Bohu.“ Exegéza: Slová povedané Márii Magdaléne poukazujú na rozdiel v spôsobe, akým sa prejavuje sláva vzkrieseného Krista a sláva Krista povýšeného do neba.

Kol 1, 19-20: „Lebo Boh chcel, aby v ňom prebývala všetka plnosť, a aby skrze neho zmieril všetko so sebou, keď pre jeho krv na kríži priniesol pokoj všetkému, čo je na zemi aj čo je na nebi.“ Exegéza: Ľudská prirodzenosť Krstia, ktorá sa mocou Ducha Svätého počala v Panne Márii, bola Bohom stvorená a Kristom vykúpená.

Tradícia

Biblické výroky o človečenstve Krista, vteleného Slova, boli v staroveku neraz chápané nesprávne. Ariáni (po r. 315) učili: vykúpil seba (ako osobu), a tak si zaslúžil povýšenie (odsúdené r. 325). Nestoriáni (po r. 428) tvrdili: Kristus si musel ako ľudská osoba zaslúžiť povýšenie k Bohu (odsúdené r. 431).

Didaché 16, 8: „Potom svet uvidí Pána prichádzajúceho na nebeských oblakoch“ Spis *Didaché* je židovsko-kresťanský text, určený na prvotnú katechézu, zredigovaný medzi rokmi 50-70 v 1. stor.; má 16 kapitol.

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Mnoho je svedectiev o Kristovi, ktoré sa zakladajú na pravde... Svedčí aj Olivová hora, z ktorej vystúpil Kristus k Otcovi. Svedčia i tie mračná, ktoré prijali Pána, a o ktorých hovoril žalmista: Zdvihnite, brány, svoje hlavice a vyvýšte sa, brány prastaré, lebo má vstúpiť kráľ slávy“ (*Catecheses illuminandorum 10, 19*).

Cyril Alexandrijský (+444; patriarcha, ctiteľ Božej Matky, učiteľ Cirkvi;) vydal o vtelení Slova 12 vysvetľujúcich anatém, por. *DH 252n*. Správny výklad znie, že Kristus nevykúpil seba samého (svoju osobu), ale zaslúžil (vykúpil) povýšenie svojej ľudskej prirodzenosti.

Fulgentius Ruspenský (+553): „Kristus teda ostáva Bohom, Božím Jednorodným, a prinášame mu obety tak, ako Otcovi. Ale vzal si prirodzenosť sluhu a stal sa kňazom, skrze ktorého môžeme prinášať živú, svätú a Bohu milú obeť“ (*Epistula 14, 37*).

Lev Veľký (+461; pápež v r. 440-461; učiteľ Cirkvi; zachovalo sa 96 jeho kázní vzbudzujúcich obdiv nielen pre svoj obsah, ale aj pre krásnu latinčinu): „A naozaj bol to veľký a nevýslovný dôvod k radosti, keď pred očami svätého zástupu vystúpila (Kristova) ľudská prirodzenosť ponad dôstojnosť všetkých nebeských tvorov, aby prevýšila zbory anjelov a bola vyzdvihnutá nad slávu archanjelov a aby sa nezastavila na nijakom stupni svojho povýšenia, iba keď zasadne na trón večného Otca a pripojí sa k sláve toho, s ktorého prirodzenosťou sa spojila v Synovi“ (*Sermo I de Ascensione, 2-4*).

Rozumová úvaha

O vykúpení či povýšení Kristovho človečenstva (celej ľudskej prirodzenosti) treba hovoriť preto, lebo je isté, že božská prirodzenosť a jej sláva je nekonečne vyššia, ako je prirodzenosť človeka. Aby ľudská prirodzenosť Krista (jeho pravé telo i duša) mohla mať účasť na božskej sláve, rozhodne musela byť do tohto vyššieho, nadprirodzeného stavu povýšená.

Tomáš Akvinský (+1274) učil o štvornásobnom povýšení ľudskej prirodzenosti Krista: - sláva vzkriesenia, - sláva nanebovystúpenia, - sláva a moc miesta po pravici Boha Otca, - sláva páruzie s mocou súdiť, por. *Theologická summa* III., 49, 6.

Magistérium

Istá náuka: „Ježiš si zaslúžil oslavu svojho tela a povýšenie svojho mena.“

Por. *Hebr* 2, 9; *KKC* 272, 449, 648.

Podľa Tomáša Akvinského je povýšenie a oslava Ježišovho človečenstva otázkou spravodlivosti (por. *Rim* 4, 4; *Theologická summa* III., 49, 6, 2), lebo Ježišovo telo bolo z lásky podrobené utrpeniu; lebo Ježišovo telo sa stalo nástrojom vykúpenia.

Zjavenie (*Jn* 20, 17) poukazuje aj na to, že je istý rozdiel v spôsobe, akým sa prejavuje sláva vzkrieseného Krista a sláva povýšeného Krista v nebi. Nanebovystúpenie, ktoré je zároveň historickou a súčasne i transcendentnou udalosťou, vyjadruje prechod z jednej slávy do druhej, por. *KKC* 660.

Večitosť oslávenia Kristovho človečenstva

Kresťanská teológia používa výraz „večný“ a „večitý“ v rozdielnom význame. „Večné“ je to, čo bolo vždy a bude vždy (nemá ani začiatok a nemá ani koniec); teda iba Boh je večný. „Večité“ je to, čo v čase vzniklo, ale už nikdy nezanikne (má začiatok a nemá koniec); večitá je napr. ľudská duša, večitý je človek...

Oslávenie ľudskej prirodzenosti Krista súvisí s hypostatickou úniou. Hypostatická únia je teologický termín, ktorým sa vyjadruje tajomné spojenie božskej a ľudskej prirodzenosti Ježiša Krista v druhej božskej osobe, je to zjednotenie dvoch rozdielnych prirodzeností v jednej osobe. Hypostatické spojenie je (t.j. má tri vlastnosti): - spojenie pôvodné (začalo vtelením); - spojenie nerozlučné (nepreušilo sa ani počas Ježišovej smrti); - spojenie večité (Kristus raz prijal a už nikdy neodloží svoje človečenstvo). Preto aj sláva Kristovho človečenstva je večitá.

Vykúpenie celého vesmíru – sveta, hmoty

Sväté písmo

Rim 8, 20-21: „Lebo stvorenie bolo podrobené márnosti – nie z vlastnej vôle, ale z vôle toho, ktorý ho podrobil a dal mu nádej, že aj samo stvorenie bude vyslobodené z otroctva skazy, aby malo účasť na slobode a sláve Božích detí.“ Exegéza: Podrobené márnosti – človek zneužíva prírodu na morálne zlo, zneužívaná hmota napomáha hriechu.

Kol 1, 16: „Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“

Kol 1, 20: „Skrze neho zmieril všetko so sebou, keď pre jeho krv na kríži priniesol pokoj všetkému, aj čo je na zemi aj čo je na nebi.“

Ef 1, 10: „(Boh Otec si predsavzal) zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“ Exegéza: Dielo „Boha Otca“ spočíva v pritiahnutí všetkých, bez akejkoľvek výnimky, k Synovi, v ktorom je Boh našim Ocom a my jeho synmi. Prísť k Synovi a zjednotiť sa s ním je cieľom človeka, ktorý bol stvorený na šiesty deň; aby „v človekovi“ celé stvorenie došlo do siedmeho dňa a aby „Boh bol všetko vo všetkom“ (por. *1 Kor* 15, 28).

2 Pt 3, 13: „Podľa jeho (Pánovho) prísľubu očakávame nové nebo a novú zem, na ktorých prebýva spravodlivosť.“ Por. *Zjv* 21, 1; 21, 4. Exegéza: S príchodom Syna človeka (v okamihu jeho vtelenia) sa zrodilo nové nebo a nová zem; navždy pominulo to, čo bolo staré: „*Hľa, všetko robím nové...*“ (por. *Iz* 65, 17; *2 Kor* 5, 17; *Zjv* 21, 5).

Tradícia

Dualizmus (filozofia o dvoch základných princípoch) vo viacerých podobách – manicheizmus (3. stor.), dualistický gnosticizmus (2. až 5. stor.), albigeni a katari (12. a 13. stor.) – popieral kresťanskú náuku o stvorení hmoty, ale nie o vykúpení hmoty.

V ranej kresťanskej eschatológii dominovali štyri momenty (por. Hermasov *Pastor*; *Visio III.*, 8, 9; apokalyptické dielo vznikalo v r. 90-140; sústredilo starú tradíciu a už nenesie ozvenu „blízkej parúzie“), štyri skutočnosti:

1. Parúzia.
2. Všeobecný súd.
3. Vzkriesenie tiel.
4. Katastrofálna premena sveta.

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Pozrime na Kristovu krv a poznajme, ako je drahocenná Bohu Otcovi, lebo keď bola preliata za našu spásu, priniesla celému svetu milosť pokánia“ (*List Korinťanom* 7, 4).

Hermas (+c.160; prepustený grécky otrok, kňaz, brat pápeža Pia I.; dielo *Pastor – Pastier* vznikalo v r. 90-140): „Tento svet zanikne v krvi a ohni“ (*Pastier; Visio IV.*, 3, 3).

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses III.*, 21, 9). „Lebo treba, aby (vesmír) – uvedený do pôvodného stavu – bez prekážky slúžil spravodlivým“ (*Adversus haereses V.*, 32, 1).

Cyprián (+258; biskup; komentár *De dominica oratione* napísal koncom r. 251): „Modlíme sa o to, aby čoskoro prišlo Božie kráľovstvo“ (*De Dominica oratione* 19).

Rozumová úvaha

Ježiš Kristus – ako Boh a človek – je začiatok a koniec celého stvorenia (hmoty, vesmíru). Materiálny svet sa tvoril miliardy rokov, keď sa nakoniec objavil vo svete duch – v človekovi. A to všetko preto, aby neskôr do takto „pripraveného“ sveta viditeľne vkročil Boh – v Ježišovi.

Keďže každé stvorenie (neživé, živé, nerozumné, rozumné) má od Stvoriteľa svoj cieľ, tak každé stvorenie má aj jemu vlastnú formu spásy. Forma spásy plne zodpovedá stupňu bytia daného tvora (Ctirad Václav Pospíšil, +2025).

Kristov vplyv vo svete sa neobmedzuje len na vnútro človeka a na oblasť milosti. Jeho vplyv preniká všetko. Okrem posvätenia ducha posväcuje a zachraňuje aj viditeľný svet. Skrze Krista všetko kráča k zavŕšeniu (Pierre Teilhard de Chardin, +1955) – k večnosti, ktorá sa pre verných stane blaženým nekončiacim prebývaním.

Na konci sveta vyhlási Boh svoj definitívny súd nad celými dejinami. Všetci spoznajú úplný zmysel stvoriteľského diela a poriadok spásy; pochopia cesty, ktorými Božia prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jeho poslednému cieľu.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristovým príchodom bude obnovený celý svet, por. *Theologická summa IV.*, 73, 2. Potom budú spravodliví navždy kraľovať s Kristom a hmotný vesmír sa pretvorí. Boh bude všetko vo všetkých (por. *I Kor* 12, 6; *Ef* 4, 6).

Magistérium

Istá náuka: „Kristova obeta zmierila celý vesmír s Bohom.“

Por. *Rim* 8, 20-21; *KKC* 1042; konštit. *Lumen gentium* 48; konštit. *Gaudium et spes* 2, 39; *KKC* 624.

Kristus špeciálne „priblížil“ hmotu (svet, vesmír) k Bohu tak, že sa vtelil a v zmŕtvychvstaní aj nanebovystúpení oslávil hmotu svojho tela.

Pochovanie mŕtveho Krista je tajomstvom hrobu a zostúpenia k zosnulým. Je to tajomstvo Bielej soboty, keď Kristus uložený do hrobu naznačuje veľký sobotný odpočinok Boha po zavŕšení spásy ľudí; táto spása prináša pokoj celému vesmíru, por. *Kol* 1, 18-20; *KKC* 624.

Zapojenie ľudí do spásy hmotného sveta

Z Božej veľkodušnosti dobrí ľudia posväcujú nielen seba, ale posväcujú aj svet (neživý a živý). Ide o spásu sveta v analogickom zmysle slova. Ľudia posväcujú svet dvojako:

1. Náboženským konaním (svojím „svätým žitím“, vysluhovaním svätenín, vysluhovaním sviatostí).
2. Profánnym konaním (vedou, krásnym umením, hospodárstvom, spravodlivým delením dober, dennou prácou), ak robia podľa Božej vôle – v Pánovi, por. *Zjv* 14, 13.

Zvieratá a vykúpenie

Obdivuhodná a bohatá ríša všetkých živočíchov patrí k plnosti stvoreného Božieho diela. Keďže každé stvorenie (neživé, živé, rozumné) má od Stvoriteľa svoj cieľ, tak aj zvieratá majú vlastnú formu spásy. Hoci ide o spásu v analogickom zmysle slova, možno tvrdiť, že zvieratá budú patriť a tvoriť prostredie (kulisu) nového nebeského Jeruzalema (Jan Houkal). Toto vytváranie „nového“ prostredia naplní ich bytie a zvieratá budú plne spokojné.

Tajomstvo Kristovho vykúpenia

Existujú najmenej štyri dôvody, pre ktoré je vykúpenie tajomstvom (Pavol Kandra, +2004): ide v ňom o nadprirodzenú oblasť, o konanie Bohočloveka, o Božie rozhodnutie a Božiu motiváciu.

Nadprirodzenosť vykúpenia

Skutočnosť vykúpenia presahuje hranice prirodzeného ľudského poznania. Vykúpenie je tajomstvom viery známe zo zjavenia, por. *1 Kor* 1, 23-24. Vykúpenie obsahuje aj ďalšie tajomstvá – Najsvätejšia Trojica, hriech (vina), vtelenie Boha, zlo vo svete...

Vidieť vykúpenie len ako pozemský rozvoj (spoločnosti, vedy, umenia, techniky...), nie je kresťanské vykúpenie. Skutočné vykúpenie má v prvom rade nadprirodzenú dimenziu.

Činnosť Vykupiteľa

Činnosť vteleného Slova je tajomstvom. V pohľade na vykúpenie (náprava viny) existujú podstatné rozdiely medzi kresťanstvom a pohanstvom:

- a) Hriech.** Pohania chápu hriech ako fyzické zlo. Oslobodenie od hriechu znamená oslobodiť sa od fyzických ťažkostí. Kresťania chápu hriech ako morálne previnenie, urážku Boha.
- b) Obeta.** Pohanské národy prinášajú obety božstvám. Hoci to odráža hlboké vedomie viny človeka a túžbu uzmiert' božstvo, nikdy to nedosiahne moc Kristovej obety (viď nižšie: *Kristova obeta – tajomstvo viery*). Boh v *Starom zákone* zjavuje, že si nepraje ľudské obety (neprijal obetovanie Izáka, por. *Gn* 22, 12). Zjavenie učí, že človek má obetovať Bohu svoje srdce – teda svoje zmýšľanie a najmä lásku..., por. *Iz* 29, 13; *Ex* 35, 5n; *Dt* 29, 18n; *1 Sam* 16, 7; *2 Krn* 34, 27; *Ž* 12, 3.
- c) Božstvo.** Pohanské obety mali za cieľ obmäkčiť „urazené a nahnevané“ božstvo. Kresťanské náboženstvo však ráta so svätou spravodlivosťou milosrdného Boha.
- d) Mystériá.** Mystické obrady pohanstva majú základ v ľudských bajkách. Základom kresťanských obradov je historická skutočnosť – Ježiš Kristus, ktorý v historickom čase vyslobodil „nový Izrael“ z otroctva hriechu.

Slobodné rozhodnutie Boha

Vykúpenie pochádza zo slobodného rozhodnutia Boha. Boh sa rozhodol vykúpiť ľudstvo od večnosti (por. *Ef* 1, 4), v plnosti času (por. *Gal* 4, 4) a z lásky (por. *Jn* 3, 16). Boh nebol nútený ani zvnútra (súcit) ani zvonka, aby vykúpil svet.

Bolo by zužovaním Božej všemohúcnosti, keby sa vtelenie pokladalo za jediný možný prostriedok vykúpenia. Tomáš Akvinský (+1274; por. *Theologická summa* III., 1, 2) a Augustín (+430) tvrdili, že Boh mohol vykúpiť svet aj inak. Tomáš Akvinský učil, že by bolo možné:

1. Vykúpenie bez akéhokoľvek zadost'učinenia.
2. Vykúpenie s neadekvátnym zadost'učinením.
3. Vykúpenie na základe vnútornej ľútosti človeka.
4. Vykúpenie s osobným zadost'učinením každého človeka.
5. Všeobecné vykúpenie mohol urobiť nejaký anjel.
6. Všeobecné vykúpenie mohol urobiť z Božieho poverenia nejaký človek.

Vtelenie Boha bolo absolútne nutné len v tom prípade, keď si Boh slobodne vybral vykúpenie na spôsob plnohodnotného zadost'učinenia.

Božia motivácia vtelenia

Teológovia si kladú špekulatívne otázky, čo podnietilo Boha k vteleniu jeho Syna? Došlo by k vteleniu Boha Syna, keby ľudstvo nezhrěšilo? Bolo Bohom predvídané padnutie ľudstva motívom vtelenia?

Sväté písmo

Písmo poskytuje dva druhy početných výrokov súvisiacich s vtelením Syna: výroky o historickom vykúpení a výroky o Božej sláve.

Vtelenie o historickom vykúpení, kvôli vykúpeniu

Iz 35, 3: „Sám (Boh) príde a spasí vás.“

Mt 1, 21: „(Jozef), dáš mu meno Ježiš, lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov.“

Lk 2, 11: „Dnes sa vám v Dávidovom meste, narodil Spasiteľ, Kristus Pán.“

Vtelenie Syna kvôli Božej sláve

Lk 2, 14: „Sláva Bohu na výsostiach.“

Kol 1, 16: „Všetko je stvorené skrze neho a pre neho.“

Ef 1, 10: „Boh si v Kristovi predsavzal zjednotiť ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi.“

Por. aj *Ž* 97; *Iz* 6, 1-3; *Jn* 17, 24; *Lk* 2, 14; *I Kor* 6, 19-20; *Rim* 11, 36; *Hebr* 2, 10; *Zjv* 1, 8.

Tradícia

Vo všeobecnosti (až do 13. stor.) prevládalo stanovisko, že Boh sa vtelil pre spásu človeka, čiže vtelenie je liekom, je kvôli hriechu.

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Pán ho (Krista) vydal za naše hriechy a on neotvoril svoje ústa“ (*List Korint'anom* 16, 7).

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Slovo Božie nás vykúpilo svojou krvou“ (*Adversus haereses* III, 16, 9). „Preto sa Božie Slovo stalo telom a Boží Syn synom človeka, aby človek prijal do seba Slovo a aby sa stal Božím synom, prijatým na miesto dieťaťa“ (*Adversus haereses* III, 19).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kázne sú z obdobia r. 396-416): „Keby sa človek nebol zatratil, Syn Boží by nebol prišiel. Teda zatratil sa človek, prišiel Boh – človek a bol nájdený človek“ (*Sermo* 174).

Avšak Albert Veľký (+1280) a Ján Duns Scot (+1308) nadviazali na dávne uvažovanie Izáka z Ninive (+7. stor.) a otvorili otázku: „Učí *Písmo* iba o tomto motíve vtelenia?“ Neskôr sa Pierre Teilhard de Chardin (+1955) postavil za mienku Jána Duns Scota, že prvoradáym motívom vtelenia je Božia sláva, čo tradícia tiež odobruje.

Didaché 8, 2-3 (por. aj 9, 2-4; 10, 2): „Lebo tvoja (Otče náš) je moc a sláva naveky. Takto sa modlite trikrát denne.“ Spis *Didaché* je židovsko-kresťanský text, určený na prvotnú katechézu, zredigovaný medzi rokmi 50-70 v 1. stor.; má 16 kapitol.

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Uskutoční všetko – kedy a ako chce, a nič nezanikne z toho, čo nariadil. Všetko vidí, nič nie je skryté jeho poriadku. Nebesia hlásajú jeho slávu a moc, obloha ohlasuje dielo jeho rúk“ (*List Korint'anom* 27, 5-6). Por. aj *List Korint'anom* 32, 4; 34, 6; 38, 4; 43, 6.

Atenagoras (+c.190; predstavený katechetickej školy v Alexandrii; dielo napísal pred r. 176): „Keď hľadáme na prvý a širší dôvod je jasné, že Boh bol pohnutý k stvoreniu človeka sebou samým, svojou dobrotou a múdrosťou, ktorá sa javí vo všetkých jeho dielach. Keď hľadáme na užší dôvod, ktorý je stvoreným ľuďom akosi vnútorný, vidíme, že Stvoriteľ ustanovil, aby ľudia poznaním svojho tvorcu, jeho moci a múdrosti a zachovávaním zákona a spravodlivosti večne žili“ (*De resurrectione mortuorum*).

Rozumová úvaha

Absolútne Božie bytie je dôvodom absolútnej Božej slobody. Svet je (v prvom rade) stvorený „pre Boha“, pre jeho česť a slávu.

Božia sláva je dvojaká: vonkajšia a vnútorná. Vnútorná Božia sláva pozostáva v tom, že Boh večne poznáva a miluje seba, svoju dokonalosť. K tejto nekonečnej sláve nijaké stvorenie nemôže nič pridať. Boh ako taký „nepotrebuje“ chválu (slávu, česť) nijakého stvorenia.

Avšak vonkajšia Božia sláva už je cieľom stvorenia; delí sa na objektívnu a na subjektívnu. Objektívnu Božiu slávu robí celé tvorstvo – svojim jestvovaním; dokonca aj zlý duch (tým, že existuje). Subjektívnu Božiu slávu vzdávajú rozumné tvory plniac Božiu vôľu. Hriech nejakého stvorenia (anjela, človeka) sa dotýka len vonkajšej Božej slávy; preto hriech Boha „uráža“.

Z *Písma* a Tradície vyplýva, že historická teória vysvetľujúca Božiu motiváciu vtelenia Božieho Syna (a tým aj stvorenia) nie je jediná. Existuje aj transhistorická teória, ktorá postupne získava viac a viac zástancov. Obe teórie sú teologicky prípustné.

Magistérium

Dogma: „Syn Boží sa stal človekom, aby nás vykúpil.“

Por. *Mt* 1, 21; Nicejsko-carhradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150.

Dogma sa verne drží historickej skutočnosti, ale neodpovedá na hypotetickú otázku, čo by sa stalo, keby nedošlo k hriechu. Preto transhistorická teória je hypoteticky možná.

Dogma: „Boh stvoril svet slobodne – bez vonkajšieho donútenia a vnútorného nátlaku.“

Por. *Zjv* 4, 11; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3002-3025; Florentský koncil, r. 1442, *DH* 1333; *KKC* 1.

Aká je teda, po týchto dvoch dogmách, správna odpoveď na otázku, čo podnietilo Boha k vteleniu jeho Syna?

Každá motivácia pôsobí na slobodu. Vo vzťahu k Bohu nemožno hovoriť o vonkajšej motivácii, lebo Boha – jeho rozhodovanie – nič vonkajšie nemôže ovplyvniť. Ohľadom Boha možno hovoriť len o jeho vnútornej motivácii. Boh je motivovaný, iniciovaný len svojimi vnútornými pohnutkami.

Dogma: „Prvotným cieľom stvorenia je sláva Božia.“

Por. *Kol* 1, 16; *Jn* 12, 28; *Ef* 1, 5-6; *Ž* 19, 2; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3025; *KKC* 319.

Ide o tzv. vonkajšiu Božiu slávu. Vnútornú slávu nijaké stvorenie nemôže ovplyvniť.

Dogma: „Druhotným cieľom stvorenia je blaženosť tvorstva.“

Por. *Ef* 1, 5. 11; *Jak* 1, 12; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3028.

Vhodnosť Kristovho vykúpenia

Teológia poukazuje na vhodnosť Kristovho historického vykúpenia z troch hľadísk: zo strany Boha, zo strany človeka, zo strany ďalších okolností (Pavol Kandra, +2004).

Vhodnosť vykúpenia zo strany Boha

1. Ukázala sa Božia láska ako „darovanie sa“ človeku.

- Jn 3, 16:* „Boh tak miloval svet, že dal svojho jednorodného Syna, aby nezahynul nik, kto v neho verí, ale aby mal večný život.“
2. Ukázala sa Božia všemohúcnosť v hypostatickej únii a vo víťazstve nad hriechom a smrťou.
1 Tim 2, 5-6: „Lebo je jeden Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých.“
 3. Ukázala sa Božia múdrosť; vtelenie je najprimeranejší spôsob vykúpenia.
1 Kor 1, 23-24: „My však ohlasujeme ukrižovaného Krista, pre Židov pohoršenie, pre pohanov bláznovstvo, ale pre povolanych, tak Židov ako Grékov, Krista – Božiu moc a Božiu múdrosť.“
 4. Ukázala sa Božia spravodlivosť: vykúpenie je pre všetkých; spása je len pre tých, ktorí chcú.
Rim 3, 5: „A čo povieme na to, že naša nepravosť dáva vyniknúť Božej spravodlivosti? Je vari Boh nespravodlivý, keď stíha hnevom? Hovorím to po ľudsky. Vonkoncom nie! Ved' ako potom bude Boh súdiť svet?“
 5. Ukázalo sa Božie milosrdenstvo; každý človek dostal novú príležitosť spojiť sa s Bohom.
Lk 1, 77-78: „A poučíš jeho ľud o spáse, že mu náš Boh z hĺbky svojho milosrdenstva odpustí hriechy.“

Vhodnosť vykúpenia zo strany človeka

1. Ježiš prakticky ukázal, že človek žijúci na zemi môže byť svätý (proti dualistom).
Jn 9, 46: „Kto z vás ma usvedčí z hriechu? Prečo mi neveríte, keď vám hovorím pravdu?!“
2. Vtelený Boží Syn sa stal vzpruhou v čnostiach (učí a pomáha, ako byť svätý).
Jn 13, 14-15: „Keď som teda ja, Pán a Učiteľ, umyl nohy vám, aj vy si máte jeden druhému nohy umývať. Dal som vám príklad, aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám.“

Vhodnosť vykúpenia zo strany ďalších okolností

1. Povýšenie hmoty – Boh prijatím ľudskej prirodzenosti povýšil duchovné i hmotné tvorstvo.
Jn 1, 14. 16: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami. Z jeho plnosti sme my všetci dostali milosť za milosťou.“
2. Obraz synovstva – vtelenie umožnilo ľuďom stať sa adoptovanými deťmi Boha.
Ef 1, 5-6: „On (Boh Otec) nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi.“
3. Obraz bratstva – Syn Boha Otca sa stal ľudským synom, a tak sa stal pre ľudí bratom.
Hebr 2, 11: „Lebo aj ten, čo posväcuje, aj tí, čo sú posväcovaní, všetci pochádzajú z jedného. Preto sa nehanbí volať ich bratmi.“
4. Plnosť času – duchovný stav Izraela (kryštalizácia názorov), grécka filozofia (rozum a vôľa morálnej bytosti), jednotná Rímska ríša (právo, pokoj, náboženská tolerancia, technika cestovania a komunikácie) vytvorili najvhodnejšiu dobu na vtelenie Boha.
Gal 4, 4-5: „Ale keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a aby sme dostali adoptívne synovstvo.“

Trojité úrad Krista Vykupiteľa

Kristus uskutočnil vykúpenie tak, že splnil tri úlohy: kráľovskú, učiteľskú, kňazskú (por. *Jn 14, 6*), symbolicky vyjadrené slovami – cesta, pravda a život.

1. Cesta. Kristus vedie ľudstvo slovom i príkladom; on je vodca, pastier, kráľ.
2. Pravda. Kristus učí pravde o Bohu, človeku a svete; on je prorok a učiteľ.
3. Život. Kristus sprostredkuje spojenie s Bohom, večný duchovný život; on je pravý kňaz.

Teologická reflexia o troch Kristových úradoch pochádza z 18. stor. Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) ju odobril: „Boh nato poslal svojho Syna, ktorého ustanovil za dediča všetkého, aby bol Učiteľom, Kráľom a Kňazom všetkých – Hlavou nového a všeobecného ľudu Božích detí“ (*Lumen gentium* 13); por. aj *Optatam totius* 4, *Presbyterorum ordinis* 1.

Kráľovský úrad Krista – Kristus Kráľ

K základným titulom Božieho mesiáša patrili „kráľ“ a „pastier“. Obaja títo, hoci odlišným spôsobom, plnili úlohu aj vodcu aj spoločníka.

Kráľovský úrad v Izraeli

Izrael bol konfederáciou kmeňov. Kráľovský úrad nepatrí k základným ustanovizniám Izraela, jeho kmene spájala zmluva s Bohom. Až pod tlakom Filištíncov prorok Samuel pomazal prvého kráľa (11. stor. pr. Kr.). Kráľ v Izraeli mal byť charizmatický vodca, lebo Boh mu dal mimoriadne dary, aby mohol viesť jeho ľud.

Boh prorocťvom Nátana povýšil Dávidovskú dynastiu za nositeľku božích prísľubov, avšak kráľ nebol nikdy povýšený „na boha“. Keďže sa kráľovská funkcia stala rodovou – dynastickou, preto boli aj slabí králi. Tým viac sa prorokovalo o budúcom „Božom kráľovi“, najviac v 8. stor., vid' prorok Izaiáš (por. *Iz* 9, 1-6).

Kráľovstvo Júdu zaniklo r. 586 pr. Kr. Od r. 166 pr. Kr. bolo kráľovstvo ešte obnovené Júdom Machabejským (+160 pr. Kr.), ktorý bol vodcom povstania. Ale aj machabejský kráľ Aristobulos I. (+104) sklamal a neobstál v Božích očiach. Jeho otec, Ján Hyrkán (+105) si prial, aby po ňom vládla jeho manželka. Aristobulos I. však strhol vládu na seba, matku uväznil, brata zavraždil a zrušil „teokraciu“, lebo sa vyhlásil za zvrchovaného kráľa. Kráľovstvo však neodolalo sýrskej a najmä rímskej dobyvačnej politike (polovica 1. stor. pr. Kr.).

V časoch Ježiša ľudia očakávali kráľa, ale každý iným spôsobom: inak saduceji (kňazská aristokratická sekta politicky orientovaná na Rimanov), inak farizeji (formálni náboženski horlivci), inak jednoduchí veriaci. Malá časť Izraela očakávala Mesiáša v duchovnom zmysle.

Pastierska služba v Izraeli

Pastier bol v Izraeli – ako v ľude pastierskej civilizácie – všeobecne známou, krásnou a uznávanou postavou. Pastier plnil úlohu vodcu a spoločníka ešte viac ako kráľ (por. *1 Sam* 17; *Prís* 27, 23; *Iz* 40, 11). V Asýrii a Babylóni titulovali kráľa „Pastier“. Úlohu pastiera Boh v Izraeli ako-by prenechával svojim služobníkom (Mojžiš, Dávid). Proroci Ezechiel (8. stor.) a Micheáš (koniec 8. stor.) rezervovali titul „Pastier“ pre budúceho Dávida.

Sväté písmo

Ez 34, 23: „Postavím nad nimi jedného pastiera.“ Por. *Dan* 7, 13 -14; *Mich* 5, 4; *Zach* 9, 9; *Iz* 9, 6.

Jn 10, 11: „Ja som dobrý pastier.“ Por. *1 Pt* 2, 25; 5, 2-4.

Lk 1, 32: „Pán Boh mu dá trón jeho otca Dávida, naveky bude kraľovať nad Jakubovým rodom a jeho kráľovstvu nebude konca.“ Exegéza: V novozákonnej dobe boli „kráľ“ a „pastier“ mesiášskymi titulmi.

Jn 18, 37: „Sám hovoríš, že som kráľ.“ Por. *Mt* 26, 64; *Mk* 16, 19.

Mt 27, 35-37: „Keď ho ukrižovali, hodili lós a rozdelili si jeho šaty. Potom si posadali a strážili ho. Nad hlavu mu dali nápis s označením jeho viny: Toto je Ježiš, židovský kráľ!“ Por. *Sk* 5, 31; *Rim* 5, 17; 14, 9; *1 Pt* 4, 11; *Júd* 4; *Sk* 7, 55.

Tradícia

Titul „kráľ“

Starovekí otcovia používali titul „kráľ“ zriedkavo z politických dôvodov. Ale staroveký liturgický dôkaz o kraľovaní Krista sa uchováva na konci najstarších modlitieb: „...lebo on (Ježiš Kristus) žije a kraľuje na veky vekov.“

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Ty, nebeský Pane, večný Kráľ, dávaš ľudským synom (vladárom) slávu, česť i moc nad poddanými“ (*List Korintanom* 61, 2).

Martyrium Polycarpi (9, 12-13): „Osemdesiatšesť rokov slúžim Kristovi a nikdy mi neublížil. Ako by som mohol zlorečiť svojmu Kráľovi, ktorý ma spasil?!“ Smyrňanský biskup Polykarp bol umučení o. r. 156; kresťania zo Smyrny opísali je martyrium; tento zápis je najstarším mimobiblickým svedectvom kresťanského mučenia.

Justín (+165; filozof a mučeník; dielo napísal cisárovi Antóniovi Piovi o. r. 155): „Z dreva kríža vládnuci Pán je Kristus Kráľ“ (por. *Apologia* I, 41).

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „On, ako večný kráľ, všetko v sebe zjednocuje!“ (*Adversus haereses* III., 21, 9).

Acta (6), zápis o mučeníctve (sťatie) biskupa Cypriána, ktoré nariadil prokonzul Galerius Maximus: „Blahoslavený Cyprián zomrel mučeníckou smrťou štrnásteho septembra (r. 258) za cisárov Valeriána a Galliána, ale za vlády nášho Pána Ježiša Krista; jemu česť a sláva na veky vekov. Amen.“

Titul „pastier“

Titul „pastier“ bol častý; vyhovoval požadovanému tajomstvu (disciplina arcani), zodpovedal *Písmu*, korešpondoval s helenistickou obyčajou a viac zodpovedal ľudovému zmýšľaniu. V starokresťanských katakombách sa našlo 144 rôznych zobrazení Krista – Dobrého pastiera.

Barnabášov list V, 2: „Preto teda (Boží Syn) toto podstúpil... Až budú biť pastiera, zahynú ovce stáda.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol; por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.

Klement Alexandrijský (+215; dielo napísal po r. 190): „Veď, svätý pastier, svoje duchovné ovečky; veď kráľ, svoje čisté deti. Kristove šľapaje sú cestou k nebu“ (*Paedagogus* III, 12, 101).

Makárius (+334; jeruzalemský biskup; homílie napísal po r. 313): „Beda duši, ak v sebe nebude mať pravého vodcu Krista, lebo žije na neľútostnom temnom mori, otriasajú ňou prívaly vášni a hádžu ňou ako zimná búrka zlí duchovia, až nakoniec príde k pohrome“ (*Homilia* 28).

Astérius Amazejský (+410; biskup v Ponte; kázne sú z r. 400): „Napodobujme pastierske spôsoby, ktoré používal Pán“ (*Homilia* 13).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kázne sú z obdobia r. 396-416): „Čím mi ukážeš, že ma máš rád, ak nie tým, že budeš pásť moje ovce? Máš teda čo robiť, ak ma miluješ: Pas moje ovce“ (*Sermo Guelferbytanus* 32).

Rozumová úvaha

Existujú dva svety: fyzický (materiálny, makrokozmos) a duchovný (nadprirodzený, mikrokozmos), ktorý je v každom človeku. Diváci pod krížom žiadali Ježiša, aby ukázal svoju kráľovskú moc. A Ježiš ukázal svoju vládcovskú moc po svojom – kajúcemu zločincovi povedal: „Dnes budeš so mnou v raji“ (Raniero Cantalamessa).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus nám svojím utrpením otvoril bránu nebeského kráľovstva, por. *Theologická summa* III., 49, 5. Urobil to ako ten, ktorý ako jediný „sedí po pravici Boha Otca“, lebo je (po 1.) v božstve rovný Otcovi a (po 2.) v ľudskej prirodzenosti prevyšuje všetky stvorenia, por. *Theologická summa* III., 58, 4.

Kristova kráľovská moc má základ vo vtelení, umocnenie vo vykúpení a naplnenie v parúzii. Povaha Kristovho kráľovstva je nateraz, v tretej etape dejín spásy podľa Gregora Naziánskeho, duchovná a nadprirodzená, preto prirodzené spravovanie sveta Boh ponecháva v rukách svetskej vrchnosti.

Kráľovská moc obsahuje moc zákonodarnú, sudcovskú a výkonnú: - Ježiš dopĺňal Božie príkazy: „...bolo povedané, ale ja vám hovorím...“, por. *Mt* 5, 21n. - Ježiš posudzoval správanie svo-

jich rovesníkov, por. *Mt* 23, 15; aj v budúcnosti si nárokuje súdiť, por. *Jn* 5, 22: „Otec sám nikoho nesúdi, celú moc prenechal Synovi.“ - Ježiš pri Poslednej večeri ustanovil novú zmluvu: „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás“, por. *Lk* 22, 20.

V starovekom svete zaujímal pastier „hraničné“ postavenie, a tým aj „prostredníctvom“ medzi civilizovaným svetom (obec, mesto) a pustatinou (pasienky, kopce, polopúšte). Ježiš – Pastier robí prostredníka medzi nebeským (svätým) a pozemským (hriešnym) svetom.

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Jn* 10, 11; 18, 37; *Sk* 7, 55; Apoštolské vierovyznanie, *DH* 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus – ako Boh je rovný Otcovi a ako človek vládne nad všetkým – všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil (umocnil) svojím utrpením (por. *Ef* 1, 22).

Ježiš raz navždy vošiel do nebeskej svätyne (*Hebr* 8, 1-2), kde sa neprestajne prihovára za ľudstvo, zosiela naň Ducha Svätého (por. *KKC* 667) a má účasť na Božej sláve (por. *KKC* 663). Kristovo „byť v Božej sláve“ je taká existencia, ktorá mu umožňuje byť prítomným v Cirkvi.

Dogma: „Ježiš Kristus bohočlovek je zákonodarca a sudca ľudí.“

Por. *Mt* 5, 21n; *Jn* 5, 22; Tridentský koncil, r. 1563, *DH* 1571; *Lumen gentium* 14-16; por. Nicejsko-carhradské vierovyznanie (r. 381, *DH* 150).

Ježiš privádza ľudí z omylu hriechu na správnu cestu – k nadprirodzenému cieľu, k Bohu.

Kristus Kráľ v liturgii

Pápež Pius XI. (1922-1939) v r. 1925 zaviedol sviatok Krista Kráľa. Po koncilovej liturgickej reforme pripadá slávnosť Krista Kráľa na 34. (poslednú) nedeľu liturgického roka.

S vtelením Ježiša Krista prichádza na zem Božie kráľovstvo. Pojem Božie kráľovstvo len abstraktne ohraničuje Božiu moc (lebo Boh Stvoriteľ vládne všetkému) a vyjadruje zložitú realitu. *Sväté písmo* predstavuje Božie kráľovstvo v troch fázach (aspektoch), a to ako:

1. Milosť posväcujúca v duši človeka (stvorená svätosť, svätosť stvorení).
2. Nové spoločenstvo ľudí v Bohu (Cirkev).
3. Nebeská blaženosť (nebo).

Učiteľský úrad Krista – Kristus Učiteľ

Prorocký a učiteľský úrad v Izraeli

Starý zákon rozoznáva úlohu učiteľa a proroka. Prorok stál v stupnici učiteľov na prvom mieste, lebo bol nositeľom Božieho zjavenia. Otec rodiny, kňaz aj učiteľ stáli o stupeň nižšie, lebo boli len šíriteľmi Božieho zjavenia (por. *Dt* 6, 7; 33, 10; *Kaz* 12, 9; *Sir* 30, 3). Veriaci Izraeliti uznávali za prvého učiteľa len Boha. Celé ich učenie bolo zamerané nábožensky. Prorok Izaiáš predpovedal, že v posledných časoch príde zvrchovaný učiteľ (*Iz* 30, 20n).

Prvým prorokom v Izraeli bol Mojžiš (*Ex* 3; 7; *Nm* 12, 6-8; *Dt* 34). V starozákonnom chápaní bol pravý prorok Božím darom; keď proroka v Izraeli nebolo, ľud to pociťoval ako ujmu. Zákon a proctvo boli v symbióze; prorok užíval slová zákona.

Sväté písmo

Joel 2, 23: „Synovia Siona, plesajte a radujte sa v Pánovi, svojom Bohu, pretože vám dá učiteľa spravodlivosti.“ Por. *Sir* 37, 21-22.

Jób 36, 22: „Hľa, aj svojou mocou Boh je veľmi vznešený! Ktorý učiteľ je taký ako on?“

Jn 1, 14. 17: „A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodný Syn, plný milosti a pravdy... milosť a pravda prišli skrze Ježiša Krista.“ Por. *Jn* 8, 32; 14, 6; *Lk* 24, 27. 45. Exegé-

za: Nevedomosť vo vzťahu k Bohu je dôsledkom hriechu a Ježiš Kristus prišiel, aby zmaril diablove skutky, por. *1 Jn* 3, 8; „zmarit“ tu znamená vysvetliť pravdu.

Mt 23, 10: „Ani sa nedávajte volať Učiteľmi, lebo len jediný je váš Učiteľ, Kristus.“ Por. *Kol* 2, 3.

Hebr 1, 1-2: „Mnoho ráz a rozličným spôsobom hovoril Boh otcom skrze prorokov. V týchto posledných dňoch prehovoril k nám v Synovi.“ Exegéza: Vtelením Ježiša sa Boh „priblížil k človeku“, nadviazal s ľuďmi dialóg, aby spoznali Božie pravdy. Ježiša volali učiteľom jeho priatelia i nepriatelia, por. *Mt* 8, 19; 12, 38; *Mk* 10, 17; 12, 14; *Lk* 5, 5; 9, 38.

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Rimanom*, ktorý je jeho najkrajší, napísal v Smyrne; *List Magnézanom* tiež napísal v Smyrne): „Neklamnými ústami, ktorými Otec hovoril pravdu, je Ježiš“ (*List Rimanom* VIII., 2). „Ježiš Kristus je naším jediným učiteľom“ (*List Magnézanom* IX., 1).

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Syn, ktorý bol od počiatku po boku svojho stvorenia, zjavuje Otca všetkým: tým, ktorým Otec chce, kedy chce a ako chce“ (*Adversus haereses* IV., 6, 7).

Klement Alexandrijský (+215; diela najprv *Paedagogus*, potom *Stromata* napísal po roku 190): „Gnostikov učí pomocou mystéria, veriacich pomocou nádeje a zatvrdlivcov pomocou trestu vedúceho k náprave“ (*Stromata* 7, 2, 6; lat. *stromata* - koberce; pekne rozvinutá prednáška bez systematického spojenia s ostatnými). „Kristus – Učiteľ lieči všetko v ľudskom rode“ (por. *Paedagogus* I., 2, 6).

Origenes (+253; alexandrijský teológ; svoje prvé dielo *Perí archón – De pricipiis – O princípoch* napísal okolo r. 225; proti filozofovi Celsovi písal v r. 248): „Slovo je našim učiteľom, zákonodarcom a vzorom“ (*De principiis* 4, 1, 2). „Kristus je vzorom dokonalého života“ (por. *Contra Celsum* 1, 68).

Cyprían (+258; biskup; komentár *De dominica oratione* napísal koncom r. 251): „Modlime sa teda, milovaní bratia, ako nás naučil božský Učiteľ“ (*De Dominica oratione* 3).

Rozumová úvaha

Zmŕtvychvstanie potvrdilo Ježiša ako najväčšieho a posledného proroka, ako absolútneho nositeľa Božieho slova. Ježiš považuje svoje poslanstvo za posledné a neprekonateľné. Iní praví proroci nechávali ešte Bohu, ako najvyššiemu, miesto, aby prehovoril – Ježiš už nie. Jeho slovo je posledné Božie slovo nie preto, že Boh teraz svojvoľne prestáva hovoriť, hoci by mohol; definitívne je preto, lebo už nemožno povedať viac, keď Boh v Ježišovi dal seba samého (Karl Rahner, +1984).

Ježiš je najdokonalejší učiteľ z troch dôvodov:

1. Ježiš je večná Božia múdrosť – Slovo, čo sa prejavilo aj v jeho relatívnej vševediacnosti.
2. Predmetom jeho učenia sú základné otázky ľudského bytia: človek, večnosť, svet, Boh.
3. V Ježišovi sa láska v pravde stáva tvárou jeho osoby (por. enc. *Caritatis in veritate* 1), lebo on používal najlepší spôsob vyučovania (por. *Theologická summa* III., 42, 3):
 - a) učil vlastným príkladom;
 - b) dával prednosť živému ústnemu prejavu pred písaným slovom;
 - c) jednoducho objasňoval ťažké pravdy (podobenstvá, príklady, prirovnania; spísaných je asi 70 podobenstiev a 50 menších príkladov).

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus je Starým zákonom prisľúbený prorok a najvyšší učiteľ ľudského pokolenia.“

Por. *Mt* 23, 10; *Hebr* 1, 3; *2 Kor* 4, 1-6; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3009; *Lumen gentium* (35 – veľký prorok; 40 – božský učiteľ); enc. *Cirkev žije z Eucharistie* 20.

Teológovia opakovane zdôrazňujú, že Ježiš prišiel na zem, aby ľuďom ukázal Otca. Predtým sa Boh sčasti zjavoval prostredníctvom prorokov; v Ježišovi ľudia dostali konečné a dokonalé zjavenie Pána Boha. Ježiš (ako človek) je: - odbleskom Božej slávy; - obrazom jeho podstaty, lebo použitý grécky výraz „charakter“ je aj odtlačok, ktorý zostane po pečati vo vosku alebo pre obraz vyrazený na minci (por. *Hebr* 1, 3. Boh použil pri stvorení svetlo, aby zahnal tmu. Podobne nám dal svojho Syna Ježiša Krista („Svetlo“, por. *Jn* 8, 12; 1, 4. 9), aby zahnal nepravdivé názory a ukázal nám pravdu o sebe. Najlepšie Boha spoznáme, keď sa zahľadíme do Ježišovej tváre (por. *2 Kor* 4, 1-6). Ježišov úrad „učiteľa“ vyjadrujú jeho viaceré biblické tituly: Pravda, Svetlo, Učiteľ, Majster...

Učiteľský úrad Krista pokračuje v Cirkvi (Magistérium)

Magistérium (lat. magister - učiteľ), teda učiteľský úrad Cirkvi, je úloha verne podávať Božie slovo. Kristus Pán dal túto úlohu Cirkvi; Duch Svätý k zvládnutiu tejto úlohy dáva Cirkvi charizmu vernosti, „vernosti Kristovej pravde“, ktorá sa volá aj neomylnosť.

Cirkev, „stĺp a opora pravdy“ (por. *1 Tim* 3, 15), má dvojakú duchovnú úlohu: duchovne plodiť deti a vychovávať ich – s materskou starostlivosťou viesť jednotlivcov i národy k Bohu; por. *Ján XXIII.* (1958-1963), r. 1961, enc. *Mater et Magistra* 1.

Magistérium môže byť riadne (bežné učenie); mimoriadne (vyhlásenie koncilovej definície) a mimoriadne najvyššie (pápežské „ex cathedra“ za podmienok: - ako hlava; - definitívne; - pre celú Cirkev; - vo veciach viery a mravov).

Kňazský úrad Krista – Kristus Kňaz

Kňazský úrad v Izraeli

Praotcovia (Abrahám, Izák) vykonávali rodinné – otcovské kňazstvo. Levitské (Áronovo) kňazstvo bolo ustanovené z Božieho popudu (*Ex* 28, 1). Izraelskí králi sa nikdy nestali kňazmi. V 10. stor. Dávid zreorganizoval kňazskú službu, keď kňazov rozdelil do 24 tried (každá trieda slúžila v chráme jeden týždeň). V 7. stor. kráľ Joziáš opätovne zreformoval kňazstvo. Po nej kráľ už nemohol vstúpiť do svätyne (por. *Ez* 44, 1n). Levitské kňazstvo bolo prísne hierarchické (veľkňaz, kňaz, levita). Izraelskí kňazi konali kňazskú službu v najmä kulte a v slove.

1. Kult. Kňazi strážili archu, viedli liturgické zhromaždenia, prinášali obety, žehnali. Po Joziášovej reforme sa mohli obety prinášať už len v Jeruzalemskom chráme.
2. Slovo. Kňazi veštili (tajomné „urim“ a „tumim“ v efóde, por. *Ex* 28, 30), rozsudzovali spory, vyhlasovali za nečistých a najmä učili.

Slovo „urim“ je odvodené z hebrejského svietiť, svetlý, svitanie... Urim bol biely krištál a znamenal „nie“. Slovo „tumim“ je zo slova bezúhonný, bezchybný, dokonalý, úplný... Tumim bol čierny ónyx a znamenal „áno“. Veľkňaz mal oba (rovnako veľké, rovnako formované, hmatom nerozoznatelné) kamene v náprsníku a po vyrienutí otázky vybral jeden z kameňov, ktorý napovedal, ako sa treba rozhodnúť. Veľkňaz sprevádzal celý úkon skrúšenou modlitbou, aby mu Jahve pomohol (Jan Dobraczyński, +1994).

Sväté písmo

Možno konštatovať, že napriek rôznym ťažkostiam starozákonní kňazi dostatočne zabezpečili náboženský život v Izraeli.

Ex 28, 1: „Zavolaj k sebe spomedzi Izraelitov svojho brata Árona a jeho synov, aby mi slúžili ako kňazi: Áron a jeho synovia Nadab, Abiu, Eleazar a Itamar.“ Por. *Ex* 29, 35; *Lv* 1, 5; *Ž* 99, 6.

1 Mach 4, 42-43: „Potom (Júda) vybral bezúhonných a Zákonu oddaných kňazov, ktorí očistili svätyňu a odniesli kamene (užívané pri modlárstve) na nečisté miesto.“ Exegéza: Očista a posvätenie Jeruzalemského chrámu sa konali v r. 164 pr. Kr., keď Júda Machabejský zvíťazil nad Lyziášom, významným šľachticom a vojvodcom kráľa Antiocha IV. Epifanesa.

Avšak príchodom Ježiša bolo starozákonné kňazstvo prekonané. Ježiš Kristus počas verejného účinkovania nevystupoval ako kňaz, ale robil všetky činnosti kňaza: modlil sa, prosil za seba i za iných a napokon priniesol jedinečnú obeť seba samého. O Kristovom kňazstve formálne pojednáva *List Hebrejom* – kapitoly 3-10.

Hebr 4, 14: „Keďže teda máme vznešeného veľkňaza, ktorý preniká nebesia, Ježiša – Božieho Syna, držíme sa svojho vyznania.“ Por. *Hebr 7, 24-25*.

1 Tim 2, 5-6: „Lebo jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých, ako svedectvo v pravom čase.“

Tradícia

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Kristus je veľkňazom našich obetných darov“ (por. *List Korinťanom* 36, 1).

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Filadelfijčanom* napísal v Troade): „Sú dobrí kňazi, ale lepší je veľkňaz, ktorému je zverené najsvätejšie“ (*List Filadelfijčanom* IX., 1).

Ján Zlatoústý (+407; biskup, vynikajúci kazateľ; učiteľ Cirkvi; v r. 390 predniesol 90 homílií o Matúšovom evanjeliu): „V kalichu je to isté, čo tieklo z prebodnutého Kristovho boku. Kňaz je iba služobníkom, pri oltári sa stáva nástrojom v rukách Pána; Pán je to, ktorý dary svätí a premieňa“ (*In Matthaicum homilia* 82).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; na výkladoch žalmov *Enarrationes...* pracoval od r. 396 do r. 420): „Kristus sa nazýva od krizmy, t. j. od pomazania. Avšak pomazaní boli králi a kňazi. On je pomazaný aj za kráľa aj za kňaza. Ako kráľ bojoval za nás, ako kňaz sa obetoval za nás“ (*Enarrationes in Psalmos* 149, 6).

Fulgentius Ruspenský (+c.530; biskup v Ruspe, Tunisko; po r. 508 napísal 13 listov): „Na konci modlitby hovoríme: Skrze Ježiša Krista, tvojho Syna a nášho Pána... A toto Katolícka cirkev nevyhlasuje bez dôvodu, ale pre to tajomstvo, že prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi sa stal človek Ježiš Kristus, kňaz naveky podľa radu Melchizedechovho“ (*Epistula* 14, 36).

Rozumová úvaha

Obraz pravého kňazstva je predstavený v *Starom* i *Novom zákone* (por. *Hebr 5, 1n*):

1. Kňaz je prostredník pri ohlasovaní Božej vôle; sám plní Božiu vôľu.
2. Kňaz je opravdivý zástanca ľudí pred Bohom; nezištne miluje ľudí.
3. Kňaz je reprezentant ľudí pred Bohom; je jeden z nich a je nimi akceptovaný.
4. Kňaz je akceptovaný Bohom; Boh prijíma od neho kňazskú činnosť.
5. Kňaz je prostredník pri obetách; prináša aj obeť svojho vlastného života.

Ježiš dokonale spĺňa všetky tieto požiadavky. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Kristus, ako kňaz i obeť (*Theologická summa* III., 22, 1-2) je pôvodcom celého kňazstva (*Theologická summa* III., 50, 4). Najvlastnejšou úlohou kňaza je byť prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi (*Theologická summa* III., 22, 1).

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus je najvyšší veľkňaz naveky.“

Por. *Hebr 4, 14*; Efezský koncil, r. 431, *DH* 261; Tridentický koncil, r. 1545-1563, *DH* 1739.

Kristovo kňazstvo začalo hypostatickou úniou (por. *Hebr 10, 5*) a už nikdy neskončí, por. *Hebr 13, 8*.

Novozákonný kňazský úrad – Kristovo kňazstvo

Úloha kňaza spočíva v prostredníctve. Ježiš je dokonalým prostredníkom v zmysle fyzickom (on v jednej osobe spojil dve prirodzenosti, božskú aj ľudskú, por. *Jn 1, 14*) i v zmysle morálnom (on je poslaný Bohom, por. *Jn 3, 16*, aby zastupoval ľudí a sprostredkoval im odpustenie, por. *Jn 10, 17-18*). Kristus je jediný (veľ)kňaz naveky, lebo stále kňazsky koná:

1. Ježiš sa prihovára za svet u Otca (por. *Jn* 14, 16).
2. Ježiš sprítomňuje vo svätej omši svoju obeť v podobe chleba a vína (por. *Lk* 22, 19).
3. Ježiš privlastňuje ovocie svojej obety obyvateľom neba (por. *Zjv* 7, 17; *Hebr* 7, 25; *Rim* 8, 24).

K úplnosti Kristovho kňazstva (z veľkej Božej veľkodušnosti) patrí aj **spoločné** (všeobecné) a **služobné** (hierarchické) **kňazstvo v Cirkvi**. Účasť na spoločnom kňazstve vyplýva z moci krstu a birmovania; účasť na služobnom kňazstve vyplýva z vysviacky (konštit. *Lumen gentium* 10; *KKC* 1141, 1546, 1305).

Pokrstený človek realizuje spoločné kňazstvo – modlitbou; službou lásky; obetovaním života (nekrvavým i krvavým spôsobom).

Kňazská služba – dva rozmery – spoločný aj osobný

K sviatostnej povahe cirkevnej (ekleziálnej, kňazskej) služby patrí kolegiálny charakter. Dvanásť boli Ježišom Kristom spoločne vyvolení a spoločne aj poslaní; ich bratská jednota bude v službe bratského spoločenstva a bude akoby odleskom a svedectvom spoločenstva božských osôb. Napokon k sviatostnej povahe cirkevnej služby patrí aj osobný rozmer. Hoci Kristovi služobníci konajú v spoločenstve, vždy konajú aj osobne. Každý je v stave osobného povolania: „Pod' za mnou“ (*Jn* 21, 22; *Mt* 4, 19. 21), aby bol v osobnom svedkom, t.j. osobne zodpovedným tomu, ktorý dáva poslanie a aby konal „v jeho osobe“ a pre iné osoby: „Ja ťa krstím v mene Otca...“; „Ja ťa rozhrešujem...“ (por. *KKC* 877-878).

Dva rozmery kňazstva spoločného (všeobecného) aj služobného (hierarchického) sú odleskom a svedectvom o spoločenstve božských osôb, por. *Jn* 17, 21-23.

Kristova obeť

V širšom zmysle slova „obeť“ znamená odovzdanie akéhokoľvek dobra. V náboženskom zmysle chápeme obeť v dvojacom zmysle:

1. Osobná (duchovná, vnútorná) obeť – každý vnútorný akt odovzdania sa Bohu.
2. Liturgická (kultová, náboženská) obeť – verejná bohoslužba (vonkajšie vyjadrenie obety).

Sväté písmo

Starozákonné obety boli predobrazom Kristovej obety, por. *Iz* 53, 5. 7; *Hebr* 10, 1-10.

Hebr 10, 8-10: „Najprv hovorí: Obety ani dary, ani obety zápalné, ani obety za hriech si nechcel, ani sa ti nepáčili – a ony sa prinášajú podľa zákona. Potom povedal: Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu. Ruší prvé, aby ustanovil druhé. V tejto vôli sme posvätení obetou tela Krista Ježiša raz navždy.“

Mk 10, 45: „Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých.“ Por. *Jn* 17, 4-5; *Flp* 2, 8; *I Kor* 5, 7; *Hebr* 10, 12; *I Jn* 2, 2.

Lk 22, 19: „Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás.“ Exegéza: Ježiš pri Poslednej večeri prechádza od chleba, ktorý pripomína mannu, k telu, ktoré pripomína obeť baránka. Sú to narážky aj na exodus aj na Paschu. Chlieb, ktorý dáva Ježiš „v jeho hodine“, je jeho telo vydané (t.j. obetované) za nás. Ježiš je – stáva sa – Božím Baránkom, ktorý sníma hriech sveta (por. *Jn* 1, 29).

Mt 26, 28: „Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov.“

Ef 5, 2: „Žite v láske tak, ako aj Kristus miluje nás a vydal seba samého Bohu za nás ako dar a obeť lúbeznej vône!“ Por. *Rim* 5, 19.

Tradícia

Otcovia od počiatku videli v Kristovej smrti na kríži dostatočnú, vznešenú a jedinečnú obeť za hriechy sveta.

Didaché 14, 1-2: „Keď sa teda zhromaždíte v deň Pána, lámte chlieb a vzdávajte vďaky. Ale najprv sa vyznajte so svojich hriechov, aby bola vaša obeta čistá. Ten, kto má spor so svojim blížnym, nech sa s vami neschádza, kým sa nezmieria, aby sa vaša obeta neznesvätila.“ Spis *Didaché* je židovsko-kresťanský text, určený na prvotnú katechézu, zredigovaný medzi rokmi 50-70 v 1. stor.; má 16 kapitol.

Barnabášov list VII, 3: „(Syn Boží) sa preto sám rozhodol za naše hriechy obetovať nádobu ducha, aby tak splnil predobraz, ktorý bol daný v Izákovi položenému na oltár.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol; por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.

Hypolit Rímsky (+235; grécky teológ, protipápež, mučeník; traktát *De Antichristo* napísal v r. 200): „V tomto všetkom priniesol (vtelené Slovo) svoju ľudskú prirodzenosť ako prvotiny na obeť, aby si ani ty v utrpení nezmalomyseľnel, ale aby si si uvedomil, že aj ty si len človek, a očakával pre seba to, čo Boh pripravil pre Krista“ (*De Antichristo*, cap. 10).

Atanáž (+373; alexandrijský patriarcha; učiteľ Cirkvi; list korintskému biskupovi Epiktétovi napísal asi roku 371): „Práve o to išlo, že si Slovo vzalo našu ľudskú prirodzenosť, prinieslo ju na obeť a celkom ju zničilo“ (*Epistula ad Epictetum* 5).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; na výkladoch žalmov *Enarrationes...* pracoval od r. 396 do r. 420): „Obetou jeho samého sú zničené naše hriechy“ (*Enarrationes in Psalmos* 62, 13). „Kristus sa nazýva od krizmy, t. j. od pomazania. Avšak pomazaní boli králi a kňazi. On je pomazaný aj za kráľa aj za kňaza. Ako kráľ bojoval za nás, ako kňaz sa obetoval za nás“ (*Enarrationes in Psalmos* 149, 6).

Rozumová úvaha

Liturgická obeta podľa teológov musí mať, spĺňať štyri prvky (por. Tomáš Akvinský, +1274, *Theologická summa* III., 22, 3; 48, 3):

1. Viditeľný obetný dar.
2. Obetný úkon.
3. Osoba obetujúceho – kňaz.
4. Cieľ obety – zameranie na Boha.

Kristus Pán dokonale spĺňa všetky podmienky (por. *Theologická summa* III., 47, 2; 22, 3):

1. Viditeľný obetný dar – historické telo a krv Krista a celý jeho pozemský život.
2. Obetný úkon – poslušnosť a láska k Otcovi.
3. Osoba obetujúceho – sám Ježiš Kristus ako „veľkňaz naveky“.
4. Cieľ obety – oslava Boha.

Liturgickú obeť potrebuje človek (nie Boh). Obeta človeku sprostredkuje – odpustenie hriechov i trestov; milosť; nebeskú slávu (*Theologická summa* III., 22, 2).

Magistérium

Dogma: „Kristus svojou smrťou na kríži priniesol Bohu najdokonalejšiu obeť.“

Por. *Hebr* 10, 10; *Lk* 22, 19; *Rim* 5, 19; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, DH 16; *Commentarius...* napísal Tyrannius Rufinus (tiež Rufinus z Aquileie), +410, taliansky historik, kňaz a teológ, známy prekladateľ gréckych cirkevných otcov do latinčiny. Nicejský koncil, r. 325, DH 125; Efezský koncil, r. 431, DH 261; Tridentský koncil, r. 1563, DH 1754.

Dňom Ježišovej obetnej smrti bol piatok, 15. hodina dňa (3. hodina popoludní). Novodobí astronómovia upresňujú, že to bolo 7. apríla r. 30, lebo to bol vtedy deň, po prvej noci so splnom, po jarnej rovnodennosti (Willibald Bösen).

Lekári – podľa najnovších posudkov – tvrdia, že Ježiš zomrel z vyčerpania a zadusenia. Nevyučujú ani prasknutie steny srdiečného svaly (*Journal of the Mississippi State Medical Association*, r. 1989). Príčina smrti pri ukrižovaní bola totiž multifaktoriálna, líšila sa od prípadu k prípadu (Karol Bošmanský, +2016).

Nesmiernu veľkosť Kristovej smrti možno spoznať a prijať len na základe Božieho zjavenia, je to naozaj „tajomstvo viery“.

Kristova obeta – tajomstvo viery

Kristova obeta predstavuje najväčšie nadprirodzené tajomstvo zo všetkých vykupiteľských úkonov Pána, počnúc od vtelenia – končiac zoslaním Ducha Svätého (Česlav Stanislav Bartnik, +2020). Vykupiteľská sila Kristovej obety:

1. Nepochádza z ľudskej múdrosti (vedy, filozofie) – ale z „bláznovstva kríža“.
2. Nepochádza z víťazstva vojska či inej pozemskej sily – ale z obetujúcej sa slabosti.
3. Nepochádza z rozvoja života – ale z prijatia smrti.
4. Nepochádza z pozemskej krásy a dobra – ale z hrozného a odpudzujúceho kríža.
5. Nepochádza z ľudského pokroku a kultúry – ale z Božej milosti.

Kristova obeta vo svätej omši

Kristova obeta sa sprítomňuje (aktualizuje sa v čase a v priestore) v každej svätej omši, ktorá obsahuje štyri podstatné prvky:

1. Viditeľný dar – sviatostné telo a krv Krista.
2. Obetný úkon – dvojnásobné konsekračné slová.
3. Obetujúca osoba – Kristus a Kristov služobný kňaz, ktorý sprítomňuje Kristovu obetu.
4. Cieľ obety – oslava Boha.

Keďže v omši nenastáva vecné zničenie obetného daru (Ježiša Krista), ide iba o jeho vecný vzťah ku predchádzajúcemu zničeniu na kríži, omša nie je absolútnou, nezávislou obetou od obety kríža, ale je podstatne vzťahná obeta“ (por. *Theologická summa* III., 83, 2; 83, 5).

Pravoslávny pohľad na Eucharistiu ako obetu

Pravoslávni v duchu *Písma* a tradície hovoria o Eucharistii ako o pamiatke (anamnéza). Omša je sviatostným a skutočným sprítomnením veľkonočnej obety Krista. Chlieb a víno, ktoré sa mocou Ducha Svätého stanú telom a krvou Krista sú spomienkou umučenia. Vo svätom prijímaní sú prijímané ako sviatosť spásy. Eucharistia má jednoznačne charakter obety kríža Krista, ktorú anticipoval pri poslednej večeri. Je spomienková aktualizácia Kristovej obety v rôznom čase a na rôznom mieste. Aktualizuje sa vďaka epikléze (modlitba k Duchu Svätému) a anamnéze.

Slová ustanovenia nie sú konsekračiou, ale sú spomienkou Ježišových slov, ktorými Eucharistiu ustanovil. Vďaka anamnéze (slová ustanovenia) má vždy prosba v epikléze moc. Eucharistia sprítomňuje celý Kristov život. Obsahom anamnézy je smrť i zmŕtvychvstanie, poníženie a oslávenie Krista. Veriaci prijímajú už telo zmŕtvychvstalého, preto viera v skutočnú prítomnosť Krista v Eucharistii je zároveň aj vierou v zmŕtvychvstalého Krista. Eucharistiu treba sláviť hlavne v nedeľu.

Protestantský pohľad na Eucharistiu ako obetu

Protestanti augsburského vyznania veria, že pravdivé telo a krv Krista sú naozaj prítomné pri Pánovej večeri pod spôsobom chleba a vína (Pánova večera má však za hlavný cieľ poučenie). Omša však nemôže byť obetou, lebo Kristova obeta je len jedna, dokonalá a dostačujúca. Nemožno dopustiť, aby sa kňaz staval na roveň Kristovi.

Martin Luther (+1546) ostro bránil prítomnosť Krista v Eucharistii proti Urlichovi Zwingliemu (+1531): „Je“ rozumiem ako „je“ a nielen ako „značí“, či „symbolizuje“. Ján Kalvín (+1564) sa usiloval spojiť názory M. Luthera a U. Zwingliho. Najprv dal za pravdu M. Lutherovi, no potom sa pridol k U. Zwingliemu. Omša nie je obeta, založili ju ľudia a nie Kristus. Ľudia (kňazi) omšu zneužívajú, lebo berú štipendiá. Katolíci sa usilujú vlastnou aktivitou dosiahnuť odpustenie hriechov a dosiahnutie milosti pre seba i pre mŕtvych – z toho vyplýva, že treba omšu odstrániť, hoci má v sebe aj isté dobré prvky (viera).

Uznávajúc všeobecné krstné kňazstvo každý veriaci, ktorý je poverený, môže predsedat' Pánovej večeri. Prednosť má v náboženskom živote ohlasovanie Božieho slova. Nie je príkaz sláviť Pánovu večeru v nedeľu.

Trojité úrad Krista a misie

Keďže Ježiš Kristus je Učiteľom, Kráľom a Kňazom celého sveta, všetkých ľudí, Hlavou nového Božieho ľudu (por. konštit. *Lumen gentium* 13), Cirkev musí ohlasovať evanjelium všetkým ľuďom (por. 2 *Sol* 3, 1; dekr. *Ad gentes* 1).

Misijná činnosť (lat. *missio* - poslanie), ktorú má robiť celá Cirkev, je jedna a tá istá na všetkých miestach a v každej situácii, hoci vzhľadom na okolnosti sa uskutočňuje rozdielnymi spôsobmi (por. *Ad gentes* 6). Cirkev sa musí včleniť do všetkých prostredí tak, ako sa sám Kristus svojím vtelením včlenil do reálií ľudí, uprostred ktorých žil (por. *Ad gentes* 10).

Zakorenenie Cirkvi v určitom kraji sa dosiahlo vtedy, keď miestni veriaci nadobudli stálosť, zapustili korene v spoločnosti, nejako sa prispôbili tamojšej kultúre a už disponujú domácimi kňazmi, rehoľníkmi a dobrými laikmi pod správou vlastného biskupa (por. *Ad gentes* 19).

Misijná činnosť Cirkvi sa odohráva medzi prvým a druhým Pánovým príchodom (*Ad gentes* 9), čiže v poslednej etape dejín spásy. Misie sú požiadavkou katolíckosti Cirkvi (por. *KKC* 849).

Kristovo oslávenie

Apoštol Ján ako očitý svedok opísal Ježišovu veľkňazskú modlitbu vo Večeradle: „Otče, nadišla hodina: Osláv svojho Syna, aby Syn oslávil teba... Ja som ťa oslávil na zemi: dokončil som dielo, ktoré si mi dal vykonať. A teraz ty, Otče, osláv mňa pri sebe slávou, ktorú som mal u teba skôr, ako bol svet. Zjavil som tvoje meno ľuďom, ktorých si mi dal zo sveta. A v nich som oslávený. Posväť ich pravdou. No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa... A slávu, ktorú si ty dal mne, ja som dal im, aby boli jedno, ako sme my jedno – ja v nich a ty vo mne“ (por. *Jn* 17, 1-23).

Celé oslávenie Ježiša Krista je zároveň:

1. Eschatologickým skutkom (Ježiš iniciuje eschatologické udalosti; ako prvý vstal z mŕtvych).
2. Eschatologickým sebazjavením Boha (ukázalo sa, že Ježiš je Boh, ktorý vládne nad životom a smrťou, ktorému možno veriť, v ktorého možno dúfať, ktorého treba milovať).

Úkony Kristovho oslávenia

Z teologického hľadiska je Kristovo oslávenie jedna veľká udalosť. Z praktického (časového) hľadiska možno Kristovo oslávenie – alebo povýšenie – rozdeliť na jednotlivé úkony, ktoré spolu súvisia:

1. Zostúpenie k zosnulým.
2. Zmŕtvychvstanie.
3. Nanebovystúpenie.
4. Zoslanie Ducha Svätého.
5. Stála prítomnosť (pôsobenie) v Cirkvi.
6. Parúzia – druhý príchod v sláve.

Z teologického hľadiska prvé tri úkony oslávenia spadajú do druhej etapy dejín spásy; druhé tri úkony spadajú už do tretej (poslednej) etapy dejín spásy.

Kristovo zostúpenie k zosnulým

Kristovo zostúpenie k zosnulým (do podsvetia, do ríše smrti; podľa starej terminológie do tzv. pekiel) bol prvý úkon jeho oslávenia. Zostúpenie do podsvetia nebolo svetom neviditeľné, no ním sa začala splňať Ježišova modlitba: „A teraz ty, Otče, osláv mňa pri sebe slávou, ktorú som mal u teba skôr, ako bol svet“ (*Jn 17, 5*).

Sväté písmo

Náuka o Kristovom zostúpení k zosnulým nadväzuje na starozákonné učenie o medzistave (stav človeka medzi jeho smrťou a vzkriesením z mŕtvych). Tento medzistav sa hebr. nazýval šeol. Bolo to smutné miesto pobytu mŕtvych, smutný tieň existencie pre všetkých (por. *Jób 30, 23*) a malo sa nachádzať v hĺbke zeme.

Mt 12, 40: „Ako bol Jonáš tri dni a tri noci v bruchu veľkej ryby, tak bude aj Syn človeka tri dni a tri noci v lone zeme.“ Exegéza: Lono zeme je šeol. Jonášova typológia (por. *Jon 2, 1-11*; *Rim 10, 7*): „byť prehltnutý“ znamená zomrieť; „byť vydaný“ znamená zmŕtvychvstať.

I Pt 3, 18-19: „(Kristus) bol usmrtený v tele, ale Duchom oživený. V ňom prišiel a kázal aj duchom, čo boli vo väzení.“ Exegéza: Kázaním „duchom“ sa začalo oslávenie Krista (por. *Jn 17, 5*).

Sk 2, 31: „(Dávid) videl do budúcnosti a povedal o Kristovom vzkriesení, (por. *Ž 16, 10*) že ani nebol ponechaný v podsvetí ani jeho telo nevidelo porušenie.“ Por. aj *Sk 2, 24*.

Flp 2, 10: „Aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí.“ Exegéza: Kristus stojí pred nami ako vzor poslušnosti. Jeho poslušnosť „až na smrť“ sa úzko spája s pokorou. Táto pokora v poslušnosti je podstatným elementom jeho uponíženia sa. Najskôr Syn Boží zostupuje z neba k ľuďom a neskôr, uprostred ľudí, zostupuje ešte nižšie – medzi hriešnikov, potom až do podsvetia. Neposlušnosť voči Bohu sa zakladá na prehnannej ambícii, na pýche. Avšak Ježiš vo svojej všestrannej pokore vyhráva.

Zjv 1, 17-18: „Ja som Prvý a Posledný a Živý. Bol som mŕtvy a hľa žijem na veky vekov a mám kľúče od smrti a podsvetia.“

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Magnézanom* a *List Tralesanom* napísal v Smyrne): „(Kristus) pri svojom príchode vzkriesil z mŕtvych prorokov, ktorí v duchu boli jeho žiakmi a očakávali ho ako učiteľa“ (*List Magnézanom IX., 2*). „(Kristus) bol naozaj ukrižovaný a zomrel, čo videli nebešťania, pozemšťania i tí v podsvetí. Naozaj vstal z mŕtvych. Otec ho vzkriesil“ (*List Tralesanom IX., 1-2*).

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Spomenul si Pán, svätý Boh Izraelov na svojich mŕtvych, ktorí spali v zemi a zostúpil k nim, aby im zvestoval spásu“ (*Adversus haereses IV., 33*).

Efrém Sýrsky (+373; diakon, exegéta a básnik; literárne bol najviac činný do r. 367, pokiaľ jeho rodné mesto Nisibis neobsadili Peržania): „(Pán) prišiel k Panne, aby si od nej vzal voz (vtele- nie) a zaviezol sa do podsvetia. V tele, ktoré si vzal, vošiel do podsvetia, vylámal jeho pokladnicu a jeho poklady rozmetal“ (*Sermo de Domino nostro 3-4*).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; zachovalo sa 217 listov, ktoré napísal sám Augustín): „Kto iný, ako neveriaci môže popierať, že Kristus bol v podsvetí?“ (*Epistula 164, 2, 3*).

Gregor Veľký (+604; pápež v r. 590-604; učiteľ Cirkvi; dielo *Moralium libri /Moralia/* je jeho najobsiahlejšie dielo /35 kníh/, ktoré dokončil v r. 590): „Kristus siaha hlbšie ako podsvetie“ (*Moralia X., 9*). Gregor bol presvedčený, že Kristus Pán viac, ako ktokoľvek iný, precítil a vytrpel najhlbšiu priepasť zla.

Rozumová úvaha

Kristovo zostúpenie k zosnulým, do tzv. ríše smrti, bol prvý úkon jeho oslávenia, ktoré časovo situujeme od Ježišovej smrti (piatok popoludní) do jeho zmŕtvychvstania (nedeľa nad ránom). Zostúpenie k zosnulým uskutočnil „v duši“; zatiaľ jeho mŕtve telo ležalo v hrobe (por. *KKC* 637).

Ježišovo zostúpenie do podsvetia značilo realitu jeho smrti a víťazstvo nad podsvetím, lebo až do Pánovej smrti bola smrť len jedna – tá, ktorá víťazila nad každým, nad dobrým aj zlým človekom. Táto „všeobecná“ smrť bola zničená a k slovu prichádza tzv. druhá smrť. Celé podsvetie už prestalo byť peklom (t.j. nevidením Boha) a peklo (t.j. druhá smrť) ostalo len pre zlých.

Ježišovo zostúpenie k zosnulým bolo zavŕšením evanjeliového ohlasovania spásy. Toto ohlasovanie bolo: - **posledné** (pred zmŕtvychvstaním); - **zhustené** (v čase); - **rozsiahle** (všetci zosnulí s rôznym osobným osudom).

Cieľom Kristovho zostúpenia k svätým zosnulým bolo povýšenie svätých, a to udelením ovocia vykúpenia, t.j. udelením blaženého videnia Boha (por. *Theologická summa* III., 52, 2).

Magistérium

Dogma: „Pán Ježiš po svojej smrti v duši ihneď zostúpil k zosnulým.“

Por. *Flp* 2, 10; *Sk* 2, 31; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, *DH* 16; Apoštolské vyznanie, *DH* 30; Atanázo vyznanie, *DH* 75-76; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1215, *DH* 801; *KKC* 637.

Zostúpenie k zosnulým sa uskutočnilo v rozmeroch záhrobia a ľudskej posmrtnosti (Česlav Stanislav Bartnik, +2020). Miesto pobytu zosnulých (predpeklie, hebr. šeol, lat. inferi) je mimo náš priestor, netreba ho hľadať ani pod zemou ani nad zemou. Predpeklie, kam po smrti Kristus zostúpil, bolo pre všetkých zosnulých – nikto z nich nevidel Boha; avšak ich osud nebol celkom rovnaký (Lazár v Abrahámovom lone, por. *Lk* 16, 22-26). Kristus spravodlivým zosnulým otvoril nebo. Tým však nezničil peklo, ani nevyslobodil zatratených (por. *KKC* 633-637).

Teológovia učia, že Ježiš Kristus zostúpil k spravodlivým zosnulým svojou dušou, spojenou s jeho božskou osobou (por. *KKC* 637) a do pekla zatratených zostúpil svojou mocou a spravodlivosťou. Pravda o zostúpení k zosnulým, ktorá bola koncom 20. stor. odsúvaná do úzadia, je veľmi potrebná, bez nej by Ježišovo dielo nebolo úplné (Wilhelm Maas, +2012).

Scholastické peklá – súčasný teologický pohľad

Tomáš Akvinský (+1274) učil o záhrobie striktnie podľa kritéria „videnie“ a „nevidenie“ Boha. Nevidenie Boha nazval peklom; preto rozlíšil štyri „peklá“, por. *Theologická summa* III., 52:

1. Peklo zatratených – stav, v ktorom sú tí, čo zomreli v ťažkom (smrteľnom) hriechu.
2. Očistec – stav, v ktorom si zosnulí odpykávajú malé hriechy (vina či časný trest).
3. Okraj detí (limbus puerorum) – stav tých, čo zomreli v stave dedičného hriechu (bez osobného hriechu); nevideli Boha, ale netrpeli; prežívali prirodzenú blaženosť.
4. Okraj otcov (limbus patrum) – vlastné „predpeklie“ – stav spravodlivých zosnulých.

Súčasná teológia už nerozlišuje štyri scholastické „peklá“. Rozlišuje len dva základné posmrtné stavy, a to podľa „vzťahu zosnulého k Bohu“ v jeho okamihu smrti: zomrel s Bohom (v jeho posväcujúcej milosti), alebo zomrel bez Boha (bez jeho milosti). Prvých nazýva spravodliví zosnulí, druhých zatratení (por. *KKC* 632-637).

Pravda o zostúpení k zosnulým sa mimoriadnym spôsobom pripomína na Bielu sobotu.

Kristovo zmŕtvychvstanie/vzkriesenie

Zmŕtvychvstanie/vzkriesenie bol prvý, svetu viditeľný, úkon Kristovho oslávenia.

Sväté písmo

V *Starom zákone* sú náznaky poukazujúce na zmŕtvychvstanie budúceho Mesiáša. *Ž* 16, 10: „Lebo nenecháš moju dušu v podsvetí a nedovoľíš, aby tvoj svätý videl porušenie.“

Iz 53, 10: „Pánovi sa však páčilo zdrviť ho utrpením... Ak dá svoj život na obeť za hriech, uvidí dlhoveké potomstvo a podarí sa skrze neho vôľa Pánova.“ Exegéza: Ide o proroctvo z Piesne o Pánovom služobníkovi.

V *Novom zákone* je pravda o zmŕtvychvstaní taká evidentná, že tvorí základ kresťanskej viery, a to v dvoch prúdoch: **veľkonočná kerygma** (liturgické vyznania) a **opisy veľkonočných udalostí**. Oba prúdy (formálne rozličné) sú v podstate jednotné: Ježiš vstal z mŕtvych, zjavil sa učeníkom a tí ho ohlasovali ako Zmŕtvychvstalého.

I Kor 3, 4: „Odovzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja sám prijal: že Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem, že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem.“

Lk 24, 5-6: „Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Niet ho tu. Vstal z mŕtvych. Spomeňte si, ako vám povedal, keď bol ešte v Galilei.“

Mt 16, 4: „Zlé a cudzoložné pokolenie žiada znamenie, ale znamenie nedostane, iba ak znamenie Jonášovo.“ Por. *Mt 12, 40; 16, 21*.

Jn 20, 4-7: „Bežali obaja, ale ten druhý učeník bežal rýchlejšie, predbehol Petra a prišiel k hrobu prvý. Nahol sa a videl tam položené plachty; dnu však nevšimol. Potom prišiel aj Šimon Peter, ktorý ho nasledoval, a vošiel do hrobu. Videl tam položené plachty aj šatku, ktorú mal Ježiš na hlave. Lenže tá nebola pri plachtách, lež osobitne zvinutá na inom mieste.“ Exegéza: Slová „na inom mieste“ môžu byť preložené aj ako „inak zvinutá“.

Sk 1, 21-22: „Treba teda, aby sa z týchto mužov, čo boli s nami celý čas, keď medzi nami žil Pán Ježiš, počnúc Jánovým krstom až do dňa, keď bol od nás vzatý, aby sa jeden z nich stal s nami svedkom jeho zmŕtvychvstania.“

Tradícia

Tí, ktorí verili v Krista, verili aj v jeho zmŕtvychvstanie. Proti sa stavali len pohania a Židia. Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Smyrňanom* napísal v Troade, *List Magnézanom* napísal v Smyrne): „Bud' te pevne presvedčení, že náš Pán... bol skutočne v tele pribitý na kríž za vlády Poncia Piláta..., skutočne trpel a takisto skutočne vstal z mŕtvych“ (por. *List Smyrňanom* I.-II.; *List Magnézanom* XI., 1). „Viem, že i po svojom zmŕtvychvstaní má telo a verím, že ho má aj teraz. Po zmŕtvychvstaní s nimi jedol a pil ako pravý človek, hoci duchom bol zjednotený s Otcom“ (por. *List Smyrňanom* III., 1. 3; *List Smyrňanom* II., 1). Ignác v boji proti doketizmu zdôrazňoval, že Ježiš v skutočnom ľudskom tele žil a vstal aj z mŕtvych.

Hypolit Rímsky (+235; grécky teológ, protipápež, mučeník; polemický spis *Proti bludom...* napísal po roku 200): „Aby sme si nemysleli, že je inakší ako my, podriadil sa zákonu práce, dobrovoľne hladoval, nezdráhal sa byť smädným, potreboval spánok, neodmietal trpieť, podrobil sa smrti a zjavil svoje zmŕtvychvstanie“ (*Adversus omnes haereses*, cap. 10, 33-34).

Hilár z Poitiers (+367; biskup, ochranca viery pred arianizmom; výklad jednej tretiny žalmov napísal na sklonku života): „Pán prijal naše hriechy a preto trpel, aby zakúsiac trest a smrť na kríži, zmŕtvychvstaním nám prinavrátil zdravie“ (*Tractatus super Psalmos* 68, 23).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Kristus boj naozaj ukrižovaný, naozaj pochovaný a naozaj vstal z mŕtvych“ (*Catecheses illuminandorum* 2, 4-6).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kniha *De civitate...* je z obdobia po r. 413): „Sú tri neuveriteľné veci, ktoré sa stali skutočnosťou:

1. Kristus vstal z mŕtvych.
2. Presvedčil o tom svojich učeníkov.
3. Učeníci obrátili svet v tejto viere.

Každá nasledujúca udalosť vyplýva z predchádzajúcej. Výsledok všetkých troch vidíme pred sebou – vieru kresťanstva“ (*De civitate Dei* 22, 5).

Rozumová úvaha

Kristovo zmŕtvychvstanie je zároveň historická udalosť (stretnutia so zmŕtvychvstalým a prázdny hrob) aj transcendentná udalosť (nadmyslová a tajomná). Historicky nemožno dokazovať zmŕtvychvstanie samo o sebe. Dokazovať možno vieru učeníkov v zmŕtvychvstanie a – podľa okolností – prázdny hrob. A tak Veľká noc (vzkriesenie) nie je len dôkazom pre vieru, ale je aj sama predmetom viery.

Kristus úmyselne urobil zo svojho vzkriesenia trvalý nástroj skúšky kresťanskej viery, lebo ním „neohúril“ a nepokoril svojich nenávisných protivníkov.

Jeruzalemskí kresťania nepoznali žiadnu úctu ku Kristovmu hrobu, lebo jeho hrob stratil to najvzácnejšie – ostal prázdny (Piet Schoonenberg, +1999). Židia si bežne ctili hroby otcov a prorokov.

K podstate Kristovej obety patrí aj jej prijatie zo strany trojjediného Boha. Toto prijatie sa ukázalo v slávnom vzkriesení Krista, por. *Mt* 12, 40; 16, 4. Vzkriesenie je akási božská pečať Otca na pravosť Ježišovho vzkriesenia a smrti (Raniero Cantalamessa).

Kristovo zmŕtvychvstanie bolo, podľa Tomáša Akvinského (+1274), päťnásobne potrebné: - pre spravodlivosť, - pre vieru veriacich, - pre nádej veriacich, - pre nový život veriacich, - pre plnosť vykúpenia; por. *Theologická summa* III., 53, 1.

Magistérium

Dogma: „Ježiš Kristus na tretí deň po svojej smrti slávne vstal z mŕtvych.“

Por. *Lk* 24, 5-6; najstaršie vierovyznania, *DH* 1-75.

Vhodnosť zmŕtvychvstania „na tretí deň“ bola praktická (pravosť smrti) i symbolická (dokonalosť trojky). Biblická i teologická terminológia používa dva výrazy:

1. Vzkriesenie, keď ide o pohľad z ľudskej prirodzenosti Ježiša Krista.
2. Zmŕtvychvstanie, keď ide o pohľad z božskej prirodzenosti Krista.

Hlavnou príčinou vzkriesenia Ježiša bol Logos v spoločenstve s Otcom a Duchom Svätým. Kristus vstal z mŕtvych vlastnou silou, ktorá má základ v hypostatickej únii.

Zmŕtvychvstanie Ježiša Krista sa uskutočnilo v tele. Pre Hebrejov bolo „telo“ stvorením a ako pojem označovalo celého človeka (starovekí Gréci chápali telo ako hrob duše; gnosticci ako princíp zla). Telo je pre človeka „miestom“ jeho vzťahu k Bohu i k ľuďom, telo je „skutočnosťou“ komunikácie. Preto *Písmo* pozná aj výraz duchovné (pneumatické) telo (por. *Rim* 12, 1; *I Kor* 2, 14-15), keď ide o človeka, ktorý slúži Bohu i ľuďom a riadi sa Božou Pneumou.

Oslávené telo Zmŕtvychvstalého si podržalo päť hlavných rán umučenia, ktoré utŕžil na kríži (rany na rukách, na nohách a otvor v boku, por. *Jn* 20, 27) a už nikdy ich neodloží (por. *I Kor* 15, 42-44). Jeho rany sú znakom Vykupiteľovej slávy a nástrojom poučenia, nie nedostatkom (Augustín, +430; Gregor Veľký, +604; Béda Ctihodný, +735; Tomáš Akvinský, +1274).

Podstata a telesnosť Kristovho zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Vzkriesenie je jedinečná a nadprirodzená skutočnosť.

Podstatou vzkriesenia je:

1. Nové bytie (v oslávenom tele a duši) po prechode smrťou.
2. Návrat k životu (nepozemskému, soteriologickému).
3. Nový život (v časopriestore neba; v Božej moci); je to konečné zachránenie konkrétneho človeka skrze Boha a od Boha (Karl Rahner, +1984).

Telesnosť zmŕtvychvstania znamená:

1. Ježiš (s celou ľudskou prirodzenosťou) vošiel do dimenzie Boha.
2. Ježiš je od vzkriesenia božským spôsobom prítomný vo svete.
3. V Ježišovi „časť sveta“ prišla k Bohu. Táto „operácia prechodu“ či „prijatia celého ľudstva do Boha“, sa začala už Ježišovým vtelením (Karl Rahner, +1984), pokračuje jeho vzkriesením a zavŕšená bude všeobecným vzkriesením.

Aktuálne ohlasovanie zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Kľúčovú správu o Kristovi – jeho zmŕtvychvstanie – treba dnes ohlasovať tak, že sa využijú základné fenomény súčasných ľudí – sloboda, láska, nádej.

1. Sloboda. Človek túži byť slobodný, smeruje k absolútnemu a večnému naplneniu (Karl Rahner, +1984; Ladislav Boros, +1981).
2. Láska. Láska je silnejšia ako smrť; milovať znamená žiť a byť šťastný (Jozef Ratzinger, +2022; Gabriel Marcel, +1973).
3. Nádej. Človek dúfa v život a v spravodlivosť, ktorá raz musí zvíťaziť (Ján Pavol II., +2005).

Nepriame dôkazy zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Ježišovo zmŕtvychvstanie nikto nevidel a priamo neopísal. Existujú však silné nepriame dôkazy tejto jedinečnej udalosti (Lee Strobel):

- Ježišovi učeníci za vieru v Zmŕtvychvstalého zomierali.
- Obrátili sa veľkí pochybovači; napr. Pavol z Tarzu, Jakub – Ježišov brat.
- Zmenili sa kľúčové sociálne štruktúry u Židov. Židia verili, že štruktúry im zveril Boh, a preto ich stále verne zachovávajú (a ony zachovávajú ich!). Asi do dvoch mesiacov po vzkriesení asi desaťtisíc Židov zmenilo kľúčové židovské päťoro: 1. Raz do roka priniesť zvieraciu obeť za hriechy. 2. Dodržať Mojžišov zákon. 3. Dodržať sabat. 4. Veriť v jedného Boha. 5. Predstava o Mesiášovi (vodca, víťaz).
- Začal sa „lámať chlieb“ a „krstiť“ ako dôsledok Ježišovej smrti a slávneho zmŕtvychvstania.
- Vzniklo nové životaschopné spoločenstvo – Cirkev.
- Vrcholným dôkazom „živého Ježiša“ je jeho stála a dlhodobá moc meniť ľudské životy na celom svete.

Význam zmŕtvychvstania/vzkriesenia

Význam Kristovho vzkriesenia/zmŕtvychvstania je trojaký:

1. Kristologický. Ježiš Kristus zmŕtvychvstaním vošiel do slávy a je potvrdený ako posledný prorok. Potvrdenie jeho „zjavenia sa“ ho robí neprekonateľným nositeľom Božieho slova nad všetky „vždy platné pravdy“ (Karl Rahner, +1984).
2. Soteriologický. Kristovo zmŕtvychvstanie je víťazným dokončením vykupiteľského diela a najväčším svedectvom jeho pravdy (Raniero Cantalamessa); „absolútny Spasiteľ“ (Karl Rahner, +1984).
3. Apologetický. Zmŕtvychvstanie je najväčší dôkaz Krista ako Boha, por. *1 Kor 15, 14*: „Ak Kristus nebol vzkriesený, potom je márne naše kázanie a márna je aj vaša viera.“

Zmŕtvychvstanie ako znamenie/zázrak

Pravdou viery je: - Boh je Stvoriteľom a Pánom celého sveta (Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH 800*); - Boh sa o svet stále stará (Inocent I., r. 1208, *DH 790*); - Boh je všemohúci (por. *DH 1 až 75*); - zázraky existujú a Boh ich používa ako vonkajšie znamenie pre vzbudenie viery (Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH 3034, 3033*).

Ježišovo zmŕtvychvstanie je vo svojej podstate najväčším zázrakom, lebo má najvyššiu tožnosť Božieho znamenia i skutočnosti spásy (Karl Rahner, +1984).

Pri posudzovaní „zázrakov“ treba rozlišovať prírodovedeckú (vedou zistiteľnú) rovinu – od roviny transcendentnej (Boha-zjavujúcej). Prírodné vedy, ktoré metodicky vychádzajú z predpokladu zákonitosti všetkého diania, nepripúšťajú zázrak v zmysle ničím nespôsobenej a prírodnými zákonmi neurčiteľnej udalosti. Chápať zázrak ako „to, čo vedu presahuje“, je ľahko napačiteľné: čo sa nepozná dnes, bude sa (možno) poznať zajtra.

Preto Cirkev učí o Božích znameniach (duchovná rovina). Samotné slovo „zázrak“ poukazuje, že ide o niečo, čo je „za zrakom“, čo odkazuje na niečo ďalej (Mireia Ryšková). Znamenie je Boží Boha-zjavujúci úkon, mimoriadna udalosť, ktoré zaujme a vyvolá u ľudí úžas vedúci k spásu; znamenie je orientované na človeka, a nie na prírodu a jej zákony.

Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Zmŕtvychvstalý a jeho Matka

Podľa starej tradície – Tacián (+ po r. 172), Efrém Sýrsky (+373), Ján Zlatoústý (+407) – sa zmŕtvychvstalý Pán Ježiš ukázal najprv Panne Márii. Na základe tejto tradície vzniklo veľa ikon, miniatúr a oltárnych obrazov (Stefano M. Paci). Toto zmýšľanie, hoci nepochádza z evanjelií, sa neprotiví katolíckej viere, ba naopak – obohacuje ju (Ján Pavol II., +2005).

Kristovo nanebovystúpenie

Nanebovystúpenie (nanebovstúpenie) bol ďalší svetu viditeľný úkon Kristovho oslávenia.

Sväté písmo

Ž 110, 1: „Pán povedal môjmu Pánovi: Sed' po mojej pravici, kým nepoložím tvojich nepriateľov za podnožku tvojim nohám.“ Exegéza: Ježišovo povýšenie znamená nebeskú intronizáciu a účasť na Božej moci; por. *Dan 7, 14; Hebr 10, 12*.

Jn 14, 2: „V dome môjho Otca je mnoho príbytkov. Keby to tak nebolo, bol by som vám povedal, že vám idem pripraviť miesto?“

Lk 24, 50-52: „Potom ich vyviedol von až k Betánii, zdvihol ruky a požehnal ich. Ako ich žehnal, vzdialil sa od nich a vznášal sa do neba. Oni sa mu klaňali a s veľkou radosťou sa vrátili do Jeruzalema.“ Exegéza: Pochopili, že v skutočnosti neodchádza, ale je im ešte bližší a to tak veľmi, ako len Boh môže byť.

Sk 1, 3. 9-12: „Po svojom umučení im poskytol mnoho dôkazov, že žije, keď sa im štyridsať dní zjavoval a hovoril o Božom kráľovstve... Keď to povedal, pred ich očami sa vzniesol a oblak im ho vzal spreď očí. A kým uprene hľadeli k nebu ako odchádza, zastali pri nich dvaja mužovia v bielom odeve a povedali: Mužovia galilejskí, čo stojíte a hľadáte do neba? Tento Ježiš, ktorý bol od vás vzatý do neba, príde tak, ako ste ho videli do neba odchádzať.“ Exegéza: „Oblak“ neznamena meteorologický fenomén, ale znak Boha a jeho moci, por. *Mk 16, 19; Lk 24, 50-51*.

Lukáš opísal Kristovo nanebovystúpenie na dvoch miestach a s dvojakým úmyslom:

Lk 24, 50-52 – nanebovystúpenie je lúčenie a koniec pozemského účinkovania Pána Ježiša.

Sk 1, 1-12 – nanebovystúpenie je začiatok pôsobenia Cirkvi v sile Ducha Svätého – až po parúziu.

Tradícia

Otcovia boli v náuke o nanebovystúpení Pána jednomyselní.

Barnabášov list XV, 9: „Preto radostne slávme tento ôsmy deň. V ňom Ježiš vstal z mŕtvych i zjavil sa a vystúpil na nebesia.“ Grécky list *Epistole Barnaba* napísal neznámy žido-kresťanský autor po r. 135; má dvadsaťjeden kapitol; por. *Códex Sinaiticus* zo 4. stor.

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Preto aj my vyznávame pôvodnú vieru, že veríme v toho, ktorý vystúpil do neba, sedí po pravici Otca a zasa príde v sláve súdiť živých i mŕtvych a jeho kráľovstvu nebude konca“ (*Catecheses illuminandorum* 15, 3).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; na výkladoch žalmov *Enarrationes...* pracoval od r. 396 do r. 420): „Zostúpila Hlava, vystupuje s telom; obliekol si svoju Cirkev, ktorú si pripravil bez škvrny a vrásky“ (*Enarrationes in Psalmos* 123).

Lev Veľký (+461; pápež v r. 440-461; učiteľ Cirkvi; zachovalo sa 96 jeho kázní vzbudzujúcich obdiv nielen pre svoj obsah, ale aj pre krásnu latinčinu): „Teraz je predmetom našej radosti jeho nanebovstúpenie. Veď slávime a pozdravujeme deň, keď bola naša nepatrná prirodzenosť

v Kristovi povýšená do spoločenstva s Bohom Otcom nad všetky nebeské zástupy, nad všetky zbory anjelov a nad vznešenosť všetkých mocností... Syn človeka oveľa vznešenejším a svätejším spôsobom bol poznaný ako Boží Syn vtedy, keď sa odobral do slávy Otcovej velebnosti, a nevýslovným spôsobom nám začal byť božstvom bližší, keď sa stal ľudskou prirodzenosťou vzdialenejším“ (*Sermo 2 de Ascensione* 2-4).

Gregor Veľký (+604; pápež v r. 590-604; učiteľ Cirkvi; o evanjeliách napísal 40 homílií v období r. 590-593): „(Náš Vykupiteľ) vystúpil na nebesia bez voza a bez anjelov, lebo ten, ktorý všetko stvoril, bol povýšený nad všetko vlastnou silou“ (*Homilia* 29, 5).

Rozumová úvaha

Veľká radosť Ježišových učeníkov po jeho vystúpení do neba je znakom, že nešlo o nejaké lúčenie s Majstrom, o jeho odchod – skôr naopak: Ježiš oslávený nanebovystúpením (metafora oblaku, Božej pravice a trónu...) je svojim nasledovníkom na zemi ešte bližší (a to bez časopriestorového obmedzenia svojho tela); a to tak veľmi, ako len Boh môže byť (Jozef Ratzinger, +2022).

Nanebovystúpením vstúpila Ježišova ľudská prirodzenosť nezvratne do Božej slávy. Cez Ježišov telesný príchod k Bohu a nový príchod k ľuďom vzniká „nebo“ – definitívne stretnutie stvorenia s Bohom. „Nebo sa stalo“ pre stvorenia vo chvíli Ježišovho nanebovystúpenia. Ježiš teda nie je do neba prijatý, ale tým, že „v tele“ prišiel k Bohu, vzniklo nebo.

Tomáš Akvinský učil, že sa patrilo, aby Zmŕtvychvstalý a Nesmrteľný už viac neprebýval na mieste, kde sa zomiera (*Theologická summa* III., 57, 1) a aby zaujal miesto prevyšujúce všetky stvorenia (*Theologická summa* III., 57, 5).

Vzhlľadom na ľudskú prirodzenosť bol Ježiš Kristus Bohom Otcom prijatý (vyzdvihnutý) do neba (por. *Mk* 16, 19; *Lk* 24, 51; *Sk* 1, 9).

Magistérium

Dogma: „Pán Ježiš s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Lk* 24, 50-52; *Sk* 1, 9; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, DH 16; Apoštolské vierovyznanie, DH 30; *KKC* 665-667.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus ako Boh je rovný Otcovi; ako človek vládne nad tvormi a všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil svojím utrpením (*Ef* 1, 22).

Do 13. storočia si teológovia mysleli, že Kristus vystúpil nad oblaky – nad tzv. horné vody. „Nebesia“ treba rozumieť symbolicky nie astronomicky; ide tu o náboženský fenomén.

Ježiš Kristus raz navždy vošiel do nebeskej svätyne. Tam sa neprestajne prihovára za ľudí a zosiela na nich Ducha Svätého (por. *KKC* 667).

Význam Kristovho nanebovystúpenia

1. Kristologický. Nanebovystúpenie znamená definitívne pozdvihnutie Kristovej ľudskej prirodzenosti do stavu Božej slávy.
2. Soteriologický. Ježiš „pridal“ nebu stvoreni ďalší stupeň kvality a definitívne skončil viditeľné verejné účinkovanie na zemi.
3. Eschatologický. Nanebovystúpenie Kristovo je zárukou prijatia verných učeníkov do neba.

Boh Otec veľkodušne vypočul Ježišovu veľkňazskú modlitbu (por. *Jn* 17, 1-23). Tri jedinečné udalosti – zostúpenie k zosnulým, slávne zmŕtvychvstanie a veľkolepé nanebovystúpenie – boli začiatkom Kristovho oslávenia. Jeho oslávenie naďalej pokračuje tzv. tretím obdobím dejín spásy – završené bude Kristovou parúziou.

Stála prítomnosť (pôsobenie) Ježiša Krista v Cirkvi

Kristova prítomnosť vo svete je aj po nanebovystúpení reálna a mnohoraká (por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 7).

Sväté písmo

Mt 28, 20: „A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“

Jn 15, 4-5: „Ostaňte vo mne a ja vo vás... Ja som vinič, vy ste ratolesti.“

Jn 14, 23: „Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo a môj Otec ho bude milovať; prideme k nemu a urobíme si uňho príbytok.“ Por. Jn 15, 9; Mt 18, 20.

Jn 6, 51. 56: „Ja som živý chlieb, ktorý zostúpil z neba. Kto bude jesť z tohto chleba, bude žiť navždy. A chlieb, ktorý ja dám, je moje telo za život sveta... Kto je moje telo a pije moju krv, ostáva vo mne a ja v ňom.“

Ef 1, 22-23: Všetko mu položil pod nohy a jeho ustanovil nad všetkým za hlavu Cirkvi, ktorá je jeho telom, plnosťou toho, ktorý naplňa všetko vo všetkom.“ Por. 1 Pt 2, 4-5; Ef 4, 15.

Prirovnanie „Kristus je hlava – Cirkev je telo“ (por. 1 Kor 12, 12-31; Kol 1, 18) poukazuje na podstatný a veľmi dôverný zväzok medzi Kristom a Cirkvou (vyhlásenie *Dominus Iesus* 16). Cirkev nie je len zhromaždenie ľudí okolo Krista; Cirkev je spoločenstvo „s Kristom“ a „v Kristovi“.

Tradícia

Ignác Antiochijský (+117; staručký biskup /asi 90 ročný/, prezývaný Theoforos, písal listy cestou do Ríma na popravu; *List Smyrňanom* napísal v Troade): „Kde je Ježiš Kristus, tam je Katolícka cirkev“ (*List Smyrňanom VIII.*, 2).

Hermas (+c.160; prepustený grécky otrok, kňaz, brat pápeža Pia I.; dielo *Pastor – Pastier* vznikalo v r. 90-140): „Nie je možné dokončiť hrad (Cirkev), pokiaľ nepríde jeho pán a neschváli túto stavbu. Ak zistí, že niektoré kamene sú poškodené, prikáže ich vymeniť. Hrad sa totiž stavia podľa jeho prianí“ (*Pastor; Silimitudinis IX.*, 5, 2).

Tertulián (+224; spisovateľ a rečník z Kartága; spis o pokání napísal r. 203): „Cirkev je Kristus“ (*De paenitentia* 10, 6).

Atanáž I. Alexandrijský, nazývaný aj Atanáž Veľký (+373; alexandrijský patriarcha; učiteľ Cirkvi; dogmatický list /reč/ proti Áriovi začal písať r. 356): „Pre účasť v tom istom Kristovi sa stávame jedným telom, ktoré má v sebe jediného Pána“ (*Orationes contra Arianos* 3, 22).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; kázne sú z obdobia r. 396-416): „Kristus existuje ako večné Slovo, tiež ako Bohočlovek – Prostredník, a po tretie ako Cirkev, ktorej je hlavou“ (*Sermo* 341). Takto Augustín učil o troch spôsoboch existencie Krista.

Rozumová úvaha

Kristov príslub, že bude navždy so svojimi nasledovníkmi, a to ako „hlava a telo“, naznačujú, že Kristova prítomnosť v Cirkvi je podstatná a dôverná. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že toto prirovnanie znamená v duchovnej oblasti tri veci: - poriadok, - dokonalosť, - silu; por. *Theologická summa* III., 8, 1. Kristus, ako hlava Cirkvi, získal zásluhy pre celú Cirkev, por. *Theologická summa* III., 48, 1.

Ježiš Kristus je v tretej etape dejín spásy so svojím osláveným telom (čo sa týka jeho vonkajšej rozsiahlosti; tzv. situačná kvantita) prítomný len na jednom jedinom mieste, a to v nebi, kde „sedí po pravici Boha Otca“, por. Mk 16, 19; Kol 3, 1; Hebr 12, 2; 1, 3.

V putujúcej Cirkvi je Kristus prítomný (podľa druhu) dvojako: podstatne (v eucharistických spôsoboch – najsvätejšia Pánova prítomnosť) a duchovne; duchovná prítomnosť má viacero spôsobov. Každá Kristova prítomnosť je spásna (por. konštit. *Sacrosanctum concilium* 5).

Magistérium

Materiálna dogma: „Boh je prítomný v najhlbšom vnútri svojich stvorení.“

Por. Sk 17, 8; Sir 43, 30n; Ž 145, 3; Mt 28, 20; KKC 300.

Stála Božia prítomnosť vo svete je zároveň aj stvoriteľská aj spasiteľná. Stvoriteľská prítomnosť sa prejavuje tak, že Boh svet udržuje, zachováva (dogma, DH 790, 3003) a spolupôsobí

s činnosťou tvorov ako prvotná príčina (KKC 306). Ide o kladné zachovávanie sveta, t.j., že Boh stále udržuje bytie sveta; nie o negatívne zachovanie sveta, t.j., že Boh svet neničí; táto náuka sa volá teizmus. Necirkevné postoje zaujíma deizmus (Boh svet stvoril a viac sa oň už nestará) a pan-teizmus („všetko“ je Boh, len v inej forme a podobe). Panteistický Boh nemá moc stvoriť niečo mimo seba.

Spasiteľná Božia prítomnosť sa prejavuje v posväcovaní sveta. Spasiteľná prítomnosť sa pripisuje dvom poslaným božským osobám Synovi a Duchu.

Materiálna dogma: „Kristus je stále prítomný vo svojej Cirkvi.“

Por. *Ef* 1, 22-23; *Kol* 1, 18; *KKC* 830; *Ad gentes* 6.

Aj po nanebovstúpení je Kristus v putujúcej Cirkvi reálne prítomný; druhovo dvojako – v podstate a duchovne.

Preto sa Cirkev volá katolícka: „všeobecná“ v zmysle „celá“ alebo „úplná“. Cirkev má „v Kristovi“ plnosť prostriedkov spásy, ktoré jej on dáva: - vyznanie pravej a úplnej viery; - úplný sviatostný život; - vysvätenú službu v apoštolskom nástupníctve. V tomto základnom zmysle bola Cirkev katolícka už v deň Turíc a bude ňou stále až do dňa parúzie (por. *KKC* 830).

Podstatná a duchovná prítomnosť Krista v Cirkvi

Prítomnosť Krista v Eucharistii (naraz na mnohých miestach; v mnohých partikulách) je v najvyššej miere sviatostná – vere, realiter, substantialiter (dogma, *DH* 1651). Je však bez vonkajšej rozsiahlosti Kristovho tela. Sviatostnou (podstatnou) prítomnosťou sa Kristovo telo nenásobí, numericky je stále jedno. Prítomnosťou na mnohých miestach (tzv. multilokácia) sa rozmnožuje len Kristov vzťah k priestoru (rozmnožuje sa jeho sviatostná prítomnosť v chrámoch – vo svätostánkoch a v ľudských dušiach).

Duchovne je Kristus prítomný, keď Cirkev vysluhuje sviatosti a slúži svätú omšu. Táto prítomnosť je z duchovných prítomností najvyššia (avšak nižšia ako sviatostná).

Ďalej duchovne je Kristus prítomný: - v srdciach veriacich cez vieru a milosť; - keď sa Cirkev modlí; - keď Cirkev koná dobré skutky; - keď Cirkev ohlasuje jeho slovo (Božie zjavenie, Sväté písmo); - keď Cirkev vedie jeho ľud k spásu, por. enc. *Mysterium fidei*, r. 1965; pápež Pavol VI. (1963-1978). Ani duchovnou prítomnosťou sa Kristus nenásobí, numericky je stále jeden. Duchovnou prítomnosťou – v mnohých ľudských dušiach – sa rozmnožuje len jeho vzťah k priestoru (rozmnožuje sa jeho duchovná prítomnosť).

Kristus a jednota Cirkvi

Cirkev je špecificky zjednotená v Kristovi (hlava a telo). Toto zjednocovanie má tri aspekty:

- 1) Jednota všetkých veriacich skrze Krista; *Gal* 3, 27-28: „Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli. Už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Ježišovi Kristovi.“ Por. konštit. *Lumen gentium* 7; *KKC* 790-791.
- 2) Jednota všetkých veriacich s Kristom (alebo v Kristovi); *Kol* 1, 18: „(Kristus) je hlavou tela, Cirkvi.“ Kristus a Cirkev je teda celý Kristus. Por. *KKC* 795; vyhlásenie *Dominus Iesus* 16.
- 3) Jednota v osobitosti: spolu a zároveň rozlíšení; *Ef* 5, 31-32: „A budú dvaja v jednom tele. Toto tajomstvo je veľké; ja hovorím o Kristovi a Cirkvi.“ Por. *KKC* 796.

Kristova Cirkev a Katolícka cirkev

Pápež Pius XII. (1939-1958) v enc. *Mystici Corporis* (r. 1943) učil, že Katolícka cirkev je Kristova Cirkev. Druhý vatikánsky koncil v konštit. *Lumen gentium* (8) v r. 1964 vyhlásil, že Kristova Cirkev jestvuje (subsistit in) v Katolíckej cirkvi.

Zoslanie Kristovho ducha – Ducha Svätého

Sväté písmo

Starý zákon pripravoval Turíce (Letnice, Päťdesiatnica).

Joel 3, 1-2: „Potom vylejem svojho ducha na každé telo a budú prorokovať vaši synovia i vaše dcéry; vaši starci budú mávať sny a vaši mládenci budú mať videnia. Aj na služobníkov a služobnice vylejem v tých dňoch svojho ducha.“ Por. *Iz* 42, 1; *I Sam* 16, 13; *Jer* 31, 33-34.

Ez 11, 19-20: „Vtedy im dám jednotné srdce a jednotného ducha vložím do ich vnútra. Odstránim z ich tela srdce kamenné a dám im srdce z mäsa, aby kráčali podľa mojich príkazov, zachovávali moje práva a konali podľa nich.“ Por. aj *Ez* 36, 26-27.

V *Novom zákone* sa Turíce naplno uskutočnili.

Jn 16, 7: „Je pre vás lepšie, aby som odišiel. Lebo ak neodídem, Tešiteľ k vám nepríde. Ale ak odídem, pošlem ho k vám.“ Exegéza: Syn posielal Ducha Svätého.

Jn 14, 26: „Utešiteľ Duch Svätý, ktorého pošle Otec v mojom mene, naučí vás všetko a pripomenie vám všetko, čo som vám povedal.“ Exegéza: Aj Otec aj Syn posielajú Ducha Svätého, por. *Gal* 4, 6.

Sk 2, 1-4: „Keď prišiel deň Turíc, boli všetci vedno na tom istom mieste. Tu sa náhle strhol hukot z neba, ako keď sa ženie prudký vietor, a naplnil celý dom, v ktorom boli. I zjavili sa im akoby ohnivé jazyky, ktoré sa rozdelili, a na každom z nich spočinul jeden. Všetkých naplnil Duch Svätý.“ Exegéza: Tak prišla chvíľa plnosti Kristovho diela, ktoré sa v jeho nasledovníkoch uskutočňuje Duchom; viditeľne a verejne sa začalo obdobie Kristovej Cirkvi (por. enc. *Dominum et Vivificantem* 25).

Zoslanie Ducha Svätého v deň Turíc je spolu so zmŕtvychvstaním najväčšia novozákonná udalosť. Začiatky pôsobenia Ducha v Cirkvi opísal Lukáš v *Skutkoch apoštolov*, preto mnohí túto knihu volajú evanjeliom Ducha Svätého.

Tradícia

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Pán sľúbil ústami prorokov, že v posledných časoch vyleje na svojich služobníkov a služobnice Ducha, aby prorokovali... Lukáš rozpráva ako tento Duch na Turíce po Pánovom nanebovystúpení zostúpil na učeníkov s mocou otvoriť všetkým národom vstup do života a do novej zmluvy“ (*Adversus haereses* III., 17, 4). „Syn a Duch sú ako dve ruky Otca, ktorými nás Otec utvára a dáva rásť. Slovo dáva svetu existenciu, Duch svätý poriadok a krásu“ (*Adversus haereses* IV., 20, 2).

Tertulián (+224; spisovateľ a rečník z Kartága; o krste napísal o. r. 200): „Tam, kde sú títo traja, Otec, Syn a Duch Svätý, tam je i Cirkev, ktorá je telom týchto troch“ (*De baptisma* 6).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Tichý a lahodný je príchod (Ducha), príjemný a vonný je jeho dotyk a jeho jarmo je veľmi ľahké“ (*Catecheses illuminandorum* 16; *De Spiritu Sancto* I.).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; v r. 406-430 napísal 124 úvah na Jánovo evanjelium): „Žasnite a radujte sa, stali sme sa Kristom. Plnosť Krista je teda Hlava a údy. Čo je Hlava a údy? Kristus a Cirkev“ (*In Joannis Evangelium tractatus* 21, 8).

Cyril Alexandrijský (+444): „Najvhodnejší čas na zoslanie Ducha a na jeho zostúpenie na nás bol ten, čo nasledoval po odchode Krista, nášho Spasiteľa“ (*Commentarius in Joannem* 10). „Telo (Cirkev) bolo posvätené Duchom – tak malo byť posvätené všetko tvorstvo, a to v takom zmysle, že Slovo, svojou podstatou sväté, si posvätilo v Duchu Svätom stvorenie ako vlastný chrám“ (*Commentarius in Joannem* 17).

Rozumová úvaha

Zoslanie Ducha Svätého je v istom zmysle anticipáciou Kristovej eschatologickej slávy.

Ako je zmŕtvychvstanie zároveň historická aj transcendentná udalosť, tak je to aj so zoslaním Ducha Svätého. „Niečo“ zo zoslania Ducha „prežili“ apoštoli a „čosi“ zbadali aj tisícové zástupy – hukot, ohnivé jazyky, zvláštny vietor, neobyčajnú zmenu apoštolov. Zároveň zoslanie Ducha

ostalo aj transcendentným (nadprirodzeným) javom. Zoslanie Ducha Svätého je tiež samo o sebe predmetom viery.

Zoslanie Ducha Svätého možno pripísať aj Otcovi aj Synovi. Pri každej činnosti treba totiž vidieť aj osobu konajúceho aj silu konajúceho: sila, ktorou bol Duch poslaný, tá je jedna; konajúce osoby, tie sú dve – Otec a Syn, por. Tomáš Akvinský (+1274), *Theologická summa* I., 36, 3, 1.

Magistérium

Dogma: „Boh zosiela Ducha Svätého.“

Por. *Ez* 11, 19-20; *Sk* 2, 1-4; Nicejsko-carhradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150; Druhý carhradský (5. všeobecný) koncil, r. 553, *DH* 421.

Oslávený Kristus môže spolu s Otcom poslať Ducha Svätého tým, čo v neho veria: dáva im svoju slávu, čiže Ducha Svätého, ktorý jeho oslavuje. Posielanie Ducha sa bude od prvého zoslania rozvíjať v deťoch, ktoré adoptoval Otec v tajomnom tele svojho Syna (por. *KKC* 690).

Darovanie Ducha Svätého svetu na Turíce je druhý (nový) začiatok pre svet. Prvý a pôvodný začiatok spasiteľného konania bolo (a trvalo je) darovanie sa Boha v úkone stvorenia.

Turíce (Letnice, Pentekosté, Pentecostes)

Židia mali tri výročné sviatky (por. *Ex* 23, 14), na ktoré mali putovať do Jeruzalema: Pascha (Nekvasené chleby), Letnice (Sviatky Týždňov) a Sviatok stánkov.

Pascha (hebr. pesach - prechod), Slávnosť východu z Egypta, sa začínala sláviť 15. nisan (prvý židovský mesiac; cca marec/apríl). Letnice sa slávil na 50. deň po Pasche (po 7 týždňoch); bola to slávnosť prvej žatvy (*Ex* 23, 16). Od 2. stor. dostal tento sviatok gr. meno Pentekostes - Päťdesiaty deň. Sviatok stánkov bol radostný jesenný dožinkový sviatok; počas neho si Izrael pripomínal Božiu starostlivosť počas cesty púšťou, keď ľud býval v stanoch.

Kresťania premenovali Paschu na „Veľkú noc“ a Letnice na „Turíce“ (meno vzniklo od slova „tur“ – hovädzí dobytok; staroslovanské božstvo plodnosti, symbol sily jarnej prírody) alebo na „Zoslanie Ducha Svätého“. Zároveň sa Turíce (pôvodne dožinková slávnosť) zmenili na slávnosť zviditeľnenia Cirkvi. Zoslaný Duch totiž primäl apoštolov smelo ohlasovať Evanjelium.

Zoslanie Ducha Svätého a dar jazykov

Ježiš predpovedal, že tí, ktorí uveria „budú hovoriť novými jazykmi“, por. *Mk* 16, 17-18. Na Turíce sa tak stalo. „Všetkých naplnil Duch Svätý a začali hovoriť inými jazykmi, ako im Duch dával hovoriť... Židia aj prozelyti, Kréťania i Arabi: počujeme ich vo svojich jazykoch hovoriť o veľkých Božích skutkoch“ (*Sk* 2, 4. 11).

Ani na základe udalosti ani na základe biblického textu nejde o schopnosť „hovoriť cudzími jazykmi“ v dnešnom zmysle slova. Vtedajšie reakcie poslucháčov podali vysvetlenie: jedni chápali, iní nechápali; jedni ich obdivovali, iní sa im smiali, že majú vypité. Gr. slovo „heteros“ znamená „iný druh“, „iná forma“. Apoštoli po zoslaní Ducha Svätého hovorili inak, ako predtým či ako potom (Zenon Ziólkowski). „Novému jazyku“, ich novému hovoreniu porozumeli iba tí, ktorým nebol cudzí jazyk viery a obsah *Písma*.

Stála prítomnosť (pôsobenie) Ducha Svätého v Cirkvi

V tomto článku sa nepojednáva o stvoriteľskej prítomnosti Boha – Ducha Svätého vo svete, ale o spasiteľnej prítomnosti – o posväcovanie sveta.

Oddelené pojednávania – raz o prítomnosti Krista v Cirkvi a potom o prítomnosti Ducha Svätého v Cirkvi (v podstate ide o jeden Boží zásah) – je odôvodnené trojičným a pedagogickým aspektom.

Boh Otec posielal na svet svojho Syna aj svojho Ducha Svätého. Aj Ježiš Kristus zosiela na svet svojho Ducha, tohto istého Ducha Svätého ako Otec. Posväcovanie Kristových nasledovníkov,

ktoré začalo na Turíce, pokračuje neustálym účinkovaním Ducha Svätého vo svete, v Cirkvi a najmä v dušiach ospravedlnených ľudí.

Sväté písmo

Zmŕtvychvstalý nabádal apoštolov, aby prijali Ducha Svätého (por. *Jn 20, 19-22*). Tak, ako bolo celé jeho vykupiteľské dielo vykonané pomocou Ducha Svätého, tak aj spása každého jednotlivca bude možná len pomocou toho istého Ducha.

Sk 2, 4: „Všetkých naplnil Duch Svätý.“ Exegéza: Na prvé Turíce sa verejne začalo obdobie Kristovej Cirkvi, ktorá bude trvať do konca sveta (por. *Mt 16, 18*; enc. *Dominum et Vivificantem 25*).

Jn 3, 5-6: „Ježiš odpovedal: „Veru, veru, hovorím ti: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do Božieho kráľovstva. Čo sa narodilo z tela, je telo, a čo sa narodilo z Ducha, je Duch.“

Zjv 2, 11: „Kto má uši, nech počúva, čo Duch hovorí cirkvám.“ Por. *Jn 3, 8*; *Rim 5, 5*.

2 Kor 3, 17-18: „Pán je Duch; a kde je Pánov Duch, tam je sloboda. A my všetci s odhalenou tvárou hľadáme ako v zrkadle na Pánovu slávu a Pánov Duch nás premieňa na taký istý, čoraz slávnejší obraz.“ Por. *Tít 3, 5-7*; *2 Tim 1, 14*.

1 Jn 4, 12-13: „Boha nikto nikdy nevidel; ale keď sa milujeme navzájom, Boh ostáva v nás a jeho láska v nás je dokonalá. A že ostávame v ňom a on v nás, poznávame podľa toho, že nám dal zo svojho Ducha.“

Tradícia

Dlhé a krvavé prenasledovanie umožnilo už v staroveku spozorovať mocnú prítomnosť Ducha Svätého v Cirkvi.

Irenej (+202; biskup; dielo proti bludom napísal po r. 177): „Kde je Duch, tam je Cirkev“ (*Adversus haereses III.*, 24, 1).

Novacián (+258; kresťanský spisovateľ, t.j. ten, ktorý nežil v spoločenstve Cirkvi; dielo napísal pred r. 251): „Učenci sa posmievali mocným tohto sveta a ich mučeniu..., pretože niesli v sebe dary, ktoré len tento Duch odovzdáva a udeľuje Kristovej Cirkvi, svojej neveste, ako drahocenný šperk. Tak vedie Pánovu Cirkev v každom ohľade a vo všetkých smeroch k najvyššej dokonalosti“ (*De Trinitate 2/II.*, 29).

Hilár z Poitiers (+367; biskup, učiteľ cirkvi; ochranca viery pred arianizmom; dielo napísal vo vyhnanstve v r. 356-360): „Jeden je Stvoriteľ všetkého. Jeden je totiž Boh Otec, z ktorého je všetko. Jeden je aj Jednorodný, náš Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko. A jeden je aj Duch, dar vo všetkom“ (*De Trinitate II.*, 1, 33).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Prečo (Pán) nazval milosť Ducha vodou? Preto, že od vody všetko závisí; že voda je tvorkyňou rastlín i živočíchov; že voda padá z neba v podobe dažďa; že padá vždy tým istým spôsobom a v tej istej podobe, ale má mnohotvárne účinky... Veď dažď sa nemení, či padá tu alebo tam, ale prispôsobuje sa stavbe tých, čo ho prijímajú, a v každom vytvára to, čo potrebuje. Takisto aj Duch Svätý. Je jeden, má jednu podobu, je nerozdielny, a predsa rozdeľuje milosť každému, ako chce“ (*Catecheses illuminandorum 17, 12*; *De Spiritu Sancto I.*, 11).

Bazil Veľký (+379; biskup Cézarei; otec východného mníšstva; liturgista; učiteľ Cirkvi; traktát *De Spiritu Sancto* napísal v r. 375): „(Duch) je celý v každom jednotlivcovi a je celý všade. Tak sa rozdeľuje, že sám tým netrpí... Je u každého, kto je schopný prijať ho, akoby bol iba u neho, a predsa všetkým vlieva dostatočnú a úplnú milosť“ (*De Spiritu Sancto 9*).

Otom bola známa aj pravda o prebývaní Ducha Svätého v jednotlivcoch. Každý prípad vernosti a mučeníctva bol dôkazom prítomnosti Ducha v človekovi. Preto mučeníkov i vyznávačov volali „nositelia Ducha“, „Pneumato-foroi“ (Josef Zvěřina, +1990).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) spresnil teologickú terminológiu takto: osoba, Duch Svätý je poslaný vtedy, keď je v niečom novým spôsobom (napr. vo svete, v celom kozme); Duch Svätý je daný vtedy, keď ho niekto má (tzv. všeobecná prítomnosť vo svete, v celom kozme); Duch Svätý prebýva (tzv. špeciálna prítomnosť, pôsobenie), keď ho prijala rozumná bytosť (por. *Theologická summa* I., 43, 3).

Posväcujúca prítomnosť Ducha Svätého vo svete je aj historická, no je najmä transcendentná. Konanie Ducha možno vidieť: napr. ľudsky ťažko vysvetliteľné víťazstvá pravdy, dobra, spravodlivosti, duchovnej krásy... Zároveň konanie Ducha ostáva transcendentné – nadprirodzené meno, „vylepšovanie“ sveta a najmä človeka. Prebývanie (pôsobenie) Ducha treba vidieť v týchto dvoch rovinách. Konanie Ducha Svätého je samo o sebe predmetom viery.

Zoslaný Duch Svätý sprítomňuje v Cirkvi všetkých čias a všetkých miest jediné Zjavenie, ktoré priniesol Kristus ľudom, a to tým, že ho robí živým a účinným v ľudstve ako celku i v duši každého (por. apoštol. list *Tertio millennio adveniente* 44). Zoslanie Ducha Svätého dokonáva Kristovo vykupiteľské dielo v priestore a v čase.

Žiaden človek nemá schopnosť dať život sám sebe. Platí to v prirodzenej i nadprirodzenej oblasti. Uzavretosť a egoizmus človeka neumožňuje darovať život. Ale otvorenosť voči Bohu, ktorý je Život (*Jn* 14, 6), znamená prijať Ducha Ježišovho, Ducha Svätého – a tak nadprirodzene žiť.

Magistérium

Materiálna dogma: „Duch Svätý – ktorého Kristus rozlieva do svojich údov – buduje, oživuje a posväcuje Cirkev.“

Por. *Rim* 8, 26-27; Nicejsko-carohradské vierovyznanie, r. 381, *DH* 150; *KKC* 747.

Cirkev je viditeľným znakom spoločenstva Najsvätejšej Trojice a ľudí. Stále pôsobenie Ducha bolo Cirkvi prisľúbené (por. *Jn* 14, 15-26; 16, 5-15) a uskutočňuje sa. Cirkev je znakom zjavenia – a tým aj jestvovania – Ducha Svätého vo svete (Anton Hlinka, +2011).

Istá náuka: „Cirkev je chrám Ducha Svätého.“

Por. *Rim* 8, 11; *Jn* 17, 6n; *KKC* 737.

Duch Svätý v Cirkvi ako v chráme, „zjednocujúco“ – čiže spasiteľne, koná. Bez Ducha by Cirkev bola obyčajnou ľudskou spoločnosťou. Duch Svätý účinkuje nielen cez ordinovaných služobníkov, ale cez všetkých členov Cirkvi. Pôsobenie Ducha sa zviditeľňuje v ľudskom svedectve, najmä cez tých, ktorí ochotne spolupracujú.

Dogma: „Duch Svätý prebýva v duši svätého človeka.“

Por. *Rim* 8, 23; *Jn* 15, 5n; konštit. *Gaudium et spes* 10; Pápež Pius V. (1565-1572) v r. 1567 odsúdil náuku Michala Baya (+1589), ktorá dôvod zásluhy u svätého človeka znížila len na poslušnosť voči Božiemu zákonu. Pápež zdôraznil (por. *DH* 1915), že v ospravedlnenej duši ide o podstatne viac: o stvorenú milosť a najmä o nestvorený dar – Boha, Ducha Svätého, tretiu božskú osobu.

Dogma: „Duch Svätý prebýva vo svete.“

Por. *Mk* 16, 15; *1 Tim* 2, 4; Druhý carohradský (5. všeobecný) koncil v r. 553 vyznal pravdu o univerzálnom prebývaní Ducha Svätého vo všetkom slovami: „Pretože je jeden Boh a Otec, z ktorého je všetko, jeden Pán Ježiš Kristus, skrze ktorého je všetko a jeden Duch Svätý, v ktorom je všetko“ (*DH* 421).

Podstatné úlohy Ducha Svätého

Zoslaný Boží Duch má dve podstatné úlohy. Hlavnou úlohou je **svedčiť o Kristovi**: „Keď zostúpi na vás Duch Svätý, dostanete silu a budete mi svedkami... až po samý kraj zeme“ (*Sk* 1, 8). Por. *Lk* 24, 47-48; *Jn* 16, 12-13.

Druhou úlohou Ducha Svätého je **budovať jednotu**: „Veď my všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo. A všetci sme boli napojení jedným Duchom“ (*1 Kor* 12, 13). Por. *Jn* 14, 16-18; *Sk* 2, 4; *2 Kor* 3, 6.

Zoslaný Duch buduje: - jednotu tvorov s Bohom (dáva im nadprirodzený duchovný život); - jednotu medzi ľuďmi navzájom. Duch Svätý je princípom jednoty Cirkvi a tiež, v reálnom zmysle, je jej vládca (por. *Rim* 15, 13; *Ef* 4, 12).

Duch Svätý zjednocuje ľudí dvoma spôsobmi: - pobáda Cirkev smerom von, aby zahrnula do svojej jednoty stále väčší počet ľudí; - pobáda Cirkev smerom dovnútra, aby upevňovala dosiahnutú jednotu; tak je Cirkev katolícka – zjednocujúca (uni-versum). Ak sa nejaké spoločenstvo venuje „malým perspektívam“ a nemá na zreteli problémy ľudstva i Cirkvi, nie je kresťanské.

Niektorí teológovia 20. stor. (napr. Yves Congar, +1980) videli pôsobenie Ducha Svätého ako materskú úlohu: rodí nového človeka (*Jn* 3, 7-8; *Rim* 8, 9); učí pravde a prvým nadprirodzeným krokom (*Jn* 14, 26; *I Kor* 2, 10-12); umožňuje duchovne hovoriť a konať (*Sk* 2, 4; *Gal* 4, 6); miluje a privádza k láske (*Flp* 2, 1-4; *I Jn* 4, 12-13); uvádza do kresťanského života a do večnej blaženosti (*Mt* 4, 1; *Jn* 3, 5). Prirovnanie Ducha k matke je čiastočne správne, ak sa na Boha nepozera z uhla rozdielnosti pohlaví a ak sa tretej božskej osobe nedáva výhradne ženský osobný profil. Volat' tretiu božskú osobu Matka, alebo Božská Matka, neobstojí. Dôvody „za“ (napr.: hebr. ruah je ženského rodu; materská úloha Ducha Svätého v dejinách spásy; Duch je Oživovateľ) sú irelevantné.

Hieronym (+420; biblista; učiteľ Cirkvi) k tomu výstižne dodal: „Duch je v hebrejčine ženského rodu, v gréčtine stredného rodu, v latinčine mužského rodu. Je to preto, aby sme vedeli, že Duch nemá nijaký rod; v Bohu niet nijakého pohlavia“ (*In Isaiam* XI., 40, 9-11).

Bohu a božským osobám nemožno pripísať žiadnu pohlavnosť (*KKC* 239). Hoci je Duch silou celého kresťanského života, predsa nemôže byť charakterizovaný len materskými (či len otcovskými) črtami. Duchu patria všetky krásne a dobré ľudské vlastnosti – ženské i mužské.

Univerzálne pôsobenie Kristovho Ducha

Hoci sa Duch Svätý prejavuje najmä v Cirkvi a v jej členoch (por. *Rim* 8, 9n; *Jn* 17, 6n), jeho prítomnosť a pôsobenie je univerzálne, por. *Mk* 16, 15; *I Tim* 2, 4. Cirkev na Druhom vatikánskom koncile viackrát zdôraznila pôsobenie Ducha Svätého „mimo“ viditeľného tela Cirkvi. Konštitúcia *Gaudium et spes* (22): „Duch Svätý neprebýva len v tých, čo veria v Krista, ale vo všetkých ľuďoch dobrej vôle.“ Por. aj konštit. *Lumen gentium* 16; enc. *Dominum et Vivificantem* 53 a enc. *Redemptoris missio* 28-29.

Prebývanie Ducha Svätého vo svete je anticipáciou Kristovej parúzialnej slávy.

Parúzia

Koniec sveta, totálne oslávenie Krista, sa uskutoční v parúzii. „Parúzia“ je gr. slovo a znamená slávnostný vstup panovníka do mesta. Plné oslávenie Krista pred svetom „slávou, ktorú mal Ježiš u Otca skôr, ako bol svet“ (*Jn* 17, 5) bude završené Kristovou triumfálnou parúziou.

Sväté písmo

Dan 7, 13-14: „Videl som v nočnom videní a hľa, v oblakoch neba prichádzal ktosi ako Syn človeka; prišiel až k Starcovi dní, priviedli ho pred neho. A jemu bola odovzdaná vláda a kráľovstvo, takže jemu slúžili všetky národy, kmene a nárečia; jeho vláda je vláda večná, ktorá nezaniká, a jeho kráľovstvo, ktoré nezahynie.“ Por. *Iz* 52, 6; *Joel* 2, 1.

Mt 25, 31-32: „Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním všetci anjeli, zasadne na trón svojej slávy. Vtedy sa pred ním sa zhromaždia všetky národy...“ Por. *Sk* 1, 9-12; 2, 19-21; 3, 21; *2 Pt* 3, 12-13. Exegéza: Vtedy nadíde čas obnovy všetkého – ľudstva i sveta.

I Kor 4, 5: „Preto nesúďte nič predčasne, kým nepríde Pán. On osvetlí, čo je skryté v tme, a vyjaví úmysly srdc.“ Por. *I Kor* 11, 26; *I Sol* 5, 2. 23; 4, 16.

Zjv 1, 8: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci.“ Por. *Zjv* 22, 12; 20, 1-7; 22, 17. 20.

1 Tim 6, 14-15: „Zachovaj prikázanie bez poškvrny a bez úhony až do príchodu nášho Pána Ježiša Krista, ktorého v pravom čase ukáže blahoslavený a jediný vládca, Kráľ kráľov a Pán pánov.“

Tradícia

Náuka o Kristovej slávnej parúzii patrila od počiatku k pokladu kresťanskej viery.

Didaché 10, 6: „Nech príde (tvoje kráľovstvo Pane) a pomíne tento svet“; 16, 6-8: „Potom sa zjavia znamenia pravdy. Prvé znamenie bude otvorené nebo, ďalším znamením bude zvuk poľnice a tretím bude vzkriesenie mŕtvych. Nie však všetkých, ale ako bolo povedané: Príde Pán a s ním všetci svätí. Potom svet uvidí Pána prichádzajúceho na nebeských oblakoch.“ Spis *Didaché* je židovsko-kresťanský text, určený na prvotnú katechézu, zredigovaný medzi rokmi 50-70 v 1. stor.; má 16 kapitol.

Quadratus (+ po r. 125; biskup apologéta; *List...* napísal o. r. 124): „Boh, ktorý poslal svojho Syna ako vykupiteľa, pošle ho opäť ako sudcu“ (por. *List Diognetovi* VII, 4-6).

Cyprián (+258; biskup; komentár *De dominica...* napísal koncom r. 251): „Modlíme sa o to, aby čoskoro prišlo Božie kráľovstvo“ (*De Dominica oratione* 19).

Efrém Sýrsky (+373; diakon, exegéta a básnik; literárne bol najviac činný do r. 367, pokiaľ jeho rodné mesto Nisibis neobsadili Peržania): „(Kristus) povedal, že príde, ale nepovedal kedy, a tak ho vrúcne očakávajú pokolenia všetkých čias“ (*Commentarius in Diatessaron* 18, 15; spis *Diatessaron*, životopis Krista Pána na základe štyroch evanjelií, napísal heretik Tacián, + po r. 172).

Cyril Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „U nášho Pána Ježiša Krista je väčšinou všetko dvojité. Dvojité narodenie: jedno z Boha pred vekmi, druhé z Panny v plnosti času. Dvojitý príchod: jeden skrytý ako rosa na rúne, druhý slávny, totiž ten budúci“ (*Catecheses illuminandorum* 16, 1).

Chiliazmus

Chiliazmus (gr. chilioi - tisíc; alebo aj milenarizmus, lat. mille - tisíc) bolo staroveké bludné učenie židokresťanov (2. až 4. stor.), podľa ktorého Kristus vzkriesi najprv spravodlivých (tzv. prvé vzkriesenie) a tí budú s ním panovať tisíc rokov. Podľa „jemného chiliazmu“ budú prežívať duchovné radosti, podľa „hrubého chiliazmu“ budú prežívať aj telesné radosti. Až po tejto pozemskej predzvesti neba bude všeobecný koniec, tzv. druhé vzkriesenie.

Chiliazmus sa zrodil z nesprávneho výkladu textu *Zjv* 20, 1-7, najmä slov 5. verša: „Ostatní mŕtvi neožili, kým sa nedovŕšilo tisíc rokov.“ Niektorí západní otcovia, napr. Justín (+165), Irenej (+202), Hypolit Rímsky (+235), Lactantius (+ po r. 317), mladý Augustín (+430), text chápali doslovne. Tento názor však v Cirkvi nikdy nezovšeobecnel. Chiliazmus odmietali východní otcovia aj viacerí západní.

Chiliazmus v 4. stor. zanikol. V 12. stor. ho obnovil opäť Joachim z Fiore (1130-1202), ktorý spomínaný text (*Zjv* 20, 5) vysvetľoval svojším spôsobom a – pretože Boh je Trojjediný – učil o troch kráľovstvách:

1. Starozákonné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Otca.
2. Novozákonné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Syna.
3. Tisícročné kráľovstvo je kráľovstvo Boha Duchu Svätého; jeho začiatok mal prísť v r. 1260.

Správna interpretácia textu (*Zjv* 20) nie je ľahká. Všeobecná náuka (vypracoval ju Augustín), ktorá prihliada na aj iné novozákonné miesta, však učí, že „tisícročné kráľovstvo“ symbolicky označuje trvanie Cirkvi. Katolícky biblista Heinz Giesen (+2016) ponúkol čisto eschatologické vysvetlenie. Tisícročné kráľovstvo nie je časový údaj, ale len teologická kvalifikácia. Preto „prvé vzkriesenie“ bude to všeobecné pri Kristovej parúzii. Katolícky dogmatik Medard Kehl (+2021) zas tvrdil, že tisícročné kráľovstvo je sviatostná prítomnosť Krista na zemi.

V 20. stor. oživila náuku o chiliazme Vassula Rydenová (+2024) zo Švajčiarska, grécko-pravoslávna vizionárka nar. r. 1942 v Egypte, odvolávajúc sa na svoje súkromné zjavenia (strážny anjel Daniel, za ktorým sa skrýval sám Ježiš). Kongregácia pre náuku viery jej spisy r. 1995, 2004 a 2007 opakovane odmietla. Ekumenický patriarchát Konštantinopolu ju 16.3.2011 exkomunikoval.

Rozumová úvaha

Bohočlovek, Kristus Pán, je zmyslom celých dejín – Prvý a Posledný, Počiatok a Koniec. On je Pánom všetkých vekov, je Pánom minulosti, prítomnosti i budúcnosti sveta.

Prvé spoločenstvo veriacich žilo v blízkom očakávaní Kristovej parúzie. Základom očakávania bol fakt jeho zmŕtvychvstania – Pán vstal, vstaneme čoskoro aj my! Prvej rodine veriacich nemožno zazlievať, že často opakovala otázku „kedy?“ Cirkev sa nikdy oficiálne nevyjadrila o (presnom) čase parúzie.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že parúzia bude kvôli svojej závažnosti a kvôli dôstojnosti Sudcu sprevádzaná znameniami. Tie sa však nebudú dať ľahko rozpoznať (por. *Theologická summa* IV., 73, 1).

Magistérium

Materiálna dogma: „Ježiš Kristus príde na konci čias.“

Por. *Mt* 25, 31-32; Najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-75.

Čím ďalej sa žije od historického Krista, tým bližšie sa žije k objaveniu Krista viery (Jozef Ratzinger, +2022). Nevedno, kedy bude koniec čias a kedy triumfálne príde Kristus – Víťaz ako posledný Adam a skončí tento svet (por. konštit. *Gaudium et spes* 39).

Prvý Adam, prvý človek, je pôvodcom prirodzeného života. Druhý Adam, Ježiš Kristus, sprostredkoval ľudstvu Boží život. Tretí Adam, čiže eschatický Adam – Triumfálny Kristus, vzkriesi všetkých, oslávi vyvolených a dá im večný život, por. *1 Kor* 15, 45n.

Materiálna dogma: „Kresťanský poriadok spásy nikdy nepominie a pred parúziou už nemožno očakávať nijaké nové verejné zjavenie.“

Por. *1 Tim* 6, 14-15; *Zjv* 1, 17; Najstaršie vierovyznania, por. *DH* 1-76; exhort. *Verbum Domini* 14.

Boh Otec poslal svojho jednorodného Syna (*Jn* 1, 14) a iného už nemá. Kto by žiadal od Boha nové zjavenie, konal by nerozumne a urážal by tým Boha (por. *Verbum Domini* 14).

Istá náuka: „Pred parúziou Cirkev musí prejsť skúškou.“

Por. *Mt* 24, 11; *KKC* 675, 769.

Skúškou (por. *Mt* 24, 4n; *1 Sol* 5, 2n; *Lk* 18, 8) bude veľký podvod antikrista, t.j. určitého pseudomesianizmu (por. konštit. *Gaudium et spes* 20-21). Hoci pred koncom sveta nastane veľký globálny boj, netreba klesať na mysl. Popri veľkej diablovej zlobe je vo svete aj väčšie pôsobenie Božie. Diabol predsa stojí na piesku (por. *Zjv* 12, 18).

Istá náuka: „Parúzia bude definitívny koniec sveta v tej podobe, ktorú poznáme.“

Por. *Sk* 3, 21; *2 Pt* 3, 12-13; Pius XII., r. 1944, *DH* 3839; konštit. *Lumen gentium* 48.

Na konci sveta vyhlási Boh svoj definitívny súd nad celými dejinami. Všetci spoznajú zmysel stvoriteľského diela a poriadok spásy; pochopia cesty, ktorými Božia prozreteľnosť viedla každé stvorenie k jeho poslednému cieľu. Posledný súd zjaví, že Božia spravodlivosť víťazí nad každou nespravodlivosťou, ktorej sa dopustili stvorenia a že Božia láska je silnejšia ako smrť.

Znamená parúzie

Znamená parúzie sú biblické, ale sú príliš všeobecné, lebo sú symbolické (Ján Pavol II., +2005). Vyjadrujú nestálosť sveta a zvrchovanú moc Krista. Tvoria tri kategórie (por. *KKC* 674-677):

1. Uznanie Mesiáša celým Izraelom (por. *Rim* 11, 26; *Mt* 23, 19). Vstup plného počtu Židov do mesiášskej spásy po plnom počte pohanov umožní Božiemu ľudu dosiahnuť Kristovu plnosť.
2. Posledná skúška bude v podobe podvodného náboženstva, ktoré prinesie ľuďom zdanlivé riešenie ich problémov za cenu odpadu od pravdy (por. *2 Jn* 7; *1 Jn* 2, 18. 22; *2 Sol* 2, 4 – 12).
3. Veľké prírodné katastrofy: zemetrasenie, hlad, mor, úkazy na oblohe, požiar (por. *Mk* 13, 24-26; *Lk* 21, 10-12; *2 Pt* 3, 10-13). Rozsah týchto katastrof je neznámy.

Veda pripúšťa fyzický koniec nášho ohraničeného vesmíru: vyhasnutie Slnka, strata Mesiaca, ničivá svetová atómová vojna, vesmírna katastrofa, atď. Toto môže (ale nemusí) byť pozadím parúzie, konca sveta. Koniec sa neuskutoční ani dejinným triumfom Cirkvi na spôsob nejakého vzostupného pokroku, ale víťazstvom Boha nad posledným náporom zla (por. *KKC* 677).

Teologicky bezcenné je tvrdenie niektorých spisovateľov, že kľúčom k určeniu času parúzie je história stvorenia sveta podľa *Knihy Genezis*, t.j. „za šesť dní“: Deň je 1000 rokov; svet teda musí trvať 6000 rokov a potom bude koniec; na začiatku siedmeho tisícročia príde Kristus, ujme sa vlády, odsúdi bezbožných a premení Slnko, Mesiac i hviezdy, por. *Barnabášov list* (VII, 15) a *Institutiones divinae* (7, 14) od Lactantia (+ po r. 317).

(Ne)známa parúzia

Eschatologický príchod Krista sa môže uskutočniť v ktorúkoľvek chvíľu. Apoštoli sa pýtali Pána, kedy bude koniec? Ježiš neodhalil toto tajomstvo.

Nik okrem Boha nevie, kedy nastane zhodnotenie celého sveta. Ježišove prorocké výroky teda neprehrádzali „kedy“, ony mali pedagogický význam. Napr.: „Nebudete hotoví s izraelskými mestami, kým nepríde Syn človeka“ (*Mt* 10, 23); išlo o zdôraznenie vážnosti situácie a volania po obrátení. Podobne aj výroky: „Nepominie sa toto pokolenie, kým sa toto všetko nestane“ (*Mk* 13, 30). Výraz „toto pokolenie“ je aj židovský národ aj terminus technicus (ľudia odmietajúci pokánie v ktoromkoľvek čase).

Inokedy Ježiš poukazoval na poslednú etapu dejín spásy, napr.: „Niektorí z tých, čo tu stoja, neokúsia smrť, kým neuvidia Syna človeka, ako prichádza vo svojom kráľovstve“ (*Mt* 16, 28). Ježišovo zmŕtvychvstanie už bolo „príchodom jeho kráľovstva s mocou“, lebo bola premožená smrť; hoci mu ešte chýba kozmická dimenzia (a v nej aj vzkriesenie zosnulých).

Ježiš Kristus – Pán časov

V tragických chvíľach a pri rozbužnení nejakého zla sa nástojčivo vynorí otázka, kto svetu naozaj vládne. Katolícka cirkev je istá, že Pánom všetkého je Kristus Pán.

Sväté písmo

Zjavenie sa začína i končí časovým údajom: „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“ a „Áno, prídem čoskoro“ (*Gn* 1, 1; *Zjv* 22, 20). *Písmo* chápe Boha časovo, chápe ho v jeho zásahoch na zemi, ktoré pretvárajú dejiny sveta na sväté dejiny (por. *Dan* 7, 13-14; *I Tim* 1, 17). Zjavenie nepredstavuje Boha abstraktne, ako o Bohu zmýšľali napr. grécki filozofi Platón (+347 pr. Kr.) či Aristoteles (+322 pr. Kr.).

Ježiš Kristus a stvorenie

Akt stvorenia znamená absolútny začiatok všetkého. Počínajúc ním (nie pred ním alebo mimo neho) každé trvanie patrí do poriadku stvorených vecí. Pán Boh stvoril (a neustále tvorí – creatio continua evolutiva) svet svojím Slovom. Boh skrze Krista a pre Krista stvoril celý svet.

Jn 1, 1-3: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh. Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo.“

Ježiš Kristus a vtelenie

Ježišovo vtelenie predstavuje ešte väčší zásah do sveta ako samo stvorenie. Plnosť času sa stotožňuje s tajomstvom vtelenia Slova (por. *Jn* 1, 14; *Gal* 4, 4). Vďaka Slovu, ktoré obnovuje poriadok sveta, sa stvorenie „stáva kozmosom“, to jest usporiadaným vesmírom.

Jn 1, 14: „A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami.“

Ježiš Kristus a vykúpenie

Obnova poriadku sveta sa nazýva vykúpenie. Boh Otec si predsavzal v Kristovi ako v hlave zjednotiť všetko (por. *Ef* 1, 10); on je jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi (por. *I Tim* 2, 5; *Sk* 4, 12). Prítomnosť Ducha Svätého, ktorý neustále pôsobí v Cirkvi – či už sviatostne, predovšetkým

cez birmovanie (por. *Sk* 8, 14-17) alebo pomocou chariziem (por. *I Kor* 12, 1-11) – prezrádza, že Kristus buduje Božie kráľovstvo v priebehu dejín.

Gal 3, 13: „Kristus nás vykúpil spod kliatby zákona tým, že sa za nás stal kliatbou.“

Ježiš Kristus a parúzia

Cirkev upiera svoj zrak do budúcnosti a očakáva druhý slávny Kristov príchod. Jeho príchodom bude Božie kráľovstvo celkom dokončené „s mocou a veľkou slávou“ (*Lk* 21, 27). To bude Ježišova „posledná hodina“, ktorú teraz anticipuje v Eucharistii, v ktorej stále „prichádza“.

Zjv 22, 12: „Hľa, prídem čoskoro a moja odplata so mnou.“ Por. *Zjv* 20, 1-7; 22, 17. 20.

Dôsledok Kristovho vplyvu – panstvo a vláda

Boh postupne vkladá svoje stvorenia do časopriestoru (akt stvorenia stále trvá), ktorý prijíma konkrétneho človeka (ľudí). Čas je mierou „tohto“ zemskeho trvania. Najprv bolo kozmické trvanie, ktoré pripravilo príchod človeka; potom začalo historické trvanie.

Zjv 1, 8: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Všemohúci.“ Por. *Rim* 14, 9; *Flp* 2, 11.

Čas – ako Božie dielo – slúži za rámec dejinám, v ktorých sa nachádza ľudstvo a do ktorého zásadným spôsobom vstúpil Boh – druhá božská osoba, Vykupiteľ. Tak bolo celé stvorenie novým spôsobom „podriadené“ jeho vplyvu a vláde.

Tradícia

Klement Rímsky (+101; pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Žezlo Božej velebnosti, náš Pán Ježiš Kristus sa neobjavil s pyšnou a honosnou nádherou, hoci by tak mohol, ale v pokore“ (*List Korintánom* 16, 2).

Justín (+165; filozof a mučeník; dielo napísal cisárovi Antóniovi Piovi o. r. 155): „Z dreva kríža vládnucci Pán je Kristus Kráľ“ (por. *Apologia* I, 41).

Cyryl Jeruzalemský (+386; biskup, vynikajúci katechéta; z katechéz, ktoré predniesol okolo r. 350 sa zachovalo 24): „Život vo svojej podstate a pravde je Otec, ktorý skrze Syna v Duchu Svätom vylieva na všetkých ako z prameňa nebeské dary. Z jeho láskavosti sú aj nám ľuďom naozaj prisľúbené dobrá večného života“ (*Catecheses illuminandorum* 18, 29).

Augustín (+430; biskup v Hippo; učiteľ Cirkvi; v r. 406-430 napísal 124 úvah na Jánovo evanjelium): „Ja, vraví Kristus, keď budem pozdvihnutý od zeme, všetko pritiahnem k sebe... Nepovedal však všetkých, ale všetko, lebo nie všetci chcú uveriť“ (*2 Sol* 3, 2). Teda to nevzťahoval k celku ľudí, ale k plnosti stvorenia; to jest ducha a dušu a telo, aj to, čím chápeme, aj to, čím žijeme, aj to, čím sme viditeľní a hmatateľní“ (*In Joannis Evangelium tractatus* 52, 11).

Ján Damaský (+750; významný byzantský teológ; dielo *De fide...* je treťou časťou jeho hlavného grécky písaného diela - *Pegé gnoseos* t.j. *Prameň zjavenia*): „Výrazom pravica Otca označujeme Božiu česť a slávu, v ktorej Boží Syn jestvoval pred všetkými vekmi ako Boh a jednej podstaty s Otcom a v ktorej, keď sa v posledných časoch stal človekom, sedí aj s telom po tom, ako jeho telo bolo skutočne prijaté do tej istej slávy“ (*De fide orthodoxa* 4, 2).

Rozumová úvaha

Tretia etapa dejín spásy trvá už 2000 rokov a Božie kráľovstvo rastie ako horčičné zrnko (por. *Mt* 13, 31-32). Konečná obnova sveta („večnosť“) je už neodvolateľne stanovená a určitým spôsobom sa teraz anticipuje.

Celé stvorenie má dôvod i svoj pôvod v Kristovi a v Kristovi, „Pánovi časov“, nachádza svoje nadprirodzené završenie – večný život. **Večný život je stav** (situácia), v ktorom je Boh všetko vo všetkom, por. *I Kor* 15, 28; *KKC* 1326; exhort. *Sacramentum caritatis* 11. Kristus však, ako Boh, ostáva – vzhľadom na toto svoje kozmické i historické konanie vo svete – transcendentný.

Človek žije v čase, avšak Boh „je“ vo večnosti. Hebr. slovo ólam - vek (večnosť, svet), znamená aj trvanie, ktoré presahuje ľudskú mieru: Boh žije „navždy“, Boh je „na veky vekov“.

„Večnosť“ nie je nekonečne dlhý rad časových úsekov, ale je to spôsob v čase uskutočnenej duchovnosti a slobody (Karl Rahner, +1984).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že večnosť a čas nie sú miery toho istého druhu (čas je mierou ohraničeného druhu); večnosť a čas sú podstatne odlišné veličiny (por. *Theologická summa* I., 10, 4); večnosť je nekonečné, celé a dokonalé vlastníenie života (por. *Theologická summa* I., 10, 1); večnosť sa vzťahuje len na Boha, lebo len on je „Bytie“, on „Je“ – a tak Boh je „Večnosť“ (por. *Theologická summa* I., 13, 11; 10, 2, 3).

Panstvo Krista, pravého Boha a človeka, nad časom a svetom možno badať v neľahkom putovaní jeho Cirkvi. Kristova „Cirkev napreduje vo svojom putovaní, prenasledovaná svetom a potešovaná Bohom, hlásajúc Pánov kríž a jeho smrť, kým on sám nepríde (por. *1 Kor* 11, 26). Sila vzkrieseného Pána ju posilňuje, aby trpezlivosťou a láskou premáhala svoje vnútorné i vonkajšie trápenia a ťažkosti a aby verne, i keď zatiaľ nedokonale zjavovala svetlu jeho tajomstvo, kým sa na konci časov nezjaví v plnom svetle“ (konštit. *Lumen gentium* 8; por. konštit. *Gaudium es spes* 76).

Magistérium

Dogma: „Svet je stvorený na Božiu slávu.“

Por. *Kol* 1, 16; *Jn* 12, 28; *Ef* 1, 5-6; *Ž* 19, 2; Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3025; *KKC* 319.

Iba trojičná teológia môže vysvetliť subjektívny (čiže Boží) dôvod stvorenia sveta. Podľa nej Boh Otec stvoril svet k oslave svojho Syna (por. *Ef* 1, 9-10). Skrze Syna bol svet stvorený, aby bol oslávený Otec (por. *1 Kor* 15, 24. 28). Boh Duch Svätý je ten, ktorý postupne plní tento plán stvorenia (por. *Jn* 16, 13-15).

Materiálna dogma: „Pán Ježiš s telom i dušou vystúpil na nebesia a sedí po pravici Boha Otca.“

Por. *Sk* 1, 9; *Commentarius in Symbolum Apostolorum*, *DH* 16; Apoštolské vierovyznanie, *DH* 30.

Výraz „sedí po pravici“ znamená, že Kristus – ako Boh je rovný Otcovi a ako človek vládne nad všetkým – všetko spravuje kráľovskou mocou, ktorú si zaslúžil utrpením (por. *Ef* 1, 22). Ježiš raz a navždy vošiel do nebeskej svätyne (*Hebr* 8, 1-2), kde sa neprestajne „prihovára“ za ľudstvo a zosiela naň Ducha Svätého (por. *KKC* 667).

Materiálna dogma: „Pán Ježiš je pánom všetkého – je Pán časov.“

Por. *Zjv* 1, 8; Ježiš Kristus je absolútny Pán všetkého. Všetko stvorenie je v čase, avšak Boh „je“ vo večnosti. Hebrejské slovo „ólam“, ktoré je viacvýznamové (vek, večnosť, svet) znamená aj trvanie, ktoré presahuje ľudskú mieru: Boh žije „navždy“, Boh je „na veky vekov“.

Čas je Božie dielo. Čas slúži za rámec dejinám, v ktorých sa nachádza ľudstvo a v ktorých hrá kľúčovú úlohu Ježiš Kristus: - ako Stvoriteľ, - ako Vtelený, - ako (permanentný) Vykupiteľ, - ako Završiteľ. Kvôli tejto podstatnej a viacnásobne rozvrstvenej úlohe je Kristus par excellence „Pánom času“.

V ňom vznikli a nachádzajú dejiny človeka – i celého stvorenia – nadprirodzené završenie. Avšak on, ako Boh, ostáva vzhľadom na toto kozmické i historické trvanie transcendentný.

Eschatologizmus a inkarnacionizmus – extrémne postoje

Eschatologizmus (z gr. eschatos - posledný) je teologický prúd, ktorý učí, že Božie kráľovstvo a materiálny svet – čiže náboženský život a bežná ľudská činnosť – si navzájom prekážajú (napr. Yves Congar, +1995; Jean Daniélou, +1947; Charles Journet, +1975). Eschatologizmus (tzv. pietistická cesta) kladie dôraz na večnosť, napr. *Flp* 3, 20: „Veď naša vlasť je v nebi.“ Por. aj *Lk* 9, 23n; *Hebr* 11, 13n; *Kol* 3, 1 a i.

Inkarnacionizmus (z lat. incarnatio - vtelenie) je teologický prúd, ktorý kladie dôraz na kresťanskú prítomnosť vo svete a na úlohu svet pretvárať (tzv. „časná verzia kresťanstva“), napr. *Mt* 5, 14. 16: „Vy ste svetlo sveta. Mesto postavené na návrší sa nedá ukryť... Nech tak svieti vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a oslavovali vášho Otca, ktorý je na nebesiach.“ Por. aj *Jn* 1, 12; *Mt* 13, 33 a i.

Oba teologické prúdy predstavujú extrémne postoje kresťanského života. Správny kresťanský život predstavuje rovnováhu oboch (Bohom zjavených) princípov, por. *Flp* 1, 21-24: „Veď pre

mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk. Ale ak žiť v tele znamená pre mňa plodnú prácu, neviem, čo si vyvolať. Oboje na mňa dolieha: túžim zomrieť a byť s Kristom, a to by bolo oveľa lepšie, ale zostať v tele je zasa potrebné pre vás.“

Teológovia (Cipriano Vagaggini, +1999; Česlav Stanislav Bartnik, +2020; Miroslav Kowaczyk) hovoria o rovnováhe a o tzv. chalcedónskom princípe (prítomnosť dvoch prirodzeností v Kristovej osobe) v kresťanskom živote. Je isté, že nič neosoží človeku, keby získal aj celý svet, ale seba by zahubil (por. *Lk* 9, 25). Avšak očakávanie blaženej budúcnosti, musí podnecovať k zvedľadovaniu tejto zeme, na ktorej rastie tajomné Kristovo telo – Cirkev. A tak, hoci treba starostlivo rozlišovať medzi pozemským pokrokom a vzrastom Božieho kráľovstva, predsa pozemský pokrok má veľký význam pre Božie kráľovstvo, nakoľko môže lepšie usporiadať ľudskú spoločnosť (por. konštit. *Gaudium et spes* 39).

Teológia času – prvotný význam času

Sväté písmo úspešne spája ideu Božej transcencie s istotou, že Boh robí zásahy do dejín a je jediným Pánom času. Preto je čas (história, dejiny sveta) pravou Božou knihou. Kniha Božích znamení je priestor, v ktorom možno nájsť zjavujúceho a konajúceho Boha (por. *DH* 3004). Umenie „čítať“ v tejto knihe (aktuálne, presne, „medzi riadkami“, „zašifrované state“) je úlohou i výsadou múdreho človeka (por. *KKC* 44, 1706). Božie zjavenie čas nezbožšťuje (gr. boh Chronos), ani mu neodopiera význam (ako to robí islam).

Čas – jeho tiene a jeho nádeje

Môže nejaká negatívna skutočnosť zvrátiť fakt, že Kristus je Pán času? Ježiš Kristus je Pánom kozmu i dejinného času, a to napriek zlu a hriechu. Ježiš učil (por. *Sk* 1, 6-7), že zatiaľ nenastala hodina obnovy mesiášskeho Kráľovstva, ktorá prinesie definitívny poriadok. To vysvetľuje aj nie celkom objektívny výrok: „Kresťania by mali vypadáť viac vykúpení, aby ma presvedčili o ich Bohu – Vykupiteľovi“ (Fridrich Nietzsche, +1900). Terajší čas je časom Ducha a svedectva, v ktorom sú ťažkosti i skúšky, ktoré neušetria ani Cirkev (por. *KKC* 672).

Pápež Benedikt XVI. (2005-2013; +2022) v r. 2007 v enc. *Spe salvi* (1) pripomenul, že vykúpenie bolo svetu dané tak, že ľuďom bola darovaná odôvodená nádej, por. *Rim* 8, 24. Terajší čas je časom Ducha. Zároveň je to aj čas, poznačený ťažkosťami a skúškou Cirkvi (por. *KKC* 672). V tomto „čase svedectva“ sú všetci ľudia pozývaní do katolíckej jednoty Božieho ľudu, por. konštit. *Lumen gentium* 13.

Čas svedectva, tzv. tretia etapa dejín spásy, má – napriek mnohému zlu – predsa viac toho pozitívneho; má znaky nádeje, por. apoštol. list *Tertio millennio adveniente* 46:

1. Na svetskom poli je to pokrok dosiahnutý vedou, technikou a najmä medicínou v službe životu; veľmi živý pocit zodpovednosti k životnému prostrediu; úsilie o upevnenie celosvetového mieru a spravodlivosti; vôľa po zmierení a solidarite medzi národmi, najmä v celkových vzťahoch medzi Severom a Juhom planéty.
2. Na cirkevnom poli ide o veľmi pozorné počúvanie hlasu Ducha Svätého prostredníctvom prijímania chariziem a rozmachu laických aktivít; o silnú snahu za zjednotenie všetkých kresťanov a o veľký priestor poskytnutý dialógu s náboženstvami a so súčasťou kultúrou.

OBSAH

Úvod	1
Boh – Spasiteľ, židokresťanská idea	1
Najsvätejšia Trojica a vykúpenie.....	1
Rozvoj soteriologickej.....	2
Soteriologická terminológia	2
Vykúpenie.....	2
Ospravedlnenie (ospravodlivenie).....	3

Spasenie.....	3
Dve dimenzie spásy.....	4
Soteriologické teórie (pohľady spásnych akcentov).....	4
Potrebnosť Kristovho vykúpenia	4
Božia starostlivosť a veľkodušnosť.....	6
Bludy proti potrebnosti vykúpenia.....	6
Skutočnosť Kristovho vykúpenia	7
Ježiš je Kristus.....	8
Boh a zlo (utrpenie).....	8
Ekonomia spásy a dejiny spásy.....	9
Vlastnosti dejín spásy.....	9
Vykonanie vykúpenia – zadosťučinenie a zásluha – dva úkony.....	9
Zástupné zadosťučinenie.....	10
Utrpenie nevinného.....	11
Zásluha.....	12
Novosť života v Kristovi.....	13
Ovocie spásy – svätosť človeka.....	13
Kráša novosti a svätosti života v Kristovi.....	16
Vlastnosti novosti a svätosti človeka.....	16
Extrémne chápanie novosti a svätosti človeka.....	17
Ovocie spásy – kresťanská sloboda	17
Podstata a veľkosť kresťanskej slobody.....	18
Sloboda a milosť.....	18
Eschatologická sloboda	19
Individuálny a konkrétny vzťah človeka k Ježišovi Kristovi.....	21
Zapojenie ľudí do spásy ľudí.....	21
Úloha ľudí v posväcovaní sveta.....	21
Vnútna dokonalosť – kvalita – Kristovho vykúpenia	22
Nové nebo a nová zem – večnosť.....	23
Teologálne čnosti.....	24
Dokonalosť vykúpenia z pedagogického pohľadu.....	24
Spása v nádeji.....	24
Podstatou nádeje je viera.....	25
Druhy a vlastnosti nádeje.....	25
Nádej a Duch Svätý.....	26
Potrebnosť nádeje.....	26
Vonkajšia dokonalosť – kvantita – Kristovho vykúpenia	26
Vykúpenie ľudí.....	27
Hominidi (homoidi) a vykúpenie.....	28
Vykúpenie a spása – stav slobodných bytostí.....	28
Liturgická obyčaj – za mnohých, za všetkých.....	29
Vykúpenie anjelov.....	29
Všeobecnosť počiatocného posvätenia anjelov.....	30
Anjelský stav (stupeň) nebeskej blaženosti.....	30
Vykúpenie ľudskej prirodzenosti Krista.....	31
Večnosť oslávenia Kristovho človečenstva.....	32
Vykúpenie celého vesmíru – sveta, hmoty.....	32
Zapojenie ľudí do spásy hmotného sveta.....	34
Zvieratá a vykúpenie.....	34
Tajomstvo Kristovho vykúpenia	34
Nadprirodzenosť vykúpenia.....	34
Činnosť Vykupiteľa.....	34
Slobodné rozhodnutie Boha.....	34
Božia motivácia vtelenia.....	35
Vhodnosť Kristovho vykúpenia	36
Vhodnosť vykúpenia zo strany Boha.....	36
Vhodnosť vykúpenia zo strany človeka.....	37
Vhodnosť vykúpenia zo strany ďalších okolností.....	37

Trojité úrad Krista Vykupiteľa	37
Kráľovský úrad Krista – Kristus Kráľ	38
Kráľovský úrad v Izraeli	38
Pastierska služba v Izraeli	38
Kristus Kráľ v liturgii	40
Učiteľský úrad Krista – Kristus Učiteľ	40
Prorocký a učiteľský úrad v Izraeli	40
Učiteľský úrad Krista pokračuje v Cirkvi (Magistérium)	42
Kňazský úrad Krista – Kristus Kňaz	42
Kňazský úrad v Izraeli	42
Novozákonný kňazský úrad – Kristovo kňazstvo	43
Kňazská služba – dva rozmery – spoločný aj osobný	44
Kristova obeta	44
Kristova obeta – tajomstvo viery	46
Kristova obeta vo svätej omši	46
Pravoslávny pohľad na Eucharistiu ako obetu	46
Protestantský pohľad na Eucharistiu ako obetu	46
Trojitý úrad Krista a misie	47
Kristovo oslávenie	47
Úkony Kristovho oslávenia	47
Kristovo zostúpenie k zosnulým	47
Scholastické peklá – súčasný teologický pohľad	49
Kristovo zmŕtvychvstanie/vzkriesenie	49
Podstata a telesnosť Kristovho zmŕtvychvstania/vzkriesenia	51
Aktuálne ohlasovanie zmŕtvychvstania/vzkriesenia	52
Nepriame dôkazy zmŕtvychvstania/vzkriesenia	52
Význam zmŕtvychvstania/vzkriesenia	52
Zmŕtvychvstanie ako znamenie/zázrak	52
Zmŕtvychvstalý a jeho Matka	53
Kristovo nanebovystúpenie	53
Význam Kristovho nanebovystúpenia	54
Stála prítomnosť (pôsobenie) Ježiša Krista v Cirkvi	54
Podstatná a duchovná prítomnosť Krista v Cirkvi	56
Kristus a jednota Cirkvi	56
Kristova Cirkev a Katolícka cirkev	56
Zoslanie Kristovho ducha – Ducha Svätého	56
Turíce (Letnice, Pentekosté, Pentecostes)	58
Zoslanie Ducha Svätého a dar jazykov	58
Stála prítomnosť (pôsobenie) Ducha Svätého v Cirkvi	58
Podstatné úlohy Ducha Svätého	60
Univerzálne pôsobenie Kristovho Ducha	61
Parúzia	61
Znamenia parúzie	63
(Ne)známa parúzia	64
Ježiš Kristus – Pán časov	64
Eschatologizmus a inkarnacionizmus – extrémne postoje	66
Teológia času – prvotný význam času	67
Čas – jeho tiene a jeho nádeje	67

© Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, Badín
© ThDr. Marián Chovanec
December 2025